

Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Col·lecció Estudis

BCN

Ajuntament de
Barcelona

**LES CONDICIONS DE VIDA DE LES PERSONES
GRANS A LA CIUTAT DE BARCELONA**

Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Consell de Direcció de l'Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

Xavier Amador, director de Relacions Institucionals
Iolanda Latorre, cap de Gabinet de la 4a Tinència d'Alcaldia
Teresa Batet, gerent de l'Institut Barcelona Esports
Àngels Canals, gerent de l'Institut Municipal de Serveis Socials
Ester Capella, gerent de l'Institut Municipal de Persones amb Discapacitat
M. Glòria Figuerola, directora executiva de Qualitat de Vida i Igualtat
Àlex Masllorens, assessor de Gerència
Àngel Miret, gerent de l'Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports
Josep Maria Mirò, director de Projectes d'Innovació Social
Jordi Tolrà, assessor de Gerència
Josep Villarreal, director de Serveis d'Estratègia i Innovació

Aquest estudi ha estat encarregat pel Departament de Recerca i Coneixement de l'Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports a l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB)

Equip investigador

Sergio Porcel, Marta Murrià i Lara Navarro-Varas

Equip estadístic

Marta Rams

Edició

Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

Coordinació de l'edició

Pep Gómez, Txus Molar

Departament de Recerca i Coneixement

Disseny gràfic i maquetació

Jordi Salvany

Assessorament lingüístic

Coral Romà

Fotografia de coberta

Dimitar Petarchev / Shutterstock.com

1a edició: desembre de 2013

ÍNDEX

Introducció	5
1. La situació econòmica de la gent gran: ingressos, desigualtat social i pobresa	7
1.1. Dels ingressos per treball a les prestacions socials: les repercussions econòmiques del trànsit de l'activitat a la inactivitat i la dimensió familiar de la renda	8
1.2. Nivells d'ingressos i distribució de la renda familiar disponible	16
1.3. El risc de pobresa econòmica en la gent gran	20
1.4. La capacitat redistributiva de l'Estat del benestar	24
1.5. Una altra cara de la pobresa: la impossibilitat de consumir béns bàsics	25
1.6. La insuficiència d'ingressos, de béns bàsics i de treball remunerat: pobresa o exclusió social	30
2. Salut i benestar en la gent gran	31
2.1. Percepció sobre l'estat general de salut	32
2.2. L'autonomia personal	35
2.3. El suport a les persones grans dependents	38
2.4. L'activitat física	40
2.5. El benestar subjectiu	42
3. L'entorn físic i social de la gent gran	44
3.1. El règim de tinença de l'habitatge principal i les condicions residencials de les persones grans	44
3.2. Les característiques de l'entorn residencial i els equipaments	50
3.3. L'entorn social	54
3.3.1. Les relacions socials	54
3.3.2. L'associacionisme	68
3.3.3. L'aïllament social	61
Conclusions	64
Bibliografia	67

INTRODUCCIÓ

L'estudi que es presenta amb el títol *Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona* constitueix una nova entrega d'una sèrie de monografies que l'Ajuntament de Barcelona ha anat publicat des de fa anys sobre aquesta temàtica (Prieto, 2009a; Sintés i Collado, 2002). A part de la temàtica en si, el tret comú d'aquestes monografies és que en totes elles la font de dades principal és l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població en les seves diverses edicions. Aquest treball, per tant, aporta les informacions extretes de la nova edició d'aquesta enquesta, corresponent a l'any 2011. De fet, l'estudi de la qualitat de vida de les persones grans ha estat una qüestió abordada a bastament a partir de les dades d'aquesta enquesta i hi ha ampli ventall de publicacions sobre aquesta qüestió que territorialment van més enllà de la capital catalana (Prieto, 2009b; Salvadó, 1993; Sintés i Ramón, 2003; Subirats i Bonal, 1988).

Pel que fa als continguts, en aquesta ocasió s'ha buscat alinear-los, en la mesura que ha estat possible, als principis rectors del paradigma d'envelliment actiu. L'OMS (2002) defineix l'envelliment actiu com el «procés d'optimització de les oportunitats de salut, participació i seguretat amb la finalitat de millorar la qualitat de vida de les persones a mesura que envelleixen». En aquest sentit, l'informe present s'estructura en tres grans parts, que s'han fet coincidir a grans trets amb els principals eixos d'acció sobre l'envelliment aprovats a la II Assemblea Mundial sobre l'Envel·liment, celebrada l'any 2002 a Madrid. Aquesta orientació és motivada perquè, precisament, el Pla d'Acció Internacional sobre l'Envel·liment aprovat en aquesta assemblea ha estat una de les referències principals per a l'elaboració del Pla Municipal per a les Persones Grans de Barcelona 2013-2016.

Així doncs, la primera part d'aquesta recerca se centra principalment en aspectes socioeconòmics i es vincula principalment amb l'eix d'acció anomenat

«Persones grans i desenvolupament», que tracta de promoure la integració de l'envelliment en el desenvolupament.

La transició de l'activitat a la jubilació, juntament amb les implicacions que comporta aquest trànsit en termes econòmics, reben una atenció especial en aquesta part de l'informe, com també els aspectes associats a la pobresa, la desigualtat i l'exclusió social. La segona part s'ocupa de l'estudi de la salut i del benestar de les persones grans i es vincula directament amb l'eix d'acció que porta el mateix nom. La percepció de l'estat de salut, la realització d'activitat física i el grau de satisfacció general conformen les línies principals de l'anàlisi d'aquest capítol. Finalment, la tercera part està dedicada a l'anàlisi dels entorns residencials i socials de les persones grans, aspectes que coincideixen amb l'eix d'acció de creació d'entorns propicis i favorables, que tracta els entorns construïts i socials en la promoció del desenvolupament individual de la vellesa.

5

**Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports**

Les condicions
de vida de
les persones grans
a la ciutat
de Barcelona

1.

LA SITUACIÓ ECONÒMICA DE LA GENT GRAN: INGRESSOS, DESIGUALTAT SOCIAL I POBRESA

El primer eix de treball que planteja el Pla d'Acció Internacional sobre l'Envel·liment de l'any 2002 se centra en les persones grans i el desenvolupament econòmic. En aquesta línia es proposen un seguit d'accions per integrar la gent gran en l'activitat econòmica, d'entre les quals se'n podrien destacar dues, que són les que principalment s'abordaran en aquest capítol. D'una banda, establir mecanismes per diversificar les formes de transició de l'activitat a la inactivitat que permetin prevenir situacions de dependència o exclusió social. És a dir, permetre l'ocupació d'aquelles persones que encara se senten capaces de desenvolupar la seva activitat professional, així com dissenyar un sistema de protecció social capaç d'atendre situacions d'anticipació de la jubilació. De l'altra —i constitueix una altra de les qüestions fonamentals d'aquest eix d'acció—, la lluita integral contra la pobresa i l'exclusió social entre la gent gran.

La manera com es produeix la transició de la vida activa a la inactivitat és fonamental per a la qualitat de vida de les persones grans des del punt de vista econòmic. És durant aquest procés que es defineix la substitució de les rendes del treball per transferències socials com a fonts principals d'ingressos de les persones, cosa que en delimita en la majoria de casos el poder adquisitiu per a la resta de la vida. Però en l'actualitat aquest trànsit ha guanyat en complexitat i han aparegut nous riscos de vulnerabilitat econòmica que requereixen una reflexió de les administracions. Mentre que un dels principis de l'envel·liment actiu és allargar la productivitat i l'activitat de les persones grans, cada vegada són més les persones que no poden completar ni tan sols la seva trajectòria laboral fins als 65 anys. A més, la rigidesa del sistema de protecció social, poc adaptat a la diversitat de situacions que es donen en aquests processos de trànsit, deixa fissures importants en la cobertura d'aquestes persones. En aquest capítol es tracta aquesta qüestió i també es fa una anàlisi de les fonts

d'ingressos i els nivells de renda de la gent gran.

Lligats a aquesta dimensió econòmica, hi ha també una sèrie d'apartats que es dediquen a la pobresa i la desigualtat social, on s'expliquen algunes de les claus per entendre millor l'abast i la incidència d'aquests fenòmens entre la població objecte d'estudi. Els efectes subjacents a la desigualtat i la pobresa en una societat són complexos i resultat de la interacció entre processos micro i macro, econòmics i sociològics. Tanmateix, a grans trets, es podria dir que depenen bàsicament de tres factors: de la desigualtat en la distribució dels ingressos individuals i la situació del mercat de treball, de l'estructura de la família i de la capacitat redistributiva de l'Estat del benestar (Gottschalk i Smeeding, 1997; McLanahan, 2000; Albertini, 2008). Malgrat que les persones grans obtenen majoritàriament les seves fonts actuals de renda de les prestacions i la protecció pública, aquestes estan condicionades per la història laboral anterior en la mesura que el sistema de pensions espanyol té una marcada lògica contributiva, d'aquí la importància del trànsit cap a la inactivitat. Al mateix temps, la llar constitueix la unitat principal en la distribució dels recursos econòmics i en la prestació de serveis domèstics i de cura (Albertini, 2008). Així, les estratègies residencials dels individus lligades a esdeveniments del curs vital que condueixen a la formació i dissolució de llars —en el cas de les persones grans cobren més importància l'emancipació dels fills i/o filles, la pèrdua de la parella, l'estat de salut i l'adveniment d'alguna situació de manca d'autonomia, el retorn a la llar d'algun dels fills i/o filles involucrats en processos de separació, etc.— tenen conseqüències importants en termes de desigualtat econòmica i de nivells de pobresa. Per últim, resulta obvi també que les característiques i l'efectivitat del sistema de protecció social són fonamentals per combatre els riscos de vulnerabilitat social i econòmica, particularment entre el segment de població

que n'és un dels principals beneficiaris. Totes aquestes qüestions seran tractades al llarg d'aquest capítol amb l'objectiu de realitzar una diagnosi, al més detallada possible, de la situació socio-econòmica de la gent gran de la ciutat de Barcelona.

1.1. Dels ingressos per treball a les prestacions socials: les repercussions econòmiques del trànsit de l'activitat a la inactivitat i la dimensió familiar de la renda

La transició a la inactivitat que es produeix amb l'arribada a la vellesa constitueix un dels canvis més dràstics del curs vital de les persones, ja que comporta en molts casos l'abandonament de l'activitat laboral i, per tant, també una substitució de la font d'ingressos. Llevat d'algunes excepcions, a Espanya la jubilació està establerta per llei als 65 anys, tot i que les prejubilacions, les jubilacions anticipades o la pèrdua de feina a edats madures poden avançar aquest procés. En aquest sentit, els darrers anys l'impacte de la crisi econòmica, així com la incorporació creixent de la dona al mercat laboral, han introduït algunes alteracions en la manera com es produeix aquest trànsit a la inactivitat i també en el volum de població que es veu afectada per aquest procés.

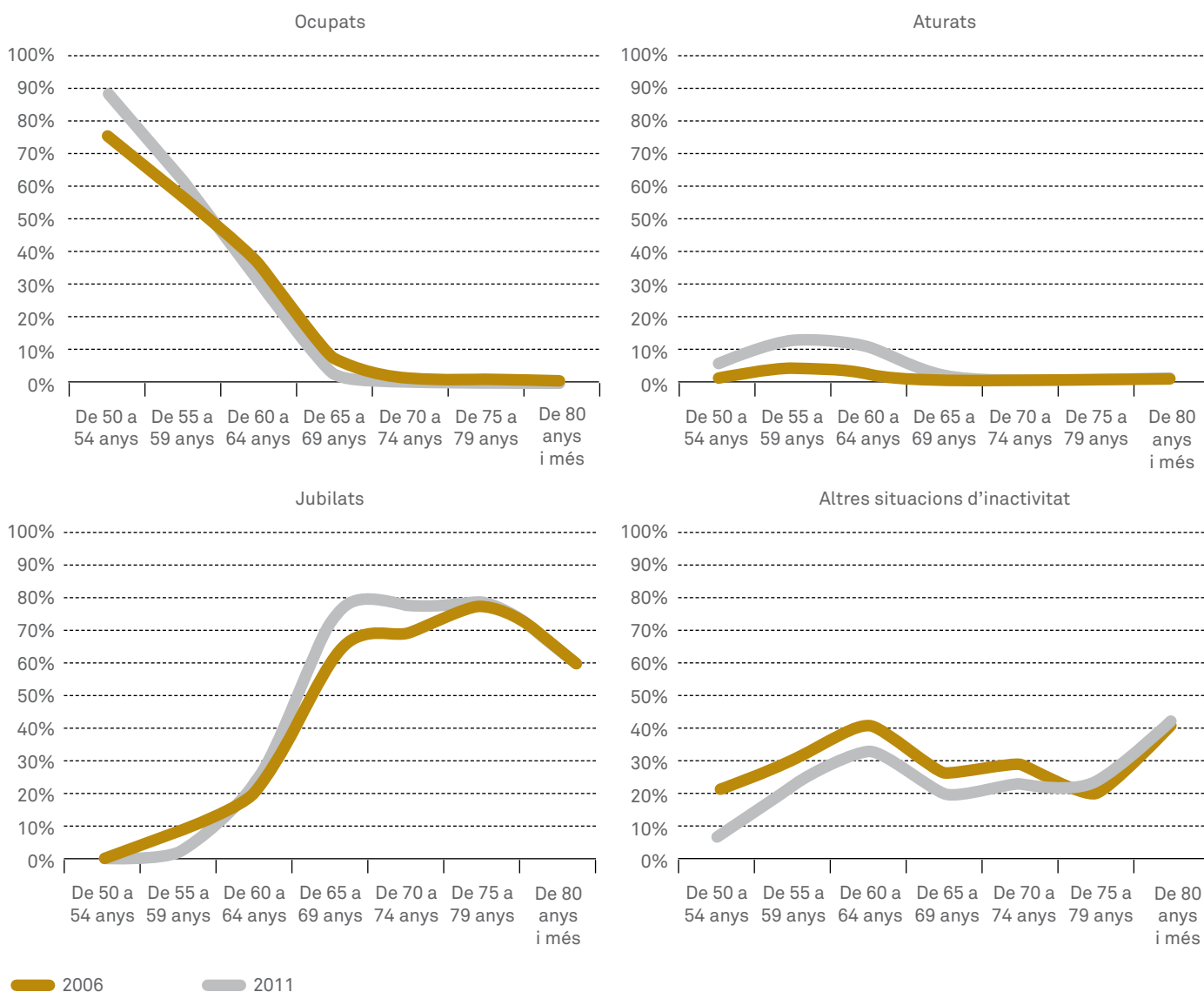
Malgrat que per fer aquest estudi no hem disposat de dades longitudinals, que permetrien un abordatge més precís sobre aquesta qüestió, a la llum de les dades transversals analitzades afloren dues qüestions de certa rellevància. La primera és que cada cop són més les persones que realitzen aquest pas de l'activitat a la inactivitat a la ciutat de Barcelona. Entre el 2006 i el 2011 la població activa de 50 a 64 anys s'ha incrementat un 21,8%, i ha passat d'aproximadament 170.000 persones a unes 210.000. Aquest fenomen s'explica en gran part per l'augment incessant que s'ha produït durant les darreres dècades de la participació de les dones en el mercat laboral,¹ i que es plasma també en l'increment de la proporció de dones jubilades de més de 65 anys en detriment de la població femenina que declara trobar-se en altres situacions d'inactivitat (dedicació a les tasques de la llar; no treballar, ni estudiar i no buscar feina). Però a més, com es pot apreciar al grà-

1. Segons dades de l'Encuesta de Población Activa publicades per l'Ajuntament de Barcelona, durant la darrera dècada el nombre de dones actives a la ciutat de Barcelona s'ha incrementat de les 310.000 dones actives que hi havia el 2001 a les 364.000 de l'any 2006 i a les 384.000 de l'any 2011.

fic 1, una altra part de l'explicació vindria donada per la reducció que s'ha produït en els últims anys de les prejubilacions a aquestes edats, particularment entre la població de 55 a 59 anys (el 2006 el 9,2% de la població de 55 a 59 anys de Barcelona estava prejubilada, per un 2,7% el 2011). Les prejubilacions van ser una eina per introduir la flexibilitat laboral a Espanya, especialment als anys vuitanta i noranta del segle xx. Les sortides voluntàries de l'ocupació o Pull Strategy

es van concretar en subsidis i prestacions per desocupació, en pensions d'incapacitat i en ofertes quantioses per les jubilacions anticipades que, alhora, van possibilitar el trànsit d'una mà d'obra qualificada però obsoleta a una altra més qualificada i apta per a competir internacionalment i més barata en termes de costos empresarials (Martínez Pastor i Bernardi, 2011). D'acord amb els resultats, aquesta estratègia empresarial s'hauria anat abandonant els darrers

Gràfic 1. Relació amb l'activitat segons l'edat. Població de 50 anys i més. Barcelona, 2006 i 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011.

anys, essent substituïda en gran mesura simplement per l'acomiadament i la cobertura parcial que ofereixen les prescripcions de desocupació, com es veurà a continuació.

La segona qüestió destacable és que el fort augment de l'atur que s'ha produït en el context de crisi també ha afectat la població activa d'edat madura,² la qual cosa ha fet augmentar el risc d'anticipació del trànsit a la inactivitat. Com es pot observar al gràfic 1, el grup d'edat que apareix més perjudicat a Barcelona en aquest sentit és el de 60 a 64 anys, entre els quals el 2011 va caure fins i tot la proporció de població ocupada respecte al 2006, ja que va passar del 35,8% al 29,9%, fruit de l'augment de persones aturades (de l'1,7% al 10,7%) i de les prejubilacions o de les jubilacions anticipades (del 22,7% al 26,9%). La situació, però, és diferent entre la població de 50 a 59 anys, en la qual si bé en el mateix període ha augmentat el percentatge de població ocupada (del 76,0% al 88,2% en la població de 50 a 54 anys i del 57,0% al 61,8% entre la població de 55 a 59 anys), també s'ha pràcticament triplicat la proporció de població aturada (de l'1,5% al 5,4% entre la població de 50 a 54 anys i del 4,3% al 12,4% entre la població de 55 a 59 anys). Per tant, si es consideren les dificultats que presenta la població d'aquestes edats per reorientar-se professionalment, així com la minsa oferta laboral present en aquest període de recessió econòmica, es pot intuir que la reincorporació laboral de bona part d'aquesta població aturada serà més que complicada abans dels 65 anys, augmentant així el suposat risc d'anticipació de la inactivitat amb un dèficit de protecció social considerable.

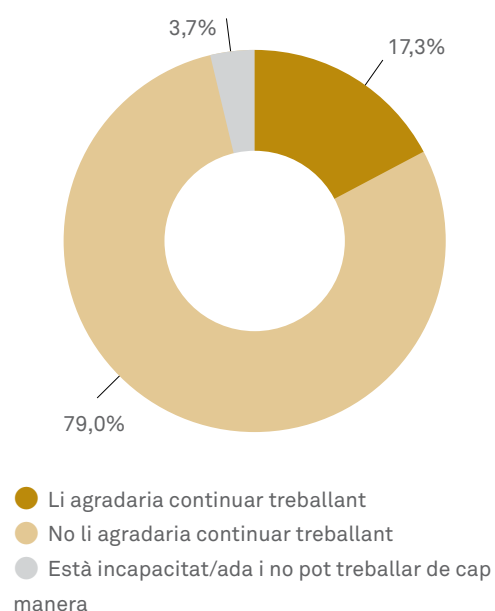
2. Una altra qüestió que no es podrà explorar en aquesta anàlisi és la variabilitat que es produeix en l'anticipació de la inactivitat segons la qualificació professional o el nivell d'estudis. No obstant això, els resultats d'algunes recerques realitzades sobre aquesta qüestió revelen que com més formació es té, més es retarda la transició a la inactivitat (Bernardi i Garrido, 2006; Martínez Pastor i Bernardi, 2011; Gómez i Miret, 2012).

Més endavant es tornarà sobre aquest tema per tal d'analitzar-ne les conseqüències econòmiques.

Aquesta transició a la inactivitat comporta una transformació radical dels hàbits i de la rutina quotidiana, que en el pitjor dels casos implica també la renúncia forçosa a l'activitat laboral quan algunes de les persones jubilades encara se senten capaces de realitzar-la. No obstant això, aquestes situacions són minoritàries: només al 17,3% de les persones jubilades (o prejubilades) de Barcelona li agradaria continuar treballant, mentre que a gairebé el 80% no li agradaria tornar a treballar i un 3,7% es troba amb incapacitat i no podria treballar de cap manera.

L'altra gran transformació que es deriva d'aquesta transició està relacionada amb les fonts d'ingressos, particularment amb la substitució de les rendes del treball per les transferències socials. Al sistema de Seguretat Social espanyol els principals bastions de les transfe-

Gràfic 2. Valoració sobre la situació d'inactivitat. Població jubilada o prejubilada. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya*, 2011.

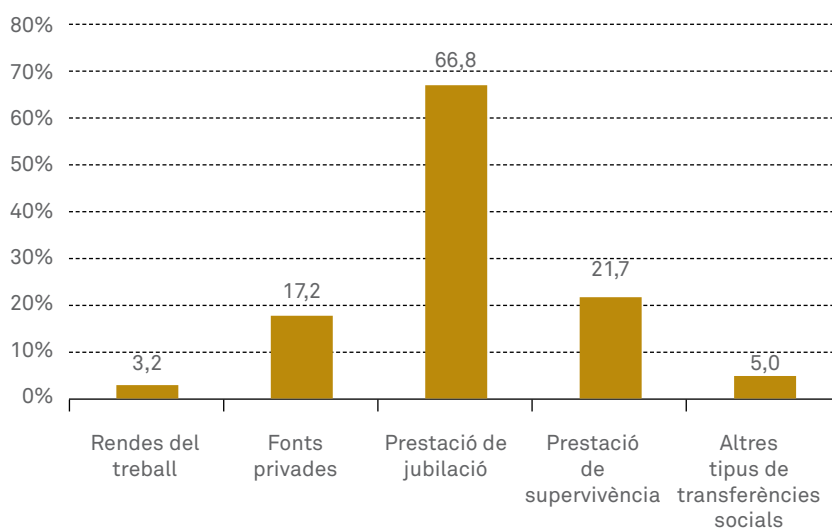
rències socials que rep la població gran són, d'una banda, les prestacions de jubilació i, de l'altra, les prestacions de supervivència o viduïtat. En la seva vessant contributiva, les pensions per jubilació substitueixen l'ingrés provinent del treball en funció de la història laboral prèvia. Les pensions de jubilació no contributives van ser creades a l'any 1990³ i van suposar la universalització del dret a prestacions de jubilació per a aquelles persones més grans de 65 anys que no tenien accés a cap prestació de modalitat contributiva per manca de cotització i demostraven que no disposaven de rendes o d'ingressos suficients.⁴ La prestació per viduïtat tracta de compensar la pèrdua d'ingressos del nucli familiar per la defunció d'un dels seus membres que era treballador o pensionista.

A Barcelona, i tenint en compte que els individus poden obtenir ingressos de diverses fonts al mateix temps, el 66,8% de la població de 65 anys i més rep ingressos provinents de la prestació de jubilació, ja sigui contributiva o no contributiva, i el 21,7% en rep de la prestació de supervivència, mentre que tan sols el 5,0% rep ingressos d'altres tipus de prestacions socials. Però les transferències socials no són l'única font d'ingressos de la gent gran, el 17,2% rep ingressos provinents de fonts privades, que inclouen rendes de patrimoni (propietaris de béns immobles, accions borsàries, etc.) o transferències de diners entre llars, i només el 3,2% manté rendes del treball. El predomini de les pensions de jubilació (majoritàriament contributives) per sobre de la resta de prestacions, juntament amb el pes que també tenen les prestacions de desocupació entre la població en edat activa, dibuixen un sistema de benestar en què la figura més protegida és la del «treballador/a» durant tot el seu curs vital. Això, particularment en edats avançades, comporta certes

desigualtats entre homes i dones, ja que tradicionalment el *breadwinner* o el sustentador principal de la llar ha estat una figura masculina, tot i que la incorporació creixent de la dona al mercat laboral durant les darreres dècades està canviant cada vegada més aquesta situació.

No obstant això, recentment han aparegut nous riscos i dèficits de protecció social que afecten fins i tot directament aquesta figura de «treballador/a», i que es materialitzen especialment en els casos d'anticipació de la transició a la inactivitat. Com s'ha vist anteriorment, els darrers anys s'ha configurat un grup creixent de persones que es troben en risc de no poder completar la seva vida laboral fins als 65 anys, de manera que s'incrementa la seva vulnerabilitat econòmica (Sarasa, 2007). Si bé la població de 55 a 64 anys no ha estat el segment de població més afectat per la pèrdua d'ocupació durant el període de crisi, sí que és un dels col·lectius més afectats per l'atur de llarga durada (Sarasa, 2013). A diferència de la població d'altres grups d'edat, les persones d'aquesta edat tenen grans dificultats per reincorporar-se al mercat de treball, la qual cosa fa que s'hagin de nodrir durant llargs pe-

Gràfic 3. Tipus d'ingrés individual. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya*, 2011.

3. Llei 26/1990, de 20 de desembre.

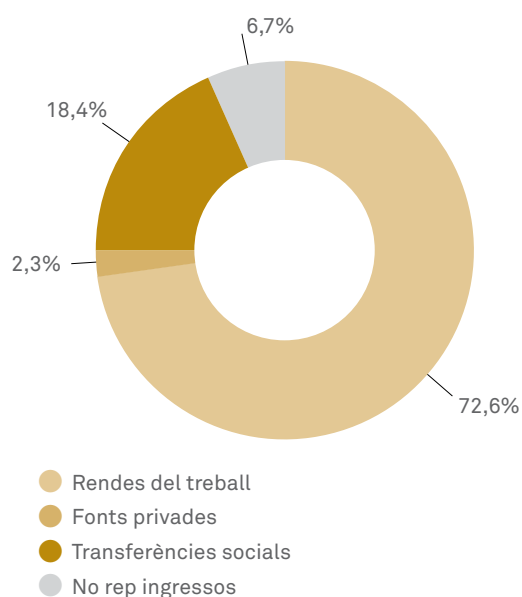
4. Malgrat que el finançament i la normativa són estatals, aquestes pensions són gestionades per les comunitats autònomes.

ríodes de transferències socials, de vegades insuficients, abans de complir l'edat de jubilació.

L'any 2011, el 18,4% de la població activa o prejubilada de 55 a 64 anys de Barcelona rebia algun tipus de prestacions socials com a ingrés principal, entre les quals es poden trobar des d'algun tipus de prestació per desocupació, ja sigui contributiva o el subsidi d'atur, fins a una prestació per jubilació anticipada. El problema, en el cas de les prestacions per desocupació, que són les més freqüents, és que aquestes transferències socials no sempre són suficients per enllaçar amb l'edat de jubilació establerta per la llei (65 anys). La prestació d'atur té una durada màxima de dos anys i, quan s'esgota, en el millor dels casos, es pot optar a rebre el subsidi d'atur, que comporta una reducció dràstica dels ingressos. Però no sempre és així, un 6,7% d'aquesta població no rep cap tipus d'ingressos, i queda totalment al descobert del sistema de benestar. Per tant, això vol dir que pràcticament una de cada quatre persones actives o prejubilades d'entre 55 i 64 anys no rep rendes del treball com a ingrés principal (25,1%), ni provinents de fonts privades. A més, cal tenir en compte que iniciar un període d'inactivitat a l'antesala de la jubilació fa minvar la cotització i, per tant, perjudica finalment el càlcul de la quantia de la prestació de jubilació posterior (Devesa i Devesa, 2009). Per últim, és necessari considerar també que aquesta situació es pot veure agreujada a mitjà termini per la darrera reforma en matèria de jubilacions realitzada pel govern espanyol,⁵ que preveu augmentar progressivament els anys de cotització necessaris per poder cobrar la prestació de jubilació, amb la qual cosa l'edat de jubilació es retardarà en els propers anys dels 65 anys als 67.

5. Real Decreto 1716/2012, de 28 de diciembre, de desarrollo de las disposiciones establecidas, en materia de prestaciones, por la Ley 27/2011, de 1 de agosto, sobre actualización, adecuación y modernización del sistema de la Seguridad Social.

Gràfic 4. Tipus d'ingrés principal individual. Població activa o prejubilada de 55 a 64 anys. Barcelona i resta de Catalunya, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

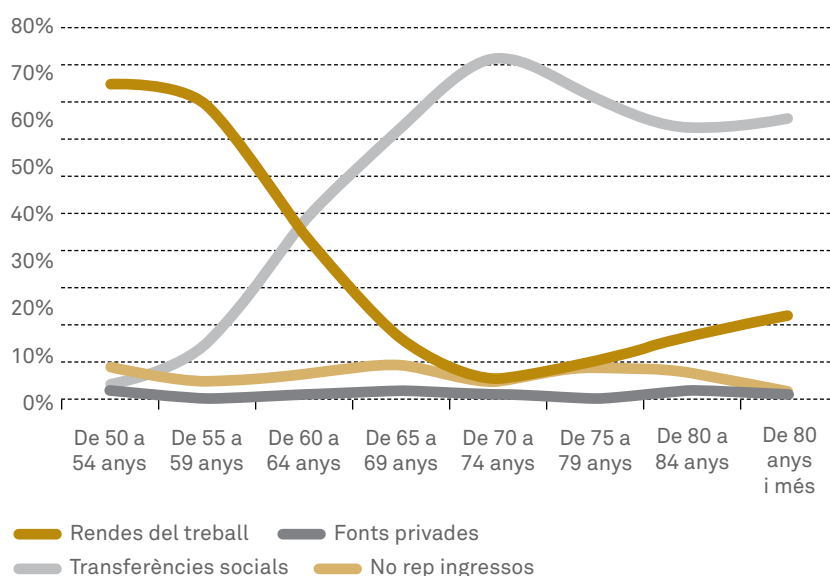
Tanmateix, els individus no depenen únicament dels seus ingressos personals, sinó que la renda disponible té una dimensió familiar, ja que seguint una lògica d'economia d'escala els membres d'una mateixa llar aprofiten, ja sigui de manera directa o indirecta, la suma de recursos econòmics que aporta la totalitat dels membres de la llar. En aquest sentit, resulta necessari analitzar com queden les fonts d'ingressos de la llar en aquest procés de trànsit cap a la inactivitat per tal de valorar bé les situacions de vulnerabilitat econòmica que s'han identificat anteriorment des d'un punt de vista individual. Aquesta anàlisi del tipus d'ingrés principal de les llars⁶ on resideix la població segons la seva edat (gràfic 5) revela, en primer lloc, que les rendes del treball constitueixen clarament la font principal d'ingressos de les llars on resideix la població menor de 60 anys. En segon lloc, també es pot constatar com a les llars de les quals forma part la població d'entre 60 i 64 anys es

6. Es considera ingrés principal de la llar el de major quantia dels membres que conformen la llar.

produeix una caiguda important de les rendes del treball com a font d'ingressos principal. Si bé el 15,4% de la població d'entre 55 a 59 anys ja viu en llars en què el tipus d'ingrés principal són les transferències socials, aquest percentatge augmenta fins al 48,1% entre la població de 60 a 64 anys, superant fins i tot la proporció de persones d'aquesta edat que viuen en llars en què la font principal d'ingressos són les rendes del treball (44,9%). Aquests resultats, per tant, tornen a posar de manifest la vulnerabilitat econòmica d'aquest segment de població, sobretot en aquells casos en què la manca d'ingressos per treball no és compensada per cap dels membres de la llar. El gràfic 6 corrobora aquesta idea, mostrant com entre la població d'entre 60 i 64 anys s'incrementen respecte als grups d'edat precedents les situacions en què tots els membres de la llar on viuen són inactius (38,4%) i les situacions en què tots els membres actius són aturats (20,3%), en detriment de les situacions en què hi ha almenys algun membre de la llar ocupat.

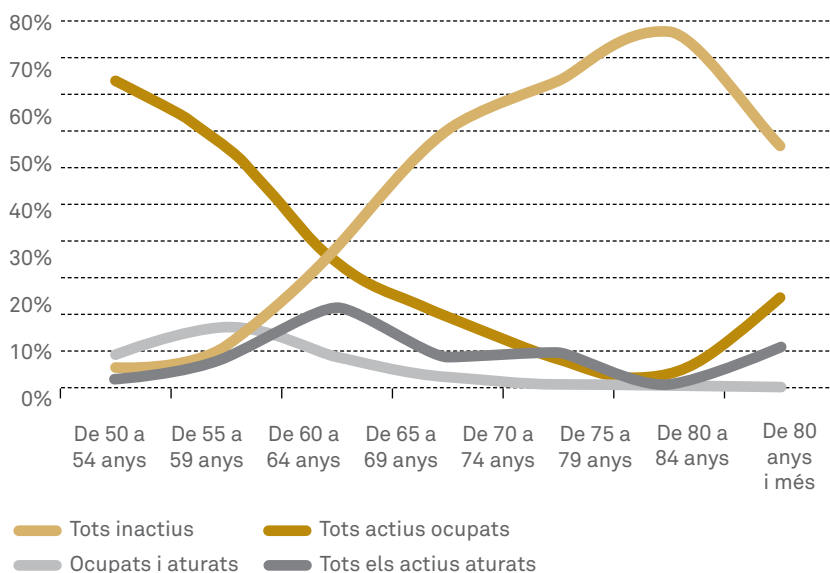
Un altre aspecte que cal destacar des del punt de vista dels ingressos de la llar és la remuntada que es produeix dels ingressos per treball a les llars on resideix la població de 75 anys i més. Si bé només el 2,7% de la població de 70 a 74 anys viu en llars on les rendes per treball són el tipus d'ingrés principal, aquest percentatge s'incrementa a un 9,8% entre la població de 75 a 79 anys, a un 17,6% entre la població de 80 a 84 anys i a un 22,3% entre la població de 84 anys i més (gràfic 5). En consonància amb aquests resultats, al gràfic 6 també es pot observar un increment de la presència de membres actius a les llars on viu la població de 75 anys i més. Aquest fenomen s'explicaria per l'augment progressiu de la coresidència amb fills i/o filles o altres familiars en edat potencialment activa durant el tram final de la vida de les persones. Si s'observa la taula 1, el 2011 una de cada quatre persones majors de 75 anys resident a Barcelona conviu sense la seva parella amb fills i/o filles o altres

Gràfic 5. Tipus d'ingrés principal de la llar on viu la població segons l'edat. Població de 50 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Gràfic 6. Relació amb l'activitat dels membres de la llar on viu la població segons l'edat. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

familiars (25,0%), una proporció molt superior que en els grups d'edat precedents (un 15,7% entre la població de 55 a 64 anys i un 15,1% entre la població de 65 a 74 anys).

Taula 1. Tipus de llar segons l'edat. Població de 55 anys i més. Barcelona, 2000-2011

	2000			2006			2011		
	De 55 a 64 anys	De 65 a 74 anys	75 anys i més	De 55 a 64 anys	De 65 a 74 anys	75 anys i més	De 55 a 64 anys	De 65 a 74 anys	75 anys i més
Convivència en parella amb fills i/o filles i sense altres persones	48,3%	16,5%	5,2%	38,7%	17,8%	6,4%	39,7%	10,7%	1,5%
Convivència en parella sense fills ni filles i sense altres persones	22,7%	45,0%	30,3%	34,0%	46,0%	38,3%	37,2%	56,5%	45,1%
Unipersonal	9,5%	18,8%	25,1%	9,7%	16,8%	28,8%	6,8%	12,4%	18,7%
Convivència (sense parella) amb fills i/o filles i /o altres familiars	15,7%	15,8%	27,0%	14,3%	14,3%	15,7%	15,7%	15,1%	25,0%
Altres	3,9%	3,9%	12,4%	3,4%	5,1%	10,9%	0,6%	5,3%	9,7%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

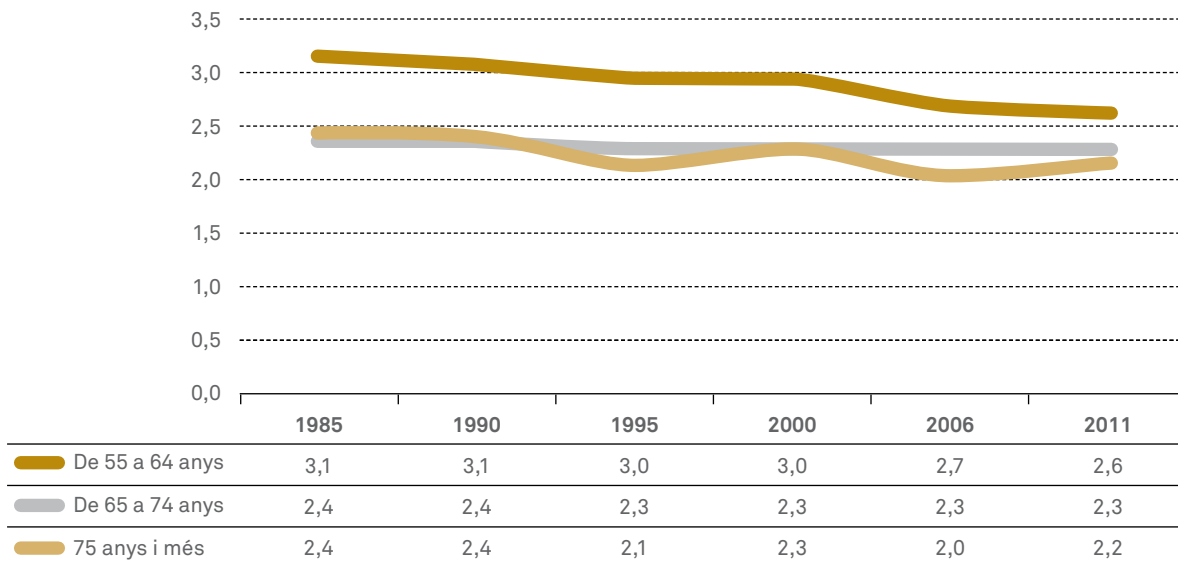
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2000-2011.

A més, les dades demostren també —i això és el que més crida l'atenció— que amb l'arribada de la crisi aquesta forma de convivència ha experimentat un fort increment entre les persones de 75 anys i més, ja que s'ha tornat gairebé a valors de l'any 2000 (27,0%), després de registrar-se una gran davallada l'any 2006 (15,7%). Aquesta idea de l'augment de la coresidència de la població d'edat més avançada amb fills i/o filles o altres familiars es veu reforçada si s'analitza l'evolució de la mitjana de membres de la llar. Ampliant la mirada en el temps es pot observar com, en general, la grandària de les llars a la ciutat de Barcelona es va anar reduint progressivament en el darrer quart de segle xx, un fenomen lligat habitualment al procés d'individualització de la societat que, precisament, integra com un dels seus trets principals l'emancipació residencial de les persones grans de les estructures familiars (Flaquer, 2003). No obstant això, el gràfic 7 mostra com entre la població major de 75 anys i més es trenca aquesta tendència en el context de crisi actual, ja que es registra una remuntada de la mitjana de membres de la llar (de 2,0 membres el 2006 es passa a 2,2 membres el 2011). Aquest és l'únic grup d'edat dels

que s'han analitzat en què es produeix aquesta situació, la qual segons les dades disponibles ja es va produir anteriorment entre els anys 1995 i 2000.

Darrere d'aquest canvi de tendència podria haver-hi el fet que davant les dificultats econòmiques pròpies del context de crisi les famílies no poguessin fer front a les despeses que suposen les residències geriàtriques i estiguessin assumint elles en major grau la cura d'aquestes persones. Una altra hipòtesi està relacionada amb la contribució de les persones grans al sosteniment econòmic dels seus descendents, en la mesura que les famílies amb dificultats econòmiques i/o amb manca de feina estiguessin integrant aquestes persones a la seva llar quan es troben soles (sense parella), per així ampliar el pressupost familiar amb la seva prestació, o simplement perquè ara no troben tants obstacles per conciliar la vida laboral amb la cura d'aquestes persones, ja que, a diferència del que succeïa l'any 2000, aquest increment actual de la coresidència de les persones d'edat més avançada amb fills i/o filles o altres familiars va acompanyat d'una reducció important de les llars unipersonals (del 25,1% el 2000 es passa al 18,7%

Gràfic 7. Mitjana de membres de la llar segons l'edat. Població de 55 anys i més. Barcelona, 1985-2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 1985-2011.*

el 2011). No obstant això, en aquesta reducció de les llars unipersonals també hi té a veure l'increment de la convivència en parella sense fills ni filles de la població de 75 anys i més (del 30,3% el 2000 al 45,1% el 2011), lligat a l'augment de l'esperança de vida en homes durant la darrera dècada.⁷ Per últim, caldria tenir en compte també en aquest sentit quins efectes hauria pogut desencadenar l'entrada en vigor de l'anomenada Llei de dependència⁸ i el reconeixement que van fer les instàncies públiques del paper de cuidador o cuidadora dels familiars.

7. Segons dades del Departament de Salut publicades per l'Idescat, l'esperança de vida dels homes ha passat entre el 2000 i el 2011 dels 76,49 anys als 79,53 anys.

8. Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència.

1.2. Nivells d'ingressos i distribució de la renda familiar disponible

La mitjana d'ingressos equivalents⁹ anuals de la població de 65 anys i més a la ciutat de Barcelona oscil·la entre els 16.700 € i els 16.900 €, i se situa així per sota de la mitjana del total de la població (17.748 €). Aquests nivells d'ingressos, sostinguts en bona part per transferències socials com ja s'ha vist, suposen una reducció important de les quanties rebudes en relació amb les rendes del treball. Malgrat l'èxit que en termes socials ha significat el desenvolupament i l'extensió del sistema de pensions de la Seguretat Social, així com de la protecció no contributiva, la capacitat de les prestacions per apropar les rendes dels beneficiaris als de la mitjana de la població, bàsicament derivades de les rendes del mercat de treball, ha estat més limitada (Ayala i Sastre, 2007; Arriba, 2008). Tot i que les dades que es presenten al gràfic 8 no són longitudinals i, per tant, no permeten dir de manera clara com varia el nivell d'ingressos de les persones grans quan es produeix la substitució de les rendes del treball per les prestacions de jubilació, si es comparen els nivells d'ingressos equivalents de la població de 65 anys i més amb els de la població en edat activa la davallada és considerable. De fet, només els menors de 16 anys presenten una mitjana d'ingressos equivalents més baixa que la població de 65 anys i més, en part pel fet que a les llars on hi ha presència d'infants el nombre d'unitats de consum és més elevat i, per tant, els ingressos disponibles es distribueixen entre més gent.

El gràfic 8 mostra també la caiguda d'ingressos que presenta el grup d'edat d'entre 55 i 64 anys (17.799 €) respecte a la població de 35 a 54 anys (18.954 €).

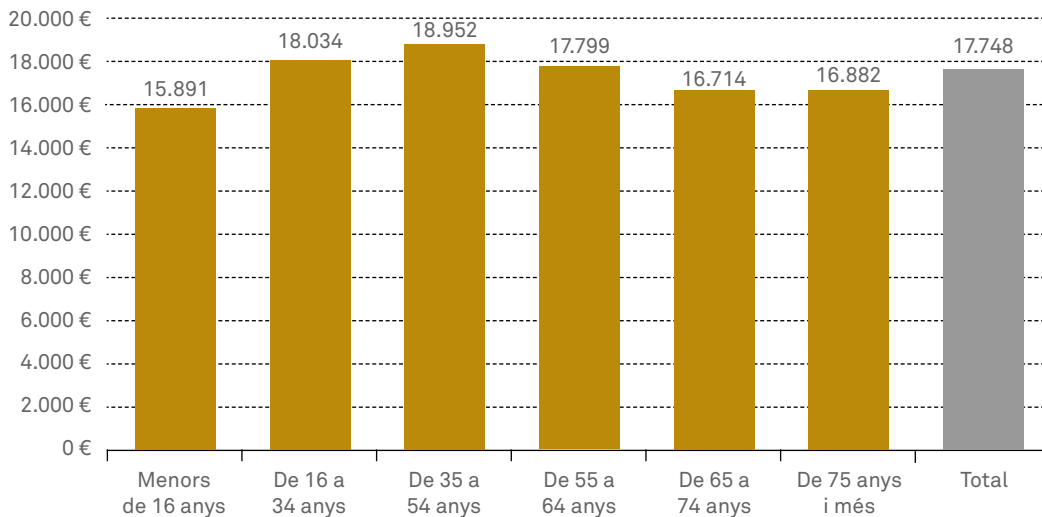
9. Els ingressos equivalents o renda disponible per unitat de consum es calcula tenint en compte economies d'escala a les llars. S'obté dividint la renda total de la llar entre el nombre d'unitats de consum. Les unitats de consum es calculen utilitzant l'escala de l'OCDE modificada, que concedeix un pes d'1 al primer adult, un pes de 0,5 a la resta d'adults i un pes de 0,3 als menors de 14 anys. Una vegada calculada la renda per unitat de consum de la llar, s'adjudica aquest valor a cadascun dels seus membres.

Aquesta davallada s'explica sobretot com a efecte de les situacions d'anticipació del trànsit a la inactivitat que, com s'ha vist anteriorment, predominen en aquest segment d'edat. El fet que la població de 55 a 64 anys presenti una distribució dels ingressos polaritzada, com il·lustra el gràfic 9, reforça aquesta idea. El 29,0% de la població de 55 a 64 anys disposa d'uns ingressos equivalents anuals inferiors als 9.000 €, i és el grup que més volum de persones aglutina en aquest nivell de renda després dels menors de 16 anys, mentre que el 22,7% se situa en el tram superior de la distribució de la renda, el de més de 25.000 €, un percentatge que se situa fins i tot lleugerament per sobre del que registra la població de 35 a 54 anys (22,1%). Aquesta situació reflecteix la bretxa econòmica que s'obre en aquest segment de població quan es produeix la pèrdua del lloc de treball. En aquest sentit, seria interessant analitzar quins són els tipus d'ocupacions i les categories socioeconòmiques més afectades per la desocupació. Això permetria establir quina és la pauta d'increment de la desigualtat en relació amb l'estructura social, però en aquest cas la informació disponible no és estadísticament significativa per al municipi de Barcelona.

Pel que fa a la població de 65 anys i més, el gràfic 9 mostra una distribució dels ingressos més cohesionada i compactada als trams mitjans, resultat de l'efecte que provoquen les transferències socials en aquest col·lectiu. Més de la meitat d'aquesta població se situa amb uns ingressos equivalents anuals d'entre 9.000 € i 19.000 € (el 50,5% de la població de 65 a 74 anys i el 54,3% de la població de 75 anys i més). A més, també es pot observar que el predomini de coresidència de la població de 75 anys i més amb fills i/o filles o altres familiars fa que aquesta població tendeixi a disposar d'una renda lleugerament més elevada en relació amb la població de 65 a 74 anys.

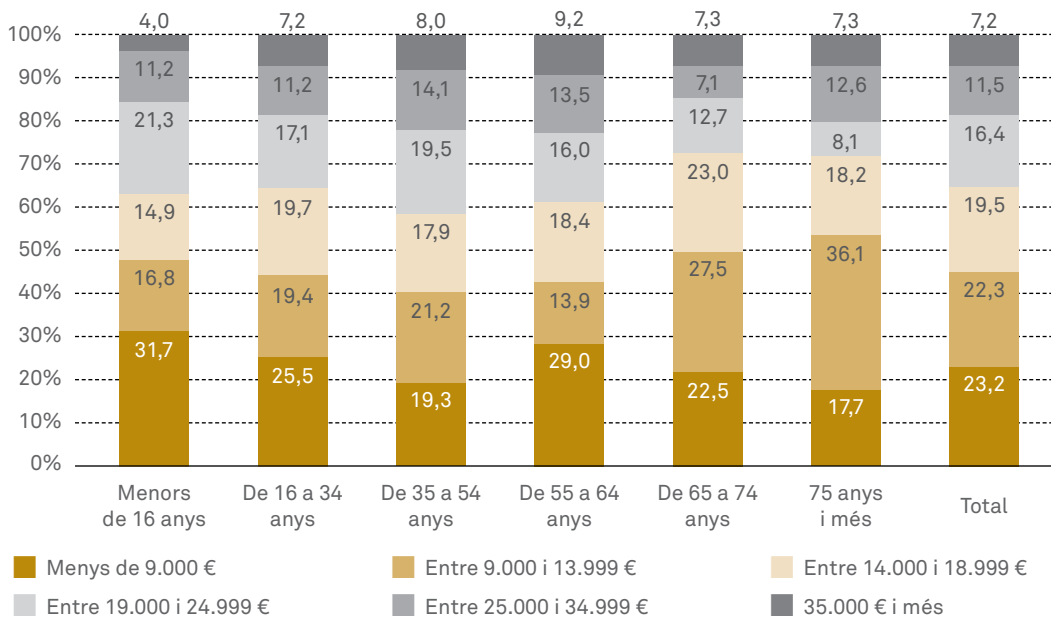
Tant la polarització dels ingressos de la població de 55 a 64 anys com la compac-

Gràfic 8. Mitjana d'ingressos equivalents anuals segons l'edat. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

Gràfic 9. Nivell d'ingressos equivalents anuals segons l'edat. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

tació que presenta la distribució de la renda de la població de 65 anys i més es reafirma amb una anàlisi més acurada de la distribució de la renda disponible equivalent, realitzada a partir de les ràtios entre percentils segons l'edat (taula 2). En relació amb la primera qüestió, la població de 55 a 64 anys és el grup d'edat que presenta les ràtios S75/S25 i S90/

S10 més elevades (2,71 i 5,23, respectivament), la qual cosa vol dir que és el segment de població en què les distàncies entre els que més cobren i els que menys cobren són més grans. Tan sols la població jove (de 16 a 34 anys) presenta una distribució dels ingressos equivalents semblant a la d'aquesta població. A més, la puntuació que registra aquest

grup en la ràtio S10/S50 (0,38) és la més baixa, la qual cosa indica que la desigualtat sobretot ve induïda per la part de sota de la distribució, és a dir, pels que menys cobren, ja que aquests se situen més lluny de la mediana de la distribució d'ingressos del seu grup d'edat en relació amb la resta de grups d'edat, cosa que no passa amb la població que més cobra. Pel que fa a la segona qüestió, tal com es pot observar a la taula 2, la població de 65 anys i més presenta les ràtios S75/S25 i S90/S10 més baixes, la qual cosa indica una major cohesió dels ingressos entre els que més cobren i els que menys.

Aquest efecte de cohesió que provoquen les prestacions de jubilació (i també les de supervivència), sumat a l'estabilitat que han mantingut aquestes fonts d'ingressos durant el període de crisi davant la caiguda contínua dels ingressos que ha sofert la població activa, sigui com a conseqüència de la pèrdua d'ocupació o per la reducció directa dels salaris o dels guanys per compte propi, són els principals factors que expliquen el fet que la gent gran hagi estat el col·lectiu que millor ha esmorteït les conseqüències de la recessió econòmica. El gràfic 10 mostra com ha evolucionat durant la darrera dècada la distribució de la població segons una estratificació de la renda en tres trams que es podrien considerar com rendes altes (més del 150% de la mediana de la distribució general de la renda), mitjanes (entre el 50% i el 150% de la mediana de la distribució general de la renda) i baixes (menys del 50% de la mediana de la distribució ge-

neral de la renda). Els resultats palesen un increment sobtat de la proporció de població de 65 anys i més que entre el 2006 i el 2011 se situa amb uns ingressos superiors al 150% de la mediana de la distribució general de la renda, que ha passat del 9,1% al 20,0%, al mateix temps que es produeix una forta reducció del percentatge d'aquesta població que disposa d'uns ingressos inferiors al 50% de la mediana (del 18,2% al 10,4%). El canvi de tendència resulta tan bruscat que els percentatges de rendes altes i baixes pràcticament es capgiren en aquest període, i aquest grup és l'únic segment de població que registra amb l'arribada de la crisi aquest increment acusat de pes en les rendes altes en detriment de les baixes. Però com s'ha comentat abans, aquest fenomen no es produeix com a conseqüència d'un increment sobtat dels ingressos de la població gran, sinó per la important baixada generalitzada del nivell de renda que s'està produint en la resta de la població, la qual cosa evidencia i dona una mesura de l'impacte social de la crisi.

D'altra banda, i com ja s'ha comentat també abans, el gràfic 10 torna a posar de manifest que la població gran es caracteritza per presentar una distribució dels ingressos molt compactada en els trams mitjans com a resultat de l'anivellament dels ingressos que es produeix quan se substitueixen les rendes del treball per les transferències socials. Pels volts del 70% d'aquesta població disposa d'una renda situada entre el 50% de la mediana i el 150% de la mediana de la distribució general de la renda disponi-

Taula 2. Ràtios entre percentils segons l'edat. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2011

	De 16 a 34 anys	De 35 a 54 anys	De 55 a 64 anys	De 65 a 74 anys	De 75 anys i més	Total
S75/S25	2,43	2,20	2,71	1,85	2,07	2,34
S90/S10	5,20	4,84	5,23	4,16	4,37	4,76
S90/S50	2,01	2,08	2,01	2,21	2,51	2,10
S10/S50	0,39	0,43	0,38	0,53	0,58	0,44

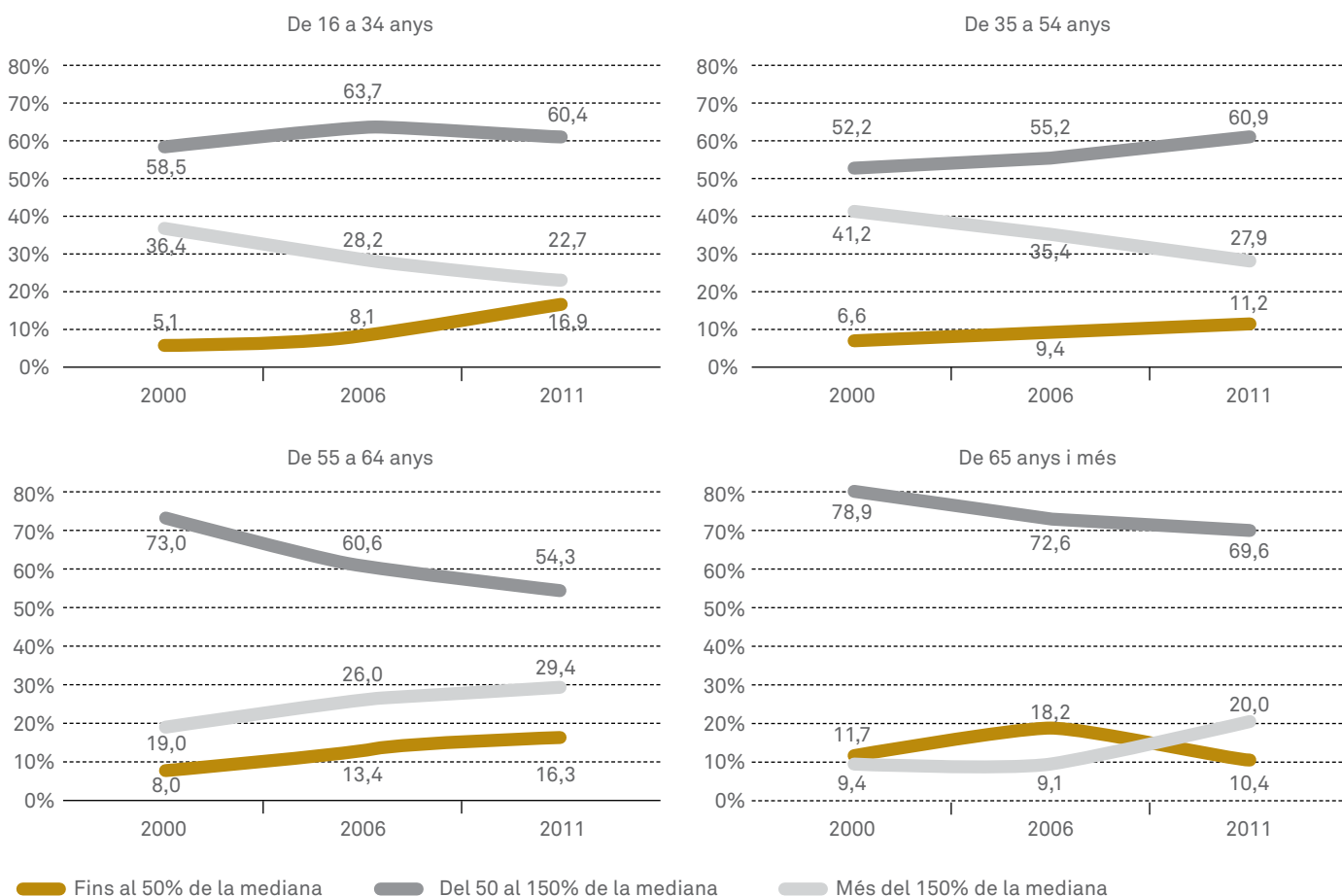
Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

ble de la població de Barcelona. Aquest percentatge s'ha anat reduint els darrers anys, i ha presentat una reducció més important entre el 2000 i el 2006 (del 78,9% al 72,6%) que entre el 2006 i el 2011 (del 72,6% al 69,6%). L'explicació d'aquesta tendència ve donada sobretot per l'estabilitat de les quanties de les prestacions de jubilació davant les fluctuacions de la situació econòmica general.¹⁰ Això fa que en contextos de fort creixement econòmic, com el que va protagonitzar l'economia espanyola durant el període precrisi (des de mitjans dels anys noranta fins a l'any 2008 aproximadament), les rendes de la població gran baixin en termes relatius, i que en períodes de depressió econòmica, aquestes rendes es posicionin millor en relació amb les al-

tres, com s'ha vist anteriorment. La forta intensitat dels dos cicles econòmics que s'han produït en l'economia espanyola durant la darrera dècada (Muñoz de Bustillo i Antón, 2011), tant el de bonança econòmica com el de recessió, és la que genera que l'abandonament més important de l'estrat intermedi de renda en la població gran s'hagi produït com a conseqüència del primer impacte de la fase de creixement econòmic i que hagi estat més moderat amb l'inici del període de recessió, quan es van invertir les tendències.

10. Les prestacions contributives s'actualitzen mitjançant l'IPC. Les prestacions no contributives i assistencials s'actualitzen per l'Indicador Públic de Rendes Múltiples (IPREM).

Gràfic 10. Evolució de l'estratificació dels ingressos equivalents anuals segons l'edat. Barcelona, 2000-2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2000 - 2011.

El comportament de la distribució de la renda en la població de 55 a 64 anys, en canvi, ha estat molt diferent del de la població major de 65 anys. En aquest cas, els resultats revelen un procés de polarització de la renda creixent en aquest grup d'edat que no s'ha vist gaire alterat en el context de recessió econòmica i que es va arrossegant des d'inicis de l'any 2000. Entre l'any 2000 i l'any 2011 el percentatge de població d'aquesta edat situat al tram intermedi de la distribució de la renda ha passat del 73,0% al 54,3%, al mateix temps que s'ha anat incrementant la proporció d'individus situats als dos extrems de la distribució. Aquesta desigualtat creixent que s'està produint en aquest segment de població es deriva, com ja s'ha vist anteriorment, de l'increment de les jubilacions i de la pèrdua d'ocupació amb poques possibilitats de reinserció en el mercat de treball. Tot plegat apunta una vegada més a la preocupant gestació d'un grup social que, en els propers anys, pot acabar traslladant la seva situació de vulnerabilitat quan sobrepassi els 65 anys.

1.3. El risc de pobresa econòmica en la gent gran

El 18,1% de les persones grans de la ciutat es troba en risc de pobresa, calculada aquesta a partir dels estàndards acceptats oficialment en l'àmbit europeu —amb rendes situades per sota del 60% de la mediana de la distribució total de la renda personal disponible equivalent de la població catalana— (taula 3). Si es considera com a comunitat de referència la mateixa població barcelonina, a la vegada la més propera en termes socials i de pertinença a una col·lectivitat, el percentatge ascendeix fins al 20,0%. A la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB), amb independència del llinar territorial emprat, la proporció de població de 65 i més anys pobra és superior a la de la capital (21,4%). A la resta de Catalunya, en canvi, la taxa de risc de pobresa del col·lectiu és inferior si es pren el llinar del mateix territori (18,1%) i superior si es considera el llinar català (19,2%). Tanmateix, en termes relatius el risc de pobresa de la població gran és, l'any 2011, inferior al de la població total (18,3% si es pren com a referència el llinar català i 24,1% si es pren el llinar de la ciutat de Barcelona). En termes absoluts, la població de 65 anys i més en situació de risc de pobresa a la capital catalana afecta un col·lectiu que comprèn entre 60.000 i 67.000 persones.

El menor risc de pobresa monetària de les persones grans respecte a la resta de grups poblacionals és un dels canvis més significatius que s'evidencia en els resultats en el context actual de recessió econòmica (gràfic 11). Així, si abans de la crisi el risc de pobresa de les persones grans era superior a la mitjana i a la resta de grups d'edat, l'any 2011 és inferior. Aquesta situació no es donava des de principis de la dècada dels anys noranta (Ayala i Sastre, 2007; Laparra i Pérez, 2012). No obstant això, la reducció de les taxes de risc de pobresa de les persones grans no es pot atribuir en aquesta ocasió a millores en el sistema de pensions com va ser aleshores —aprovació de normatives en favor d'un nombre major de beneficiaris, polítiques de revalorització de les pensions; entra-

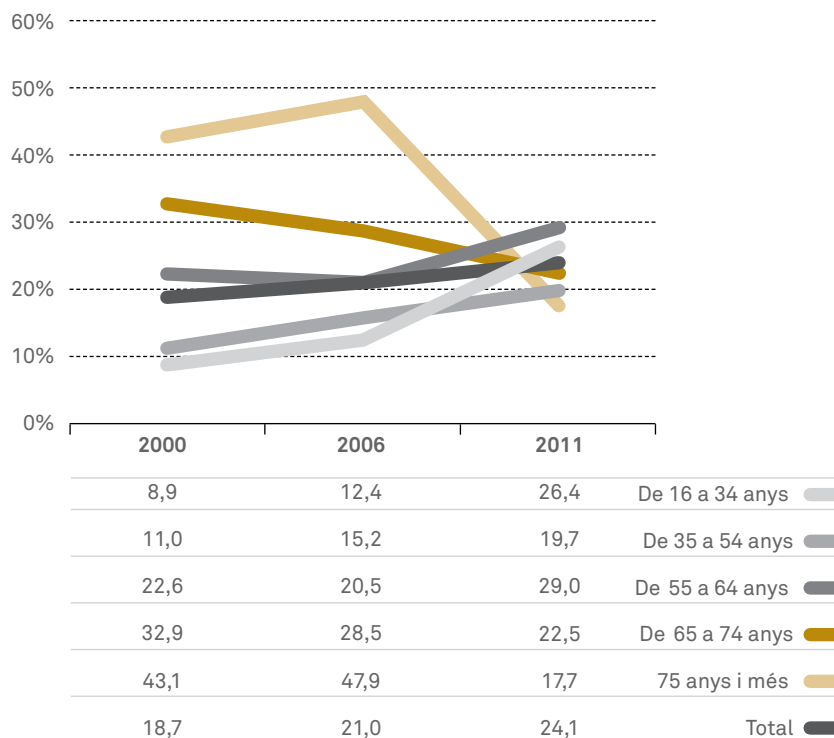
Taula 3. Taxes de risc de pobresa (60% de la mediana) segons diferents llindars. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

		Total de la població			Població de 65 anys i més		
		Barcelona	Resta de l'AMB	Resta de Catalunya	Barcelona	Resta de l'AMB	Resta de Catalunya
Llindar de risc de pobresa (€) (valors il·lustratius)		9.078 €	8.560 €	8.405 €	9.078 €	8.560 €	8.405 €
Llindar propi de cada àmbit territorial	Població en risc de pobresa (milers de persones)	388,9	304,2	1.022,3	67,3	53,2	123,4
	Població en risc de pobresa (%)	24,1	18,9	23,7	20,0	21,4	18,1
Llindar català	Població en risc de pobresa (milers de persones)	295,3	304,2	1.049,7	60,8	53,2	130,5
	Població en risc de pobresa (%)	18,3	18,9	24,3	18,1	21,4	19,2

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

da en vigor de les prestacions no contributives, etc.—, sinó que és el resultat de l'efecte que ha tingut en la distribució de la renda la forta disminució d'ingressos que s'ha produït entre la població activa com a conseqüència de la crisi. És freqüent que els grups socials més dependents de les prestacions públiques, com per exemple els jubilats, mantinguin posicions relatives més segures en temps de crisi (Muriel i Sibietta, 2009) i empitjorin la seva posició relativa en contextos de creixement accelerat, en la mesura que, malgrat que les pensions s'actualitzen en funció de la inflació, les prestacions socials no segueixen mai el mateix ritme de creixement que les rendes del treball (Ayala i Sastre, 2007; Sarasa, 2007). Per tant, la destrucció de l'ocupació i la moderació salarial registrada d'ençà dels inicis de la crisi expliquen, en gran part, aquesta mudança dels perfils de la població pobra atenent a l'edat. D'altra banda, els canvis observats amb anterioritat en relació amb les formes de convivència de la població gran, especialment de les persones de 75 anys i més, també estarien relacionats amb el descens significatiu de la seva vulnerabilitat econòmica (17,7%).

Gràfic 11. Taxes de risc de pobresa* (60% de la mediana) segons els grups d'edat. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2000-2011

* Les taxes de risc de pobresa s'han calculat amb el llindar de Barcelona per tal de poder analitzar la sèrie històrica 2000-2011.

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2000-2011.*

Un altre aspecte significatiu que cal esmentar és l'elevada vulnerabilitat econòmica del grup de persones de 55 a 64 anys, que si bé durant la darrera dècada havia tingut taxes de risc de pobresa per sobre de la mitjana de la població, l'any 2011 constitueix el grup amb més risc de pobresa de la ciutat (29%). Uns resultats que tornen a reafirmar els efectes nocius de l'anticipació del procés d'inactivitat que s'ha explicat extensament als apartats anteriors.

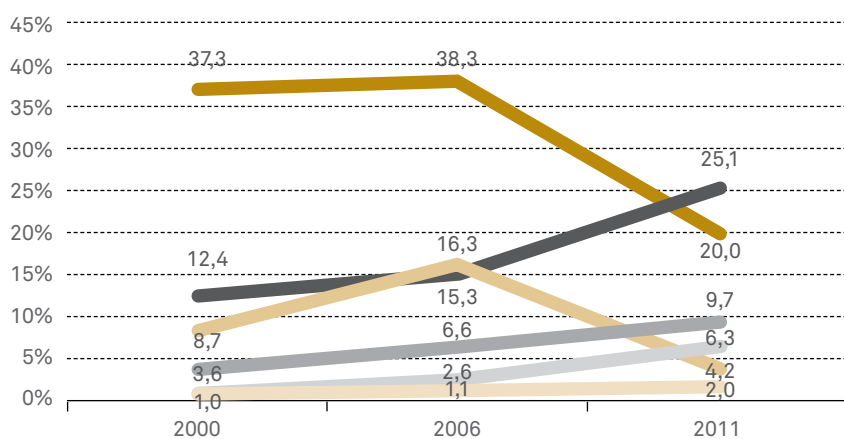
Al gràfic 12, s'observa com han evolucionat els perfils de pobresa monetària a la ciutat considerant diferents llindars de la mediana de la renda (pobresa moderada), es posa de manifest el canvi de pauta esmentat a favor de la població de més edat en detriment dels menors de 65

anys. Si es pren com a referència el 40% de la mediana de la distribució de la renda (pobresa severa), s'observa com augmenta el risc de pobresa de la gent gran en el període de creixement econòmic i disminueix significativament entre el 2006 i el 2011, de manera que es comptabilitza com a pobre l'any 2011 el 4,2% d'aquest segment de població. Per als menors de 65 anys la tendència ha estat l'augment del risc de pobresa monetària d'ençà de l'any 2000, gairebé se n'han triplicat els valors (del 3,6% al 9,7%). Pel que fa a la pobresa extrema —30% de la mediana de la distribució de la renda—, en aquest cas s'ha incrementat per a tota la població, però novament ha crescut amb una intensitat major entre la població menor de 65 anys (de l'1,0% al 6,3%).

Un altre dels canvis rellevants constats és que el rostre de la pobresa de la gent gran de la ciutat de Barcelona ja no és tan clarament femení (gràfic 13). Si els anys 2000 i 2006, una mica més de dues de cada cinc dones de 65 anys i més de la capital es trobaven per sota del llindar de pobresa (43,0% l'any 2000 i 44,6% l'any 2006), l'any 2011 s'hi troba una de cada cinc (20,9%). Per als homes de més edat de Barcelona també s'ha reduït el risc de pobresa en el context de crisi econòmica, de l'ordre de 10 punts percentuals (del 28,9% al 18,7%). El descens del risc de pobresa entre la població gran, però especialment entre les dones, es tradueix l'any 2011 en un anivellament històric del risc de pobresa, des d'un punt de vista monetari, entre sexes.

Així, si als inicis del segle XXI set de cada deu pobres de Barcelona de 65 anys i més eren dones, l'any 2011 el percentatge ha disminuït fins al 63,2%, mentre es mantenia gairebé la mateixa estructura poblacional que representen homes i dones en aquest grup d'edat (gràfic 14). L'augment constant de les taxes d'activitat i ocupació de les dones registrat d'ençà de les darreres dècades del segle passat i, com a conseqüència, l'extensió

Gràfic 12. Taxes de risc de pobresa* (60% de la mediana, 40% de la mediana i 30% de la mediana) segons els grans grups d'edat. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2000-2011

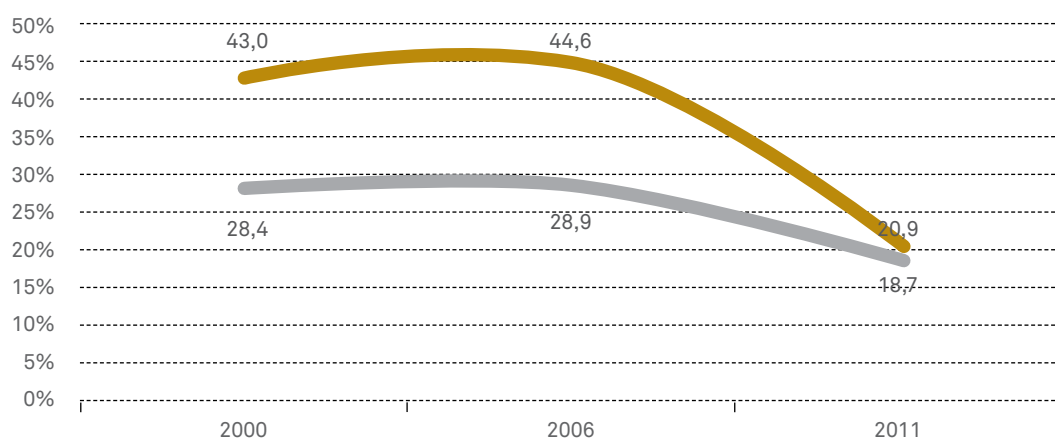
- Població de 65 anys i més (60% de mediana)
- Població de 65 anys i més (40% de mediana)
- Població de 65 anys i més (30% de mediana)
- Població menor de 65 anys i més (60% de mediana)
- Població menor de 65 anys (40% de mediana)
- Població menor de 65 anys (30% de mediana)

* Les taxes de risc de pobresa s'han calculat amb el llindar de Barcelona per tal de poder analitzar la sèrie històrica 2000-2011.

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2000-2011.*

i la major cobertura de prestacions d'origen contributiu i el descens de les llars unipersonals de dones més grans de 65 anys,¹¹ explicarien aquesta mudança en la composició de la pobresa.

Gràfic 13. Taxes de risc de pobresa* (60% de la mediana) segons el sexe. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2000-2011

23

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Les condicions
de vida de
les persones grans
a la ciutat
de Barcelona

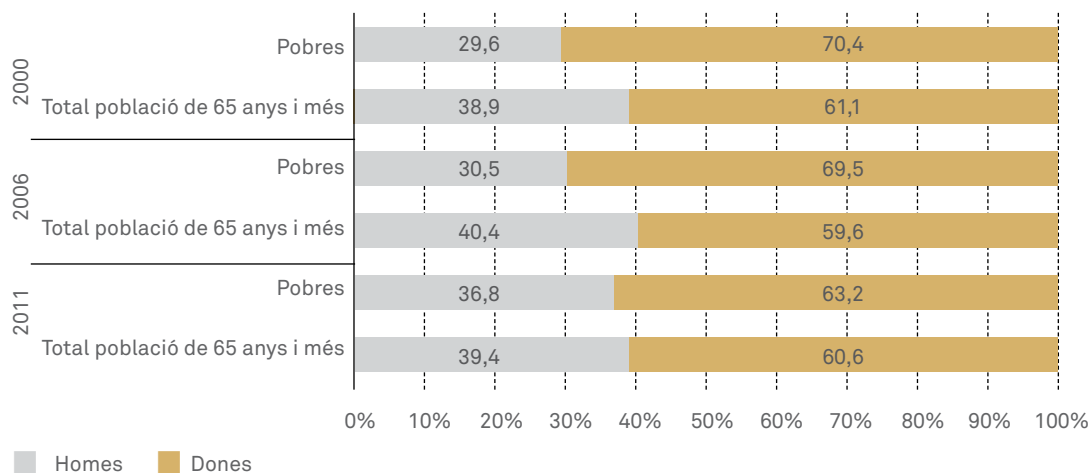
Risc de pobresa moderada (60% de la mediana)

— Homes — Dones

* Les taxes de risc de pobresa s'han calculat amb el llindar de Barcelona per tal de poder analitzar la sèrie històrica 2000-2011.

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2000-2011.*

Gràfic 14. Composició de la pobresa* (60% de la mediana) segons el sexe. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2000-2011

* Les taxes de risc de pobresa s'han calculat amb el llindar de Barcelona per tal de poder analitzar la sèrie històrica 2000-2011.

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2000-2011.*

11. Vegeu la taula 1.

1.4. La capacitat redistributiva de l'Estat del benestar

La metodologia de la pobresa relativa emprada ens permet, al mateix temps, mesurar quin és l'impacte redistributiu de l'Estat del benestar, ja que aquest és un altre dels factors que interaccionen i expliquen la desigualtat i la pobresa. Tal i com s'observa al gràfic 15, nou de cada deu persones grans de Barcelona serien pobres si no es comptabilitzessin les prestacions per jubilació i/o supervivència. Tal i com s'assenyala a la literatura especialitzada, les pensions són la principal eina redistributiva als països industrialitzats (Ayala i Sastre, 2007). De fet, si es consideren aquestes transferències com a part de la renda, atès que en gran proporció es tracta de pensions contributives, la taxa de pobresa de les persones de 65 a 74 anys és del 30,6% i del 27,4% per a les més grans de 74 anys. Una vegada es comptabilitzen la resta de transferències socials (prestacions per atur, prestacions per invalidesa, prestacions d'atenció a la dependència,

prestacions familiars, etc.), el risc de pobresa disminueix de l'ordre de 8 punts percentuals per al primer grup d'edat i de 10 punts per la població amb més edat de la ciutat. Si bé aquesta diferència entre ambdós grups no és excessiva, podria venir donada per la convivència amb familiars beneficiaris d'altres prestacions.¹²

Pel que fa a la població activa d'edat madura, també es constata, tot i que en menor proporció, el pes de les transferències per jubilació o supervivència (del 55,3% al 39,4%), així com els màxims percentatges de reducció de la pobresa monetària si es considera la totalitat de l'acció protectora pública (10,4 punts percentuals).

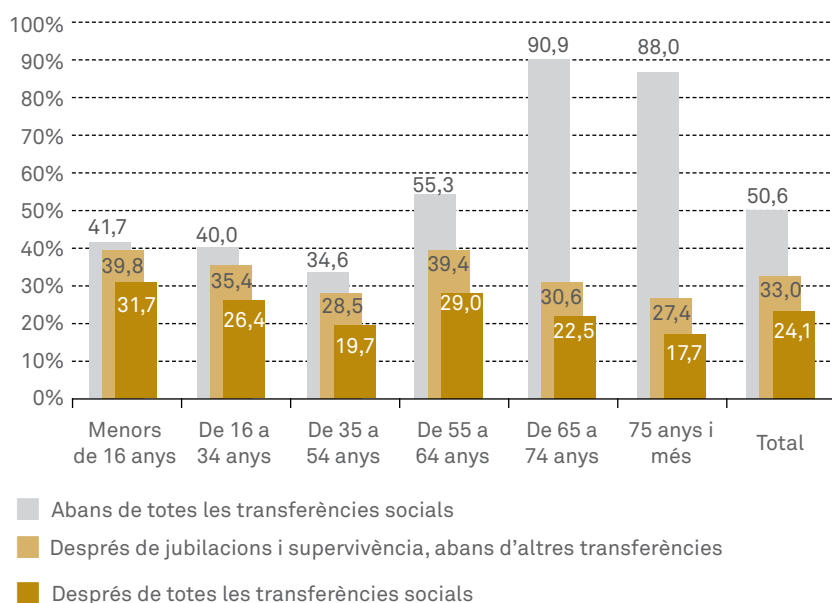
En la població més jove, en canvi, l'impacte de les transferències socials en la reducció del risc de pobresa és de l'ordre de 8 punts. En aquest sentit, es palesa la incapacitat de l'acció pública per abordar el problema de la pobresa infantil, a diferència d'altres països de la Unió Europea en què les prestacions destinades a les famílies i els fills i filles constitueixen una de les variables determinants a l'hora de reduir els nivells de pobresa infantil (les reduccions no estan en cap cas per sota dels 10 punts percentuals) (Flaquer *et al.*, 2006).

24

Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Gràfic 15. Taxes de risc de pobresa* (60% de la mediana) abans i després de les transferències socials segons els grups d'edat. Barcelona, 2011

* Les taxes de risc de pobresa s'han calculat amb el llindar de Barcelona per tal de mantenir coherència amb els resultats presentats anteriorment.

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya*, 2011.

12. Com s'ha vist a l'apartat 1.1, entre la població gran s'incrementa la coresidència amb altres familiars a mesura que augmenta l'edat.

1.5. Una altra cara de la pobresa: la impossibilitat de consumir béns bàsics

Tot i que els indicadors basats en la pobresa monetària i en la desigualtat de renda són essencials per a l'estudi de les condicions de vida de la població, no acaben de reflectir la totalitat d'aspectes lligats a aquesta qüestió. En aquest sentit, existeix un interès creixent per utilitzar informació no monetària per millorar la mesura i l'anàlisi de la pobresa. Una qüestió clau que en justifica l'ús és l'evidència que la renda i, en concret, els ingressos baixos no aconsegueixen identificar la població que no pot participar a la societat a què pertanyen a causa de la manca de recursos (Mack i Lansley, 1985; Nolan i Whelan, 2010; Whelan i Maitre, 2012). La privació material, entesa com a mesura complementària a l'anàlisi tradicional de la pobresa basada en la renda, al·ludeix a aquesta impossibilitat de posseir béns, serveis i/o participar en activitats que socialment són percebudes com a «necessitats». No fa referència a l'elecció ni a les preferències d'estil de vida, sinó a la manca forçada i involuntària d'aquests béns. Des de l'any 2009, la Unió Europea ha afegit de manera oficial dos indicadors de privació material—la taxa de privació material i la intensitat de la privació— al conjunt dels existents per a la inclusió social, per tal d'afegir informació focalitzada en alguns aspectes clau de les condicions materials de vida. Els nou ítems de privació que es consideren per a la construcció d'aquests indicadors són els següents: incapacitat per fer front a despeses imprevistes; incapacitat per anar de vacances almenys una setmana a l'any; incapacitat per pagar sense endarreriments rebuts relacionats amb l'adquisició i/o el manteniment de l'habitatge i altres préstecs; incapacitat per realitzar un àpat de carn, pollastre o peix almenys cada dos dies; incapacitat per mantenir l'habitatge a una temperatura adient; incapacitat per tenir rentadora; incapacitat per tenir televisor en color; incapacitat per tenir telèfon; i, finalment, incapacitat per tenir automòbil.

Tal com s'observa al gràfic 16, aproximadament una tercera part de la població

gran de Barcelona no pot encarar una despesa extra valorada en 750 € (36,9%), ni es pot permetre una setmana de vacances l'any (33,9%), percentatges de privacions que encara són més elevats a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (42,1% i 35,7%, respectivament) i a la resta de Catalunya (37,5% i 42,9%, respectivament). Tanmateix, gairebé quatre de cada deu barcelonins de 65 anys i més no es poden permetre tenir vehicle. Paral·lelament, la proporció de població que no pot mantenir l'habitatge a una temperatura adient constitueix una altra de les privacions més significatives per a la població gran de Barcelona, en concret per al 12,2%. La impossibilitat de gaudir d'una temperatura adient dins l'habitatge és una mesura indirecta de la pobresa energètica¹³ i es relaciona negativament amb l'estat de salut de la població especialment vulnerable (infants, gent gran i malalts crònics). En els darrers anys aquest tipus de privació material està adquirint cada vegada més rellevància i en el context de Catalunya ha passat d'afectar l'any 2006 el 5,6% de la població al 12,7% l'any 2011 —malgrat que el seu caràcter eminentment domèstic contribueix a la invisibilitat social de la problemàtica—, fins i tot en països relativament càlids com Catalunya. L'augment d'aquesta privació s'ha relacionat amb el descens de les rendes familiars, amb l'escalada de preus de l'energia i amb la qualitat dels habitatges, sobretot, pel que fa a l'eficiència energètica d'aquests (Tirado *et al.*, 2012). El percentatge més alt a Barcelona que a la resta de Catalunya podria estar relacionat precisament amb la qualitat del parc immobiliari. La incapacitat d'assumir el compromís o deute adquirit en relació amb la compra o el lloguer de l'habitatge, així com els serveis relacionats (aigua, llum, gas, etc.) adquireix gran rellevàn-

13. La pobresa energètica es pot definir com la situació que pateixen les llars que no poden pagar una quantitat de serveis de l'energia suficient per a satisfer les seves necessitats domèstiques i/o quan es veuen obligades a destinar una part excessiva dels seus ingressos a pagar la factura energètica de l'habitatge (Tirado *et al.*, 2012).

cia en l'estructura de la privació material en el context actual (Sarasa *et al.*, 2013) també per a la població més gran de la ciutat (7,6%). El 3,4% de la població més gran de Barcelona manifesta problemes relacionats amb la ingesta de proteïnes setmanal considerada necessària (les mateixes proporcions es mantenen a la resta del territori). Finalment, la rentadora, el televisor i el telèfon constitueixen béns accessibles a pràcticament la totalitat de la població.¹⁴

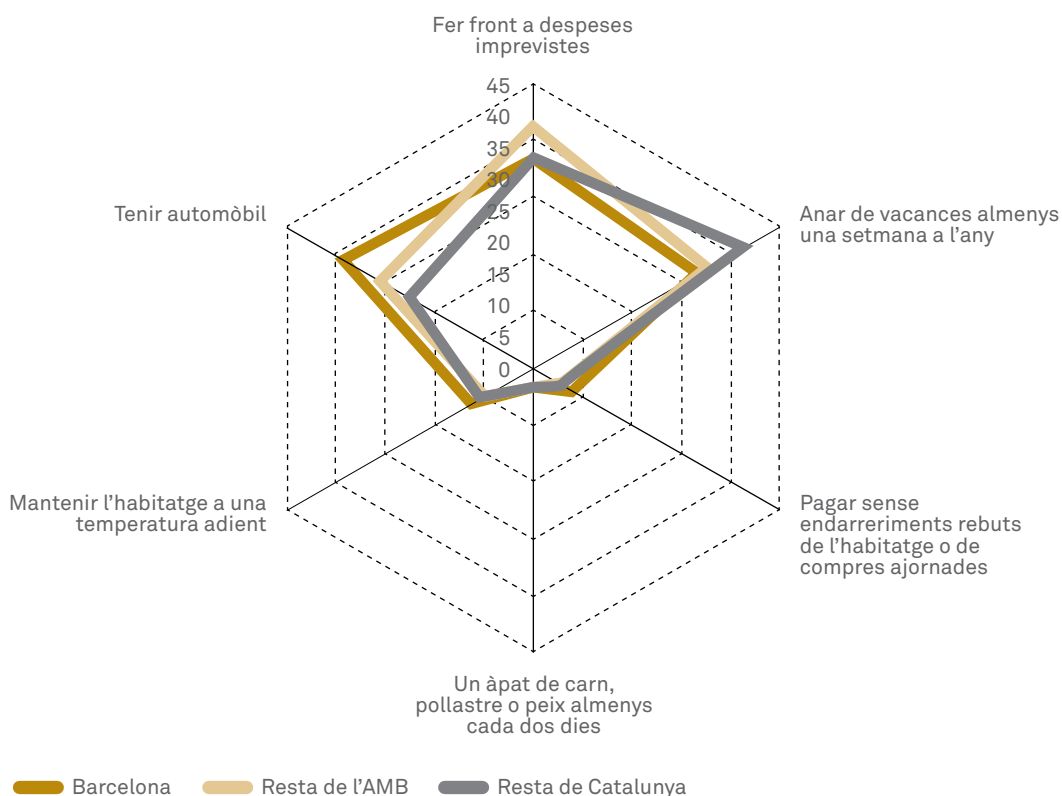
Les pautes de privació material descrites per als més grans de la ciutat no presenten diferències significatives respecte a la resta de població de la ciutat (gràfic 17) excepte en la incapacitat d'assumir les despeses relacionades

amb l'habitatge, que és gairebé del doble per als menors de 65 anys (12,8%), i en la impossibilitat de permetre's vehicle (30,9% per als menors de 65 anys). Els nivells de deute associats a l'habitatge són proporcionalment més baixos per a la població de 65 anys i més en la mesura que per a la gran majoria es tracta de propietats totalment pagades.

La impossibilitat de consumir béns i/o serveis que socialment es perceben com a necessitats guanya encara més rellevància quan no es tracta d'un fet aïllat

14. Atès el baix percentatge de població que no es pot permetre aquests béns materials, que en cap cas no arriba a l'1%, s'ha prescindit de la seva representació gràfica.

Gràfic 16. Privació material segons els ítems. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

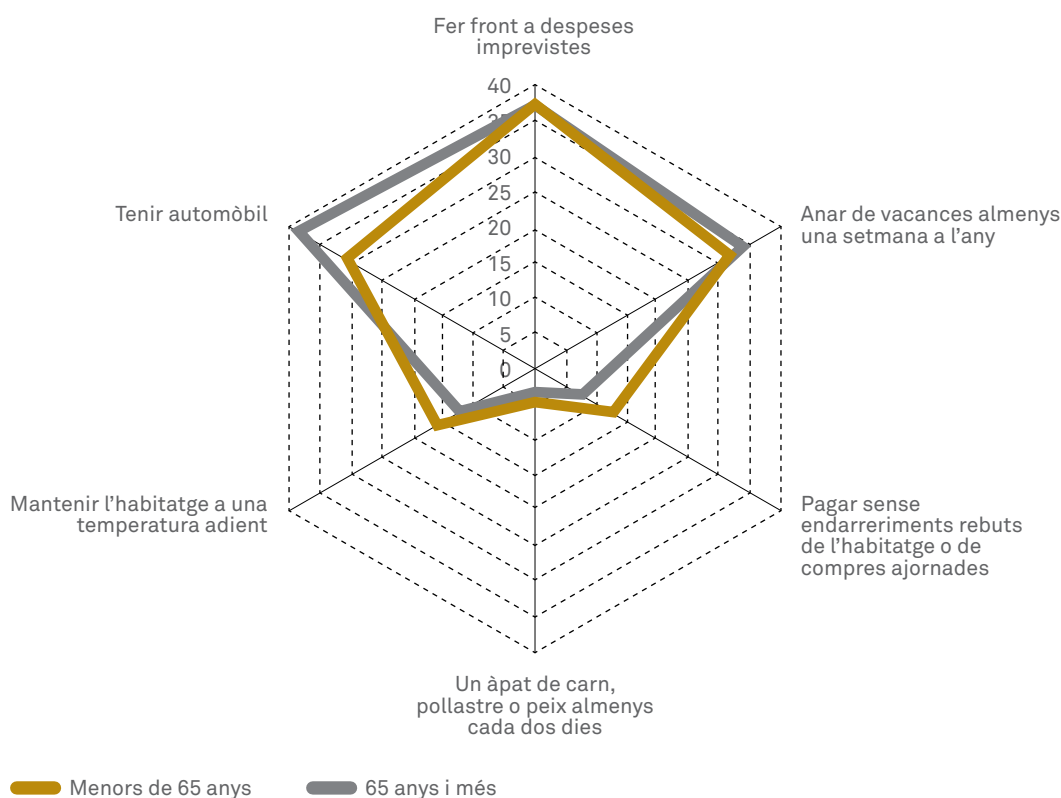

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

sinó que la pauta de privació s'estén a més d'un ítem, això és, la importància radica en el seu efecte acumulatiu. Això és precisament el que tracten de recollir els indicadors oficials utilitzats per la Comissió Europea. La taxa de privació material es comptabilitza com l'acumulació d'almenys tres dels nou ítems esmentats anteriorment i la taxa de privació material severa com la privació en almenys quatre dels nou ítems. A Barcelona, la taxa de privació material per a tota la població l'any 2011 ascendeix fins al 23,4% (377.000 persones) i la taxa de privació material severa al 10,6% (171.000 persones). Pel que fa a la intensitat de la privació, mesurada com la mitjana del nombre d'ítems de la població amb privacions, es quantifica en 3,63. En el cas

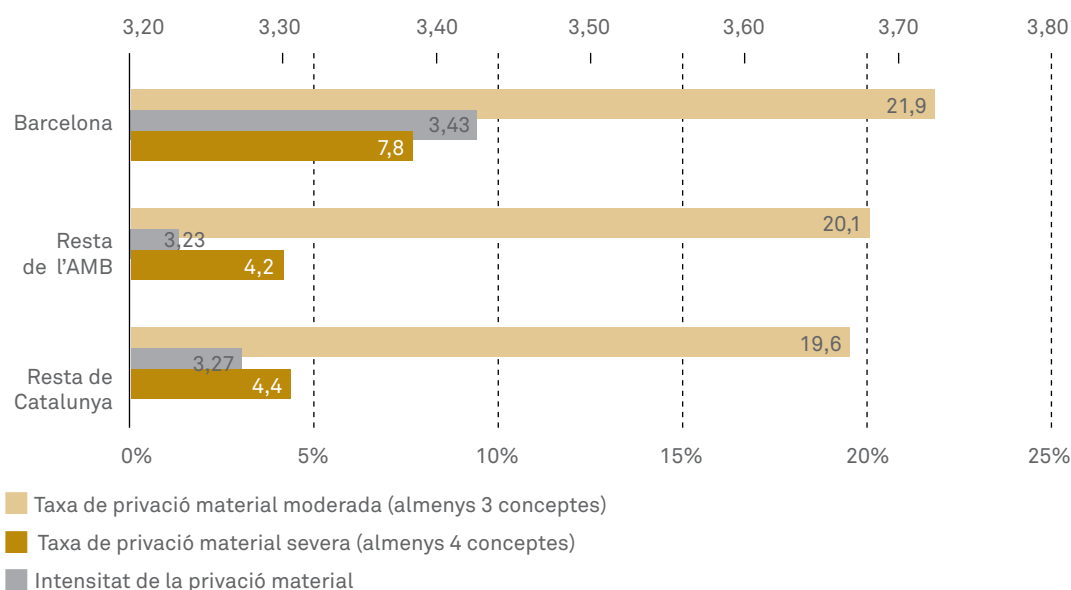
de la població gran, més de dos de cada deu d'aquests individus acumulen privació material en tres o més ítems (21,9%), percentatge lleugerament superior que a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (20,1%) i a la resta de Catalunya (19,6%) (gràfic 18). En la seva versió més severa, la privació afecta el 7,8% del mateix grup poblacional, mentre que a la resta dels territoris analitzats el percentatge descendeix fins al 4%. La intensitat de la privació, mesurada com la mitjana d'ítems de què es troba privada materialment la població que pateix aquesta situació, també és lleugerament superior a la capital catalana (3,43) que a la resta de territoris (3,23 a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i 3,27 a la resta de Catalunya).

Gràfic 17. Privació material segons els ítems per grans grups d'edat. Total de la població. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

Gràfic 18. Taxes de privació material, privació material severa i intensitat de la privació. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

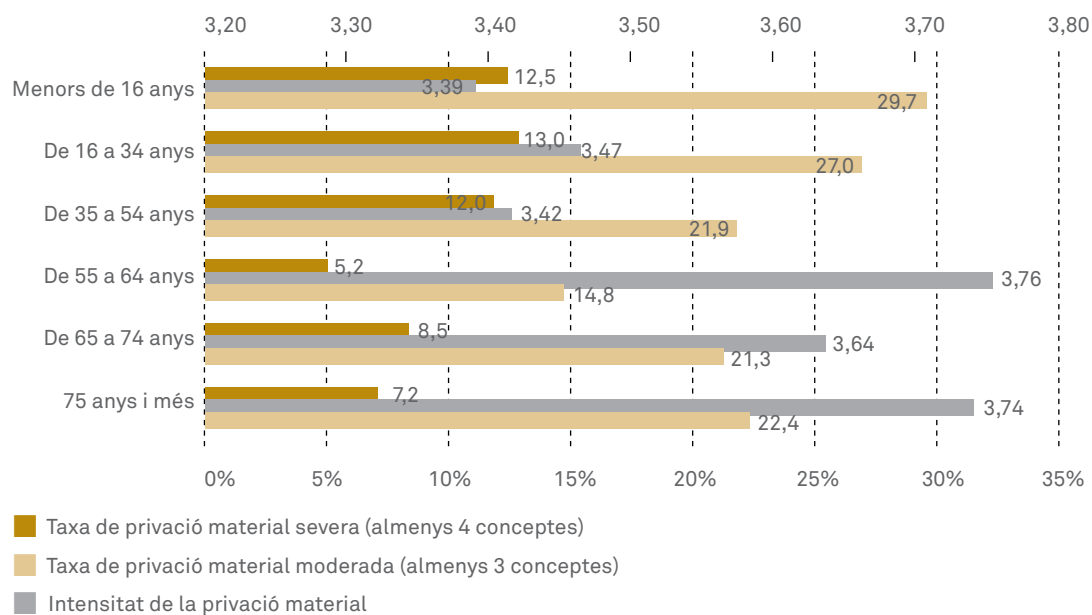

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Si comparem aquestes taxes entre els diferents grups etaris de la ciutat (gràfic 19), es posa de manifest que les persones més grans tenen una taxa de privació material moderada inferior a la de les persones més joves (21,3% entre la població de 65 a 74 anys i 22,4% entre els més grans de 74 anys, per un 29,7% entre els menors de 16 anys i un 27,0% entre la població de 16 a 34 anys). En canvi, se situen al mateix nivell que la població de 35 a 54 anys i superen el grup de 55 a 64 anys, que són els que en registren la taxa més baixa (14,8%). La privació severa entre la població gran segueix un patró molt similar a la moderada en relació amb la resta de grups d'edat. Per últim, els resultats indiquen que les persones grans que pateixen privació material ho fan amb una intensitat major (3,74) que la resta de població (pels volts de 3,40), llevat del grup de població activa en edat madura, que se situa en un nivell d'intensitat de privació similar (3,76), la qual cosa vol dir que malgrat que els membres d'aquest col·lectiu pateixen privacions en menors proporcions, els qui les pateixen ho fan amb més intensitat.

Així, en general, la població gran de Barcelona presenta taxes de risc de pobresa inferiors a les de la resta de la població i taxes de privació material també menors. Per tant, es podria dir que no es tracta només d'un efecte de la mesura de la renda des d'un punt de vista relatiu, sinó que també se sustenta sobre la base d'una aproximació directa. Ara bé, pot significar això que les condicions de vida d'aquest col·lectiu han millorat en el context de crisi? L'anàlisi evolutiva de la privació material en podria donar més elements d'anàlisi però malauradament no hi ha dades disponibles per mesurar aquesta qüestió a la ciutat de Barcelona. No obstant això, amb les dades de què es disposa per a Catalunya, la tendència sembla que ha estat una altra: la incapacitat per accedir a béns i/o serveis ha augmentat per a tota la població; de fet, tant la taxa de privació material com la taxa de privació severa s'han triplicat en el context de crisi (21,6% i 8,2%, respectivament). A més, en el grup de persones més grans aquest augment ha estat dels més significatius respecte a la resta de població. Resumint, la millora experi-

Gràfic 19. Taxes de privació material, privació material severa i intensitat de la privació segons els grups d'edat. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

mentada per la població de més edat en la distribució de la renda i, com a conseqüència, en el descens de les taxes de risc de pobresa d'ençà dels inicis de la crisi no es tradueix en una millora de les condicions de vida, almenys pel que fa al consum de béns bàsics. Reformes en el sistema de pensions orientades a reduir el seu poder adquisitiu (com la reforma que actualment està en debat) podrien tenir efectes encara més devastadors sobre les necessitats bàsiques d'aquest grup poblacional.

1.6. La insuficiència d'ingressos, de béns bàsics i de treball remunerat: pobresa o exclusió social

En el marc de l'estratègia de creixement de la Unió Europea (Europa 2020), un dels objectius és la lluita contra la pobresa i l'exclusió social. Per fer el seguiment d'aquest objectiu, s'ha harmonitzat a escala europea l'índex sintètic de pobresa o exclusió social (AROPE). Aquest pretén donar un contingut més multidimensional al concepte clàssic de pobresa basat en la insuficiència d'ingressos, en la mesura que combina l'aproximació indirecta a les condicions de vida (nivell de renda) amb l'aproximació directa (privacions materials i manca de treball). Es considera que una persona està en risc de pobresa o exclusió quan viu en una llar que es troba o bé en situació de risc de pobresa, o bé en situació de privació material severa, o bé en una llar amb intensitat de treball molt baixa.

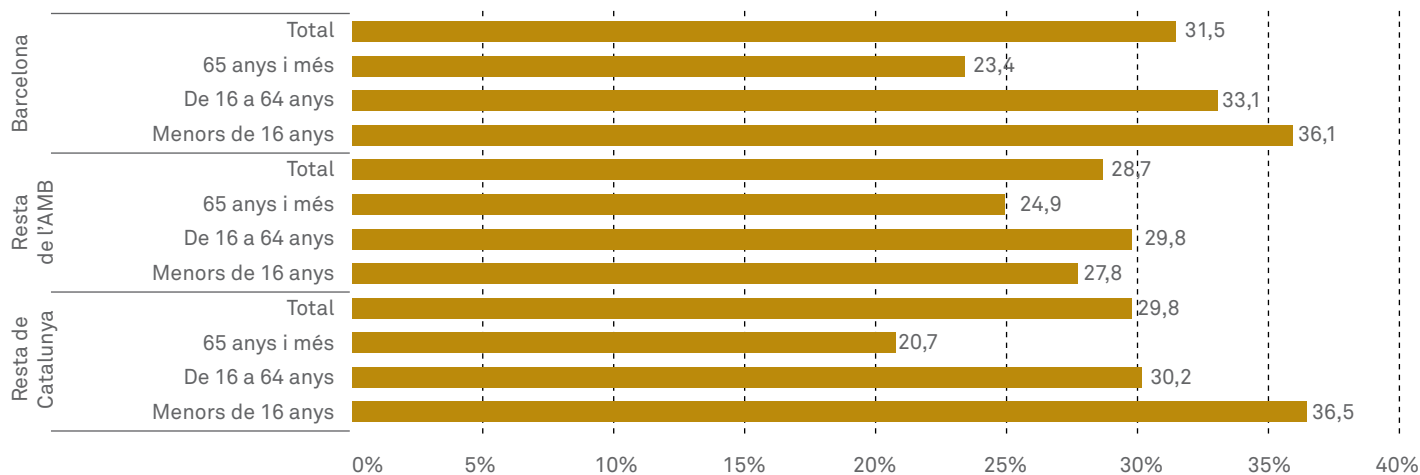
A la ciutat de Barcelona, el 31,5% de la població es troba en risc de pobresa o exclusió social (gràfic 20). El risc d'exclusió per a la població de 65 anys i més és menor (23,4%) que per a la resta de població, en consonància amb els resultats mostrats a les pàgines precedents —taxes de pobresa monetària i de privació material severa inferiors, i intensitat de treball a la llar sense gaires efectes sobre l'indicador, en tant que la majoria d'aquesta població viu en llars amb tots els membres inactius—. Els menors de 16 anys, però, constitueixen el grup més vulnerable (36,1%), seguits de la població en edat laboral (33,1%). A la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, el percentatge de pobresa o exclusió per a la població més gran és bastant similar (24,9%), mentre que a la resta de Catalunya és una mica inferior (20,4%).

30

Qualitat de Vida,
Iguatlat i Esports

Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Gràfic 20. Taxes de risc de pobresa o exclusió social (AROPE) per grans grups d'edat. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Nota: La taxa de risc de pobresa s'ha calculat amb el llindar de Barcelona per tal de mantenir la coherència amb els resultats presentats anteriorment.

2. SALUT I BENESTAR EN LA GENT GRAN

La segona orientació prioritària del Pla d'Acció Internacional de Madrid sobre l'Envelliment de l'any 2002 es dirigeix al foment de la salut i el benestar en la vellesa. Entre els aspectes principals de la proposta de les Nacions Unides en el marc d'aquest eix hi ha la salut i la promoció del benestar al llarg de la vida, l'accés universal i igualitari als serveis de salut o les qüestions relacionades amb la vellesa i les discapacitats.

La salut i el benestar són aspectes clau en el paradigma de l'envelliment actiu. Reforçar la prevenció i la promoció de la salut i el benestar durant tot el cicle vital afavoreix el manteniment de la capacitat funcional i és un factor de prevenció de possibles situacions de manca d'autonomia i de dependència durant la vellesa. Però si bé *salut i benestar* són dos conceptes estretament lligats, el benestar és un fenomen molt més ampli que no es pot reduir al fet de gaudir d'una bona salut. Diversos estudis (Grewal *et al.*, 2006; Higgs *et al.*, 2003; Observatorio de las Personas Mayores, 2007) apunten que els hàbits de vida saludables, el grau d'autonomia, l'entorn físic i social o la seguretat econòmica són variables que també incideixen en el major o menor benestar de les persones grans.

En aquest capítol s'analitza la percepció sobre l'estat general de salut de la gent gran de Barcelona, la seva situació quant al grau d'autonomia i dependència i la pràctica d'hàbits saludables com l'esport. El capítol es clou amb un estudi de la percepció del benestar mitjançant un indicador de satisfacció amb la vida actual i l'anàlisi de les variables que poden modular aquesta satisfacció. Així, l'objectiu del capítol és oferir una visió de la situació actual de la gent gran de Barcelona en relació amb els diversos aspectes associats a l'envelliment actiu i que faciliten arribar a la vellesa amb una millor qualitat de vida, detectar diferències en funció de la diversitat de perfils de gent gran i avaluar si l'estat de salut de les persones grans de Barcelona ha variat en el període 2006-2011, en

què s'han portat a terme campanyes i programes per a la promoció de l'envelliment actiu i en què ha començat la crisi econòmica, financera i social.

2.1. Percepció sobre l'estat general de salut

Segons l'Organització Mundial de la Salut (OMS), una de les premisses del paradigma de l'envelliment actiu és que aquest no es defineix com un estat sinó com un procés que es relaciona amb el cicle vital. Així, en el marc de la salut, l'envelliment actiu s'entén com el procés d'optimització de les oportunitats de salut amb la finalitat de millorar la qualitat de vida de les persones a mesura que envelleixen. En aquest sentit, les estratègies per a promoure un envelliment saludable han de considerar l'estat de salut de les persones a mesura que es van fent grans.

què la tendència s'inverteix: dels 65 als 74 anys, tot i que el 45% de la població diu tenir una salut bona, els que senten que tenen una salut regular arriben al 40%. I les persones de més edat (a partir de 75 anys) opinen majoritàriament que tenen una salut regular (52,5%), dolenta o molt dolenta (18,5%).

Aquesta tendència a percebre una salut pitjor a mesura que es va envellint és totalment lògica i no ha variat gaire respecte a l'any 2006. Ara bé, a la ciutat de Barcelona s'observen canvis que val la pena destacar. D'una banda, entre el 2006 i el 2011 la població de menys de 50 anys ha millorat la seva percepció sobre l'estat de salut. La proporció dels que opinen que la seva salut és regular, dolenta o molt dolenta ha disminuït entre els més joves i entre les persones de 35 a 49 anys. D'altra banda, la valoració de la població més envellida (de més de 74 anys) ha empitjorat. Les persones de més de 74 anys que valoren la seva salut com a regular, dolenta o molt dolenta han incrementat gairebé deu punts percentuals des del 2006. En canvi, la percepció de l'estat de salut de la població de 50 a 74 anys no ha canviat de manera significativa des

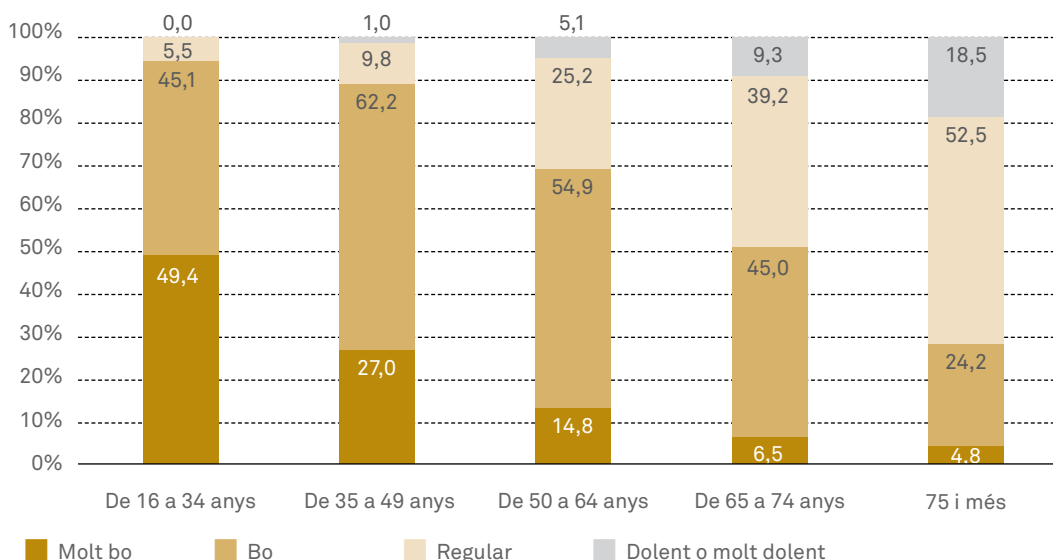
32

Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

L'evolució de la valoració de l'estat de salut segons els grups d'edat a Barcelona, mostra, tanmateix, que a mesura que la població envelleix, la percepció sobre la pròpia salut empitjora. Tal i com s'observa al gràfic 21, l'any 2011 gairebé el total de població de 16 a 34 anys declara tenir una salut bona o molt bona: gairebé el 50% diu que tenen una salut molt bona, i el 45,1% valora la seva salut com a bona. Dels 35 als 64 anys la majoria de la població també percep tenir una salut bona o molt bona. Ara bé, els 65 anys mostren un punt d'inflexió en

Gràfic 21. Valoració de l'estat general de salut segons el grup d'edat. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

del 2006. Aquestes dades poden oferir una doble lectura. En termes positius, si aquesta tendència es manté en els propers anys, es podria albirar una millora de la valoració de la salut de les properes generacions perquè la població que ara té fins a 50 anys i que ha millorat la percepció sobre el seu estat de salut correspon a les properes generacions de gent gran. Tanmateix, les dades també indiquen que cal seguir treballant perquè la població més envellida de la ciutat senti que el seu estat de salut és favorable.

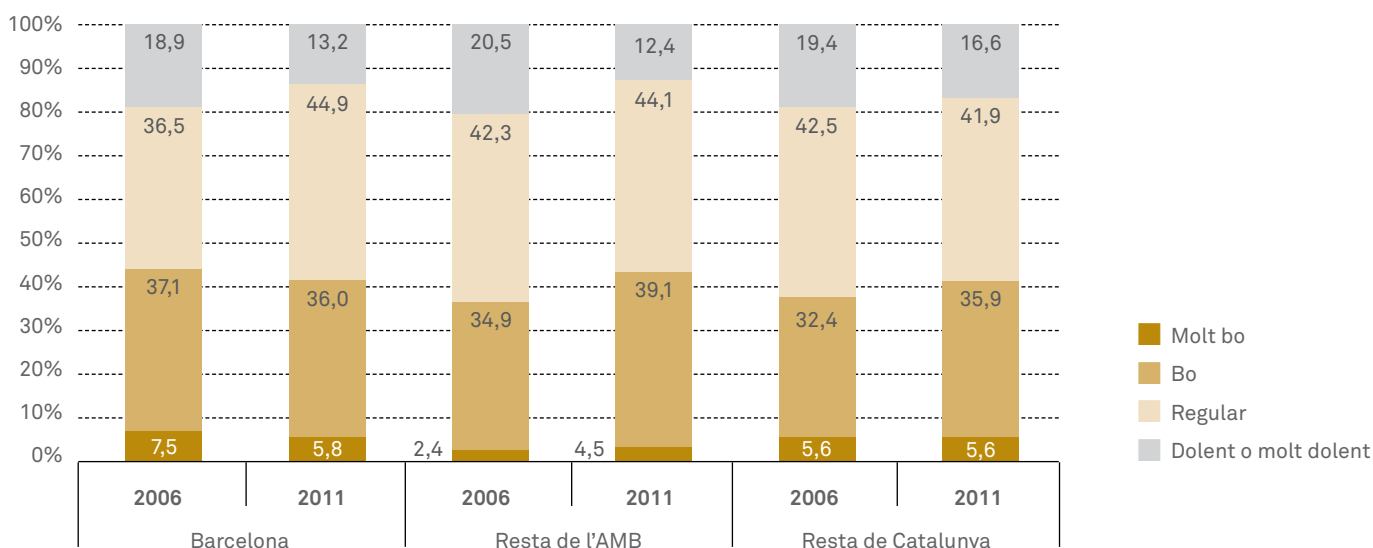
En termes territorials, s'observen algunes diferències (gràfic 22). La qüestió més rellevant és que a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona la percepció de millora de la salut respecte a l'any 2006 és més accentuada que a la ciutat de Barcelona. En aquest territori la proporció de població gran que valora el seu estat de salut com a dolent ha disminuït del 20,5% l'any 2006 al 12,4% el 2011, mentre que s'ha incrementat el percentatge dels que declaren un estat de salut bo o molt bo.

Taula 4. Valoració de l'estat general de salut segons el grup d'edat. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2006 i 2011

	2006					2011				
	De 16 a 34 anys	De 35 a 49 anys	De 50 a 64 anys	De 65 a 74 anys	75 anys i més	De 16 a 34 anys	De 35 a 49 anys	De 50 a 64 anys	De 65 a 74 anys	75 anys i més
Molt bo	30,2%	18,6%	10,8%	9,0%	6,0%	49,4%	27,0%	14,8%	6,5%	4,8%
Bo	60,3%	62,8%	58,7%	41,8%	32,6%	45,1%	62,2%	54,9%	45,0%	24,2%
Regular	8,5%	16,0%	20,8%	37,3%	35,8%	5,5%	9,8%	25,2%	39,2%	52,5%
Dolent o molt dolent	0,9%	2,7%	9,7%	11,9%	25,6%	0,0%	1,0%	5,1%	9,3%	18,5%
Total	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011.*

Gràfic 22. Valoració de l'estat general de salut. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2006 i 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011.*

Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

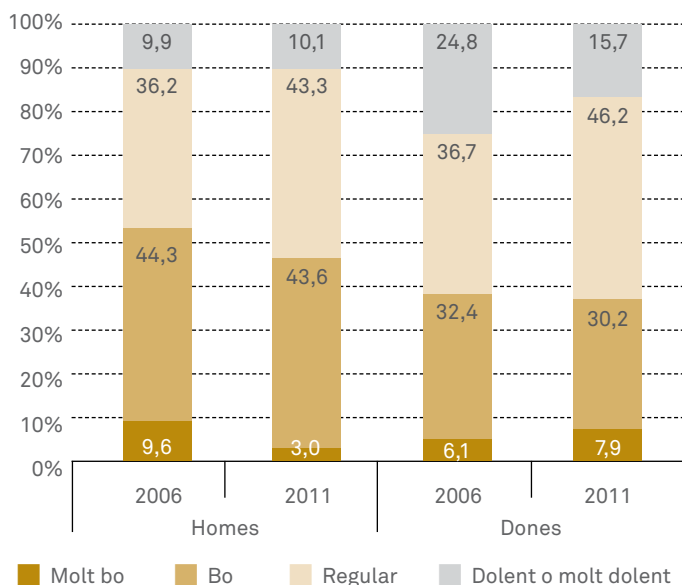
Tal i com s'indica al Pla Municipal per a les Persones Grans 2013-2016, l'heterogeneïtat és una característica definidora del grup poblacional compost per les persones grans. A fi i efecte de tenir en consideració aquesta heterogeneïtat en l'àmbit del benestar i la salut, el Pla té com un dels seus objectius avançar en la qualitat dels serveis promovent-ne l'adequació i l'especificitat per tal d'atendre les persones grans en la seva diversitat. Entre altres aspectes, això requereix estudiar la diferent percepció sobre l'estat de salut de la gent gran en funció de les seves característiques.

La primera qüestió rellevant és la diferència que s'estableix segons el sexe. L'any 2011, els homes grans declaren un estat de salut més bo que les dones. En concret, més del 45% dels homes grans diuen que tenen una salut bona (43,6%) o molt bona (3,0%), mentre que aquest percentatge baixa fins al 38,1% entre les dones grans (molt bona 7,9% i bona 30,2%). Ara bé, destaca que en el perío-

de 2006-2011, si bé la percepció que més s'incrementa és la de tenir una salut regular, s'aprecia també certa millora de la valoració de la salut entre les dones. Així es posa de manifest al gràfic 23, on es pot veure com la proporció de dones grans que declara un estat de salut dolent o molt dolent ha disminuït gairebé deu punts percentuals en el període 2006-2011 (de 24,8% a 15,7%), mentre que el percentatge es manté entre els homes.

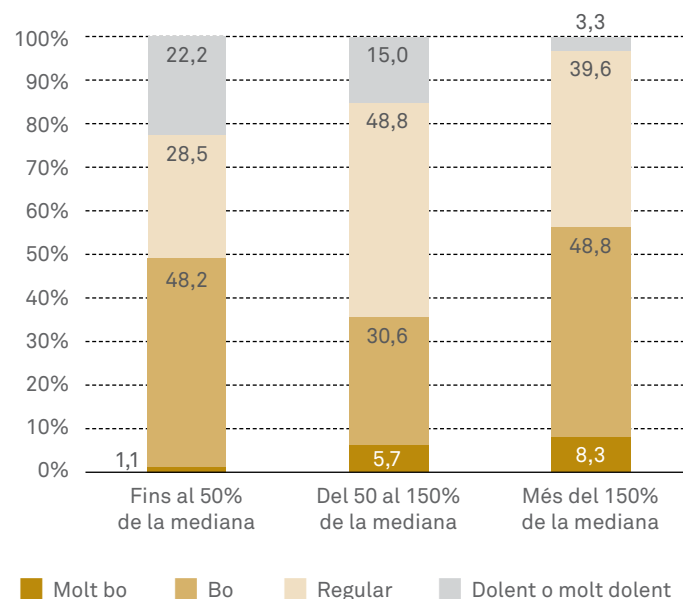
Una altra qüestió rellevant és la relació que s'estableix entre la valoració de la salut i el nivell de renda de la gent gran. Les persones grans que disposen de rendes més baixes són les que declaren tenir una salut dolenta o molt dolenta en major proporció. Així, el 22,2% de la gent gran amb una renda per sota del 50% de la mediana diu que té una salut dolenta o molt dolenta, proporció que baixa fins al 15% dels que tenen una renda entorn a la mediana i al 3,3% de la gent gran amb una renda més elevada.

Gràfic 23. Valoració de l'estat general de salut segons el sexe. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2006 i 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011.

Gràfic 24. Valoració de l'estat general de salut segons la renda personal equivalent disponible anual. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

2.2. L'autonomia personal

El paradigma de l'envelliment actiu no només se ceneix a les persones grans que tenen plenes capacitats funcionals, sinó que s'adreça a la gent gran en totes les seves circumstàncies i condicions i, per tant, també a aquelles persones que han perdut la seva autonomia en diversos graus. La pèrdua d'autonomia, a banda de dificultar l'envelliment actiu, suposa unes necessitats d'atenció i cura que s'han de cobrir des de les xarxes de suport social i familiar i també des dels serveis públics. En aquest apartat s'analitza quina és la proporció de gent gran de Barcelona que té dificultats per a desenvolupar les tasques de la vida quotidiana, quin és el percentatge de població gran amb dependència reconeguda per llei i quins recursos socials utilitzen aquestes persones per a abordar les dificultats en la seva vida diària.

A continuació s'estudien les dificultats de la gent gran de Barcelona que limiten les seves capacitats per a desenvolupar les activitats bàsiques en el seu entorn habitual: els problemes en la mobilitat essencial (sortir al carrer, pujar i baixar escales, moure's dins de casa) i les dificultats més severes com el manteniment de la cura personal (vestir-se, rentar-se) i menjar. Més endavant s'examina quina proporció de població de 65 anys i més de la ciutat té un grau de dependència reconeguda segons la Llei de dependència.¹⁵ La gent gran de la ciutat de Barcelona declara que té dificultats en les tasques quotidianes relacionades sobretot amb problemes de mobilitat. Així, el 2011 la dificultat que un percentatge més elevat de gent gran afirma que té és la de pujar i baixar escales: un 43,5% de les persones de 65 anys i més de la ciutat diuen que tenen aquesta dificultat. A continuació, un 34,4% de la població gran té problemes per sortir al carrer i un 22,3% per moure's dins de casa. També cal destacar que gairebé un 20% de

la població gran té dificultats per vestir-se i rentar-se, i són menys les persones grans que tenen limitacions per menjar soles (9,9%).

A la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i de Catalunya les dificultats de mobilitat són també les més freqüents entre la gent gran, si bé els que viuen a Barcelona declaren aquest tipus de limitacions amb més proporció. De fet, en el període 2006-2011 a Barcelona es detecta un empitjorament en les condicions d'autonomia de la gent gran, especialment pel que fa a la mobilitat. En canvi, a la resta de territoris la proporció de gent gran amb dificultats per a realitzar les tasques quotidianes es manté estable o fins i tot disminueix.

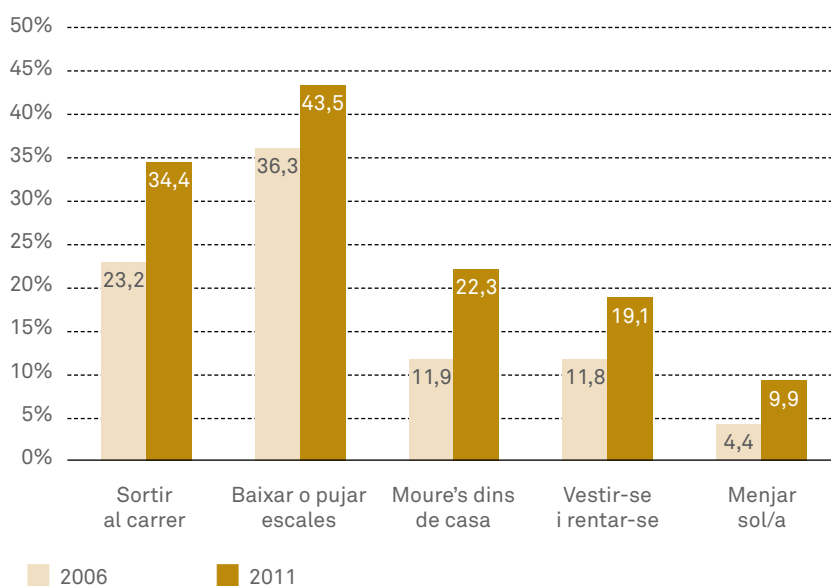
L'existència de dificultats per a realitzar les tasques diàries varia en funció del sexe i de l'edat de la gent gran de Barcelona. Pel que fa a l'edat, la població més envellida presenta dificultats en tots els àmbits en major proporció que la gent gran de 65 a 74 anys. Per exemple, fins a un 53,7% de la gent gran de més de 74

35

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Les condicions
de vida de
les persones grans
a la ciutat
de Barcelona

Gràfic 25. Dificultat per a realitzar algunes tasques quotidianes. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2006 i 2011

15. Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones amb dependència.

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011.

Taula 5. Dificultat per a realitzar algunes tasques quotidianes. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2006 i 2011

	2006			2011		
	Barcelona	Resta de l'AMB	Resta de Catalunya	Barcelona	Resta de l'AMB	Resta de Catalunya
Sortir al carrer	23,2%	32,3%	28,8%	34,4%	28,5%	27,4%
Baixar o pujar escales	36,3%	42,8%	41,1%	43,5%	40,8%	38,4%
Moure's dins de casa	11,9%	20,6%	16,9%	22,3%	16,7%	18,3%
Vestir-se i rentar-se	11,8%	17,8%	16,3%	19,1%	18,2%	18,5%
Menjar sol/a	4,4%	5,2%	7,1%	9,9%	7,8%	7,4%

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011.*

anys té dificultats per sortir al carrer i un 62,0% per baixar o pujar escales, mentre que aquesta proporció baixa fins al 14,5% i el 24,4% entre els que tenen entre 65 i 74 anys.

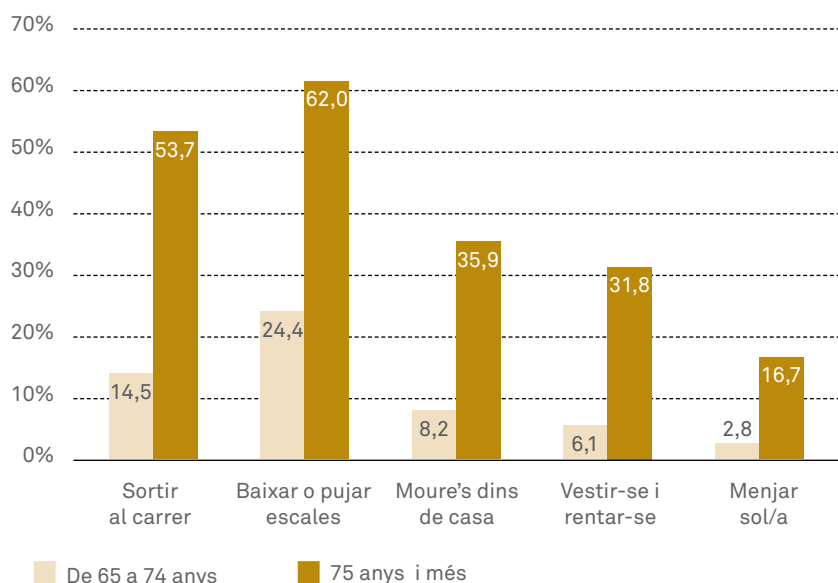
Pel que fa al sexe, l'any 2011 les dones grans presenten dificultats en major proporció que els homes, especialment pel que fa a sortir al carrer, el percentatge de dones que tenen dificultats

en aquest àmbit se situa vint punts per sobre de la proporció d'homes amb la mateixa limitació (43,0% i 21,0% respectivament). Les dones també presenten dificultats per baixar o pujar escales, vestir-se o rentar-se i menjar soles en major proporció que els homes.

Malgrat totes aquestes limitacions explicades fins ara, l'any 2011 la gran majoria de la població gran de Barcelona no té una dependència reconeguda (88,9%). Ara bé, destaca que fins a un 11,2% presenta algun grau de dependència, sobretot graus moderats (4,5%), però també dependència severa (3,9%) i gran dependència (2,8%). El percentatge de població gran dependent de la ciutat és lleugerament més elevat que el de població de la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i de la resta de Catalunya, per una proporció més elevada de persones grans de Barcelona amb dependència moderada reconeguda.

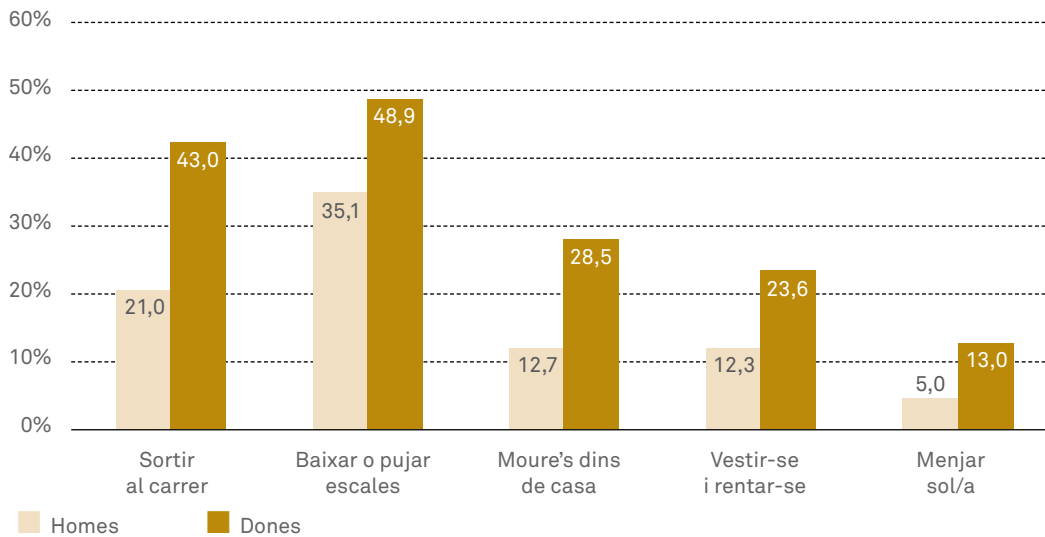
El sexe i l'edat de la gent gran estableixen diferències rellevants en el fet de trobar-se en situació de dependència. La proporció de dones grans amb dependència reconeguda és força més elevada que la d'homes (14,1% i 6,5% respectivament), així com la proporció de població més envellida (18,0% de dependents entre la gent gran de 65 a 74 anys i 4,4% entre els d'edat compreses entre els 65 i els 74 anys).

Gràfic 26. Dificultat per a realitzar algunes tasques quotidianes segons el grup d'edat. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Gràfic 27. Dificultat per a realitzar algunes tasques quotidianes segons el sexe. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

37

**Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports**

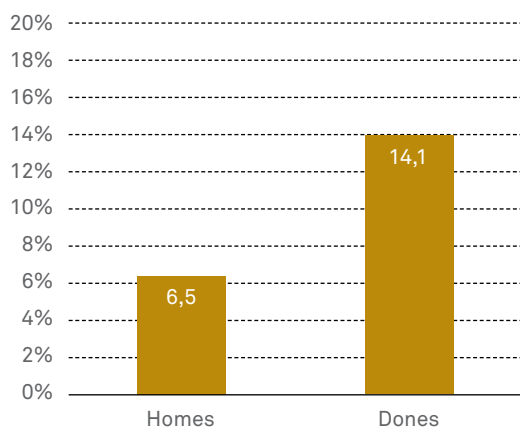
Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Taula 6. Grau de dependència reconegut. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

	Barcelona	Resta de l'AMB	Resta de Catalunya
Grau I. Dependència moderada	4,5%	2,5%	2,5%
Grau II. Dependència severa	3,9%	3,4%	4,7%
Grau III. Gran dependència	2,8%	2,2%	2,1%
No dependent	88,9%	91,9%	90,6%
Total	100,0%	100,0%	100,0%

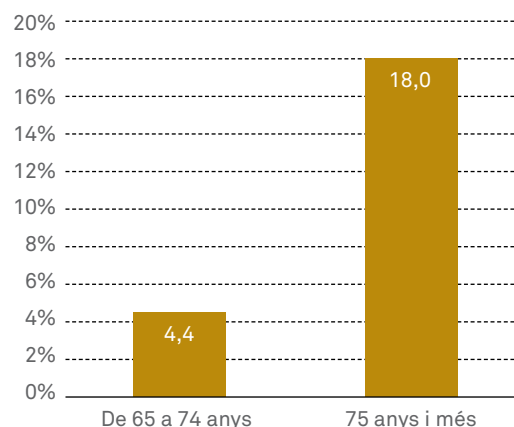
Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Gràfic 28. Població amb dependència reconeguda segons el sexe. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Gràfic 29. Població amb dependència reconeguda segons el grup d'edat. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

2.3. El suport a les persones grans dependents

El suport de la xarxa familiar i relacional és el recurs més utilitzat entre les persones grans que tenen dificultats per a desenvolupar les seves tasques diàries. El 2011, la major part de gent gran de Barcelona amb dificultats de mobilitat o per a la higiene i l'alimentació rep ajuda de familiars o coneguts. Així, entre el 40% i el 50% de la gent gran amb dificultats de mobilitat i per a la cura i alimentació diària rep ajuda de familiars o coneguts. En cas de malaltia, tal i com il·lustra la taula 7, les persones grans de Barcelona, a banda de la consulta al metge, també recorren de forma majoritària al suport de familiars i coneguts. Així, el 90,1% de la població gran de la ciutat recorre a l'ajuda de familiars o coneguts davant de les situacions de malaltia.

Tal i com mostra el gràfic 30, la contractació de persones per al recolzament en les tasques quotidianes és més freqüent entre la gent gran amb limitacions més severes, com ara l'alimentació o la higiene personal. El 34,0% de la gent gran que té dificultats per menjar sola

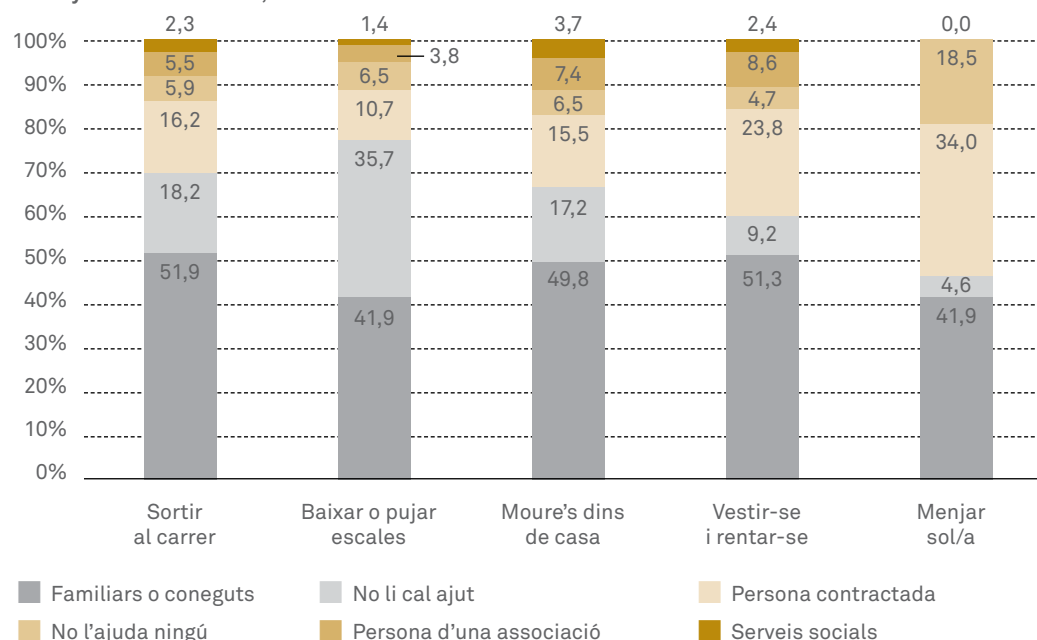
i el 23,8% dels que tenen dificultats per vestir-se o rentar-se reben ajuda d'una persona contractada. El recurs als serveis socials i a les associacions d'ajuda és més minoritari.

Taula 7. Persona a qui va acudir en cas de malaltia. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Familiars o coneguts	90,1%
Professionals (excloent metge)	3,8%
Serveis públics	5,4%
No l'ajuda ningú	0,7%
Total	100,0%

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

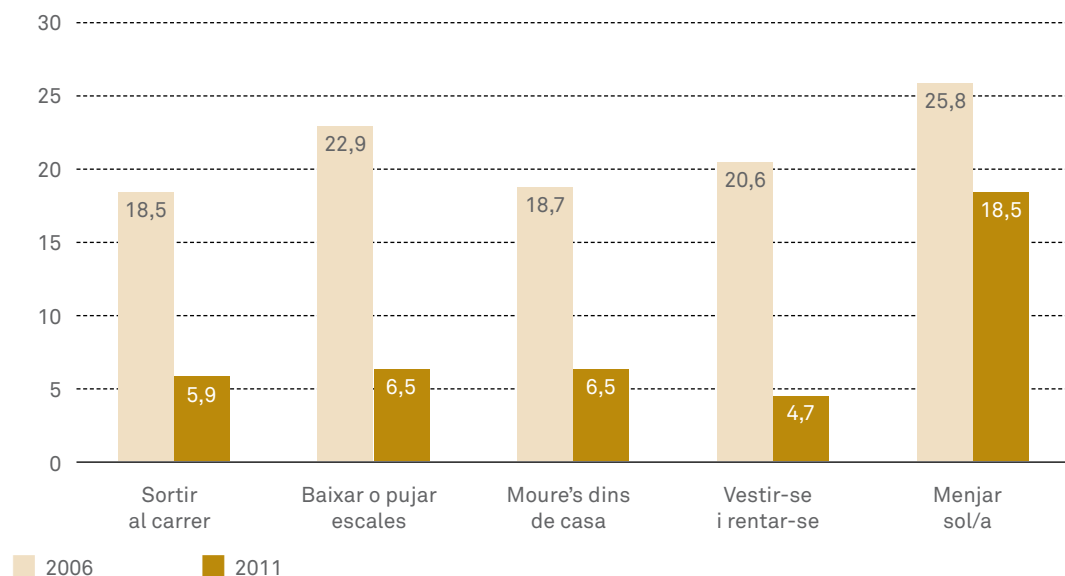
Gràfic 30. Persona de qui rep ajut per a realitzar algunes tasques quotidianes. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

L'evolució en el període 2006-2011 mostra una disminució significativa de la població gran de Barcelona amb dificultats que queda desatesa. Així, el percentatge de persones grans que no reben ajuda de ningú ha minvat en tots els tipus de dificultats, en el que es pot interpretar com a resultat de la posada en marxa de l'anomenada Llei de dependència, que ha significat un canvi rellevant en el sistema d'atenció a les persones grans i altres col·lectius. Per exemple, tal i com es pot observar al gràfic 31, la gent gran amb dificultats per pujar i baixar escales que quedava desatesa l'any 2006 era del 22,9%, mentre que el 2011 no arriba al 7%.

Gràfic 31. Població amb dificultats per a realitzar les tasques quotidianes que no rep ajuda de ningú. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2006 i 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011.

2.4. L'activitat física

La pràctica de l'esport i l'exercici físic són hàbits que faciliten que s'envelleixi de manera saludable i activa i que milloren les possibilitats d'arribar a la vellesa amb una major autonomia personal. Per aquest motiu un dels reptes de la ciutat de Barcelona és promocionar la pràctica d'activitats físiques entre tota la població i consolidar-ne la quotidianitat al llarg del curs vital.

Ara bé, la pràctica d'exercici físic disminueix clarament amb l'edat. L'any 2011, la població barcelonina que practica algun esport és del 40,8% entre les persones de menys de 35 anys i disminueix progressivament fins al 17,1% de la gent de més de 74 anys. Ara bé, el salt més accentuat s'observa justament en aquesta edat. Un 29,2% de la població de 65 a 74 anys practica esport, proporció que es redueix fins al 17,1% entre la població de més de 74 anys. Respecte al 2006 s'observa una disminució en la pràctica d'esport en tots els grups d'edat. La proporció de gent gran de 65 a 74 anys que practica esport disminueix del 36,6% al 29,2%, i la de la població més envellida disminueix del 22,7% al 17,1%.

Pel que fa al conjunt de la població de 65 anys i més de Barcelona, l'any 2011 un 24,0% practica esport. Aquesta proporció és més elevada entre la població de la capital catalana que entre les persones grans de la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, però lleugerament

inferior a la de la resta de Catalunya. L'evolució respecte al 2006 mostra una disminució en la pràctica d'exercici físic entre la gent gran a tots els territoris, especialment a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

La pràctica d'esport entre la gent gran varia en funció dels seus perfils socio-demogràfics. En termes generals, l'any 2011 els homes practiquen esport en una proporció lleugerament més elevada que les dones. Però el més rellevant és que les diferències en la pràctica de l'esport segons el sexe han disminuït significativament respecte a l'any 2006, a causa d'una davallada important d'aquesta activitat entre els homes de 65 anys i més. El 2006 més del 40% dels homes grans practicava esport, percentatge que és del 24,6% el 2011. Per contra, entre les dones grans la proporció de les que practiquen esport es manté entorn del 20% (20,3% el 2006 i 23,5% el 2011).

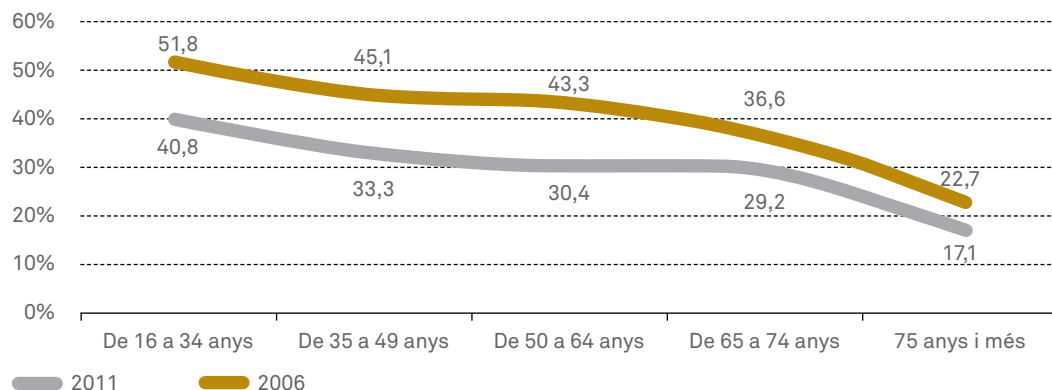
La pràctica d'esport entre la gent gran de Barcelona varia de forma rellevant en funció del seu nivell de formació. El fet de disposar d'un nivell de formació més elevat està lligat a una major pràctica de l'exercici físic. L'any 2011, un 15,1% de la gent gran de Barcelona amb formació bàsica o insuficient practica esport, percentatge que s'incrementa fins al 24,3% entre els que han finalitzat estudis secundaris i fins al 53,2% entre els que tenen estudis universitaris (taula 8)

40

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

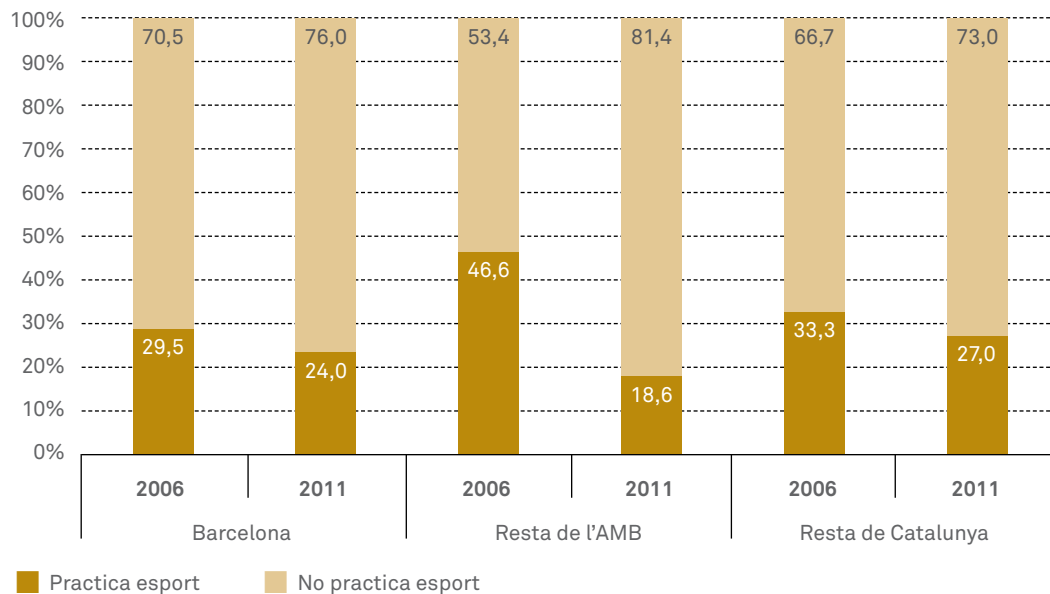
Les condicions
de vida de
les persones grans
a la ciutat
de Barcelona

Gràfic 32. Pràctica actual d'esport segons el grup d'edat. Barcelona, 2006 i 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011.

Gràfic 33. Pràctica actual d'esport. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2006 i 2011

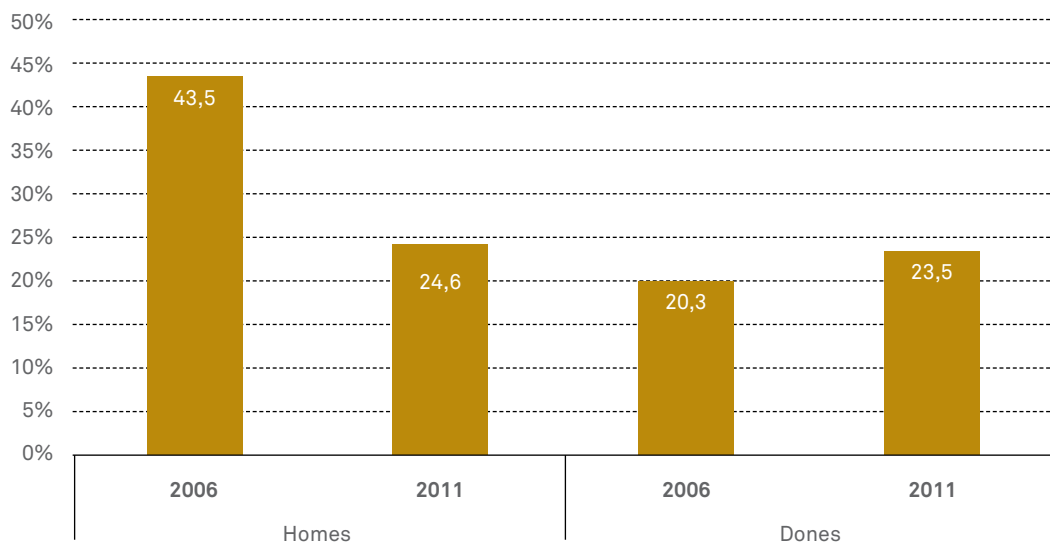
Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011.*

41

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Les condicions
de vida de
les persones grans
a la ciutat
de Barcelona

Gràfic 34. Pràctica actual d'esport segons el sexe. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2006 i 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011.*

Taula 8. Pràctica actual d'esport segons el nivell de formació. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

	Sense estudis o estudis primaris	Estudis secundaris	Estudis superiors
Practica esport	15,1%	24,3%	53,2%
No practica esport	84,9%	75,7%	46,8%
Total	100,0%	100,0%	100,0%

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

2.5. El benestar subjectiu

L'espai on la gent gran de Barcelona practica esport de forma majoritària són les instal·lacions municipals o públiques. Així ho fa el 46,7% de la gent gran de Barcelona que practica esport, un percentatge d'ús dels equipaments esportius públics més elevat que a la resta de municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i, sobretot, que a la resta de Catalunya. En segon lloc, les persones grans de Barcelona fan esport en centres esportius privats (22,8%). L'ús d'aquest tipus d'instal·lacions és significativament més elevat a la ciutat de Barcelona que als altres territoris. Per contra, la pràctica d'esport als espais públics, si bé és força freqüent entre els barcelonins i barcelonines de més edat (20,0%), ho és molt més entre la gent gran de la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (36,4%) i de la resta del territori català (50,5%).

Tal i com s'ha apuntat anteriorment, el benestar i la qualitat de vida no es redueixen a un bon estat de salut. Altres factors com ara el grau d'autonomia, les condicions de l'entorn social (solitud, aïllament...) o la seguretat econòmica són aspectes rellevants en la construcció del benestar entre la gent gran. Òbviament, el benestar també pot variar en funció dels diferents perfils sociodemogràfics de les persones grans. L'indicador seleccionat per a mesurar el benestar de la gent gran és el seu grau de satisfacció amb la vida actual en tres categories (molt satisfet/a; satisfet/a; molt insatisfet/a o insatisfet/a). L'any 2011 la majoria de la gent gran de Barcelona se sent satisfeta (47,6%) o molt satisfeta amb la seva vida actual (45,8%). Ara bé, no s'ha d'obviar que un 6,6% de gent gran es troba insatisfeta o molt insatisfeta. Aquesta proporció de població gran insatisfeta és menor a la resta de municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (2,8%), on la majoria de la població presenta un grau de satisfacció mitjà (el 54,7% se sent satisfet) però major a la resta de Catalunya (8,6%), si bé en aquest territori la majoria de la població (un 53,4%) se sent molt satisfeta.

42

Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Taula 9. Tipus d'instal·lació on practica esport. Població de 65 anys i més que practica algun esport. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

	Barcelona	Resta de l'AMB	Resta de Catalunya
Instal·lació municipal o pública	46,7%	43,0%	29,7%
Centre esportiu privat	22,8%	8,6%	8,0%
Espais públics (carrers, places, muntanyes, bars, etc.)	20,0%	36,4%	50,5%
Club o associació esportiva	6,7%	2,2%	8,1%
Espais privats a l'aire lliure (pistes d'esquí, circuits de motos, etc.)	2,6%	0,0%	0,4%
A casa	0,0%	9,9%	3,4%
En un altre lloc	1,2%	0,0%	0,0%
Total	100,0%	100,0%	100,0%

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

La percepció de benestar varia en funció del sexe i l'edat de la gent gran. Hi ha una proporció de gent gran insatisfeta més elevada en el grup de 65 a 74 anys (7,0%) que en el de població més envellida (6,1%). Ara bé, en el grup més envellit també és on hi ha un percentatge menor de població que se sent molt satisfeta (37,6%). Segons el sexe, les dones que es troben molt satisfetes (48,2%) són més que els homes grans que declaren satisfaccions més elevades (42,4%).

El sexe i l'edat poden resultar rellevants en el benestar en la mesura que són variables que estan estretament relacionades amb altres factors que hi poden incidir, com l'estat de salut, el grau d'autonomia, la situació econòmica o l'entorn social. Tanmateix, les dades disponibles no permeten a aprofundir més sobre aquestes qüestions a la ciutat de Barcelona.

Taula 10. Valoració del grau de satisfacció amb la seva vida actual. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

	Barcelona	Resta de l'AMB	Resta de Catalunya
Molt satisfet/a	45,8%	42,5%	53,4%
Satisfet/a	47,6%	54,7%	38,0%
Insatisfet/a o molt insatisfet/a	6,6%	2,8%	8,6%
Total	100,0%	100,0%	100,0%

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Taula 11. Valoració del grau de satisfacció amb la seva vida actual segons el grup d'edat. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

	De 65 a 74 anys	75 anys i més
Molt satisfet/a	51,8%	37,6%
Satisfet/a	41,2%	56,3%
Insatisfet/a o molt insatisfet/a	7,0%	6,1%
Total	100,0%	100,0%

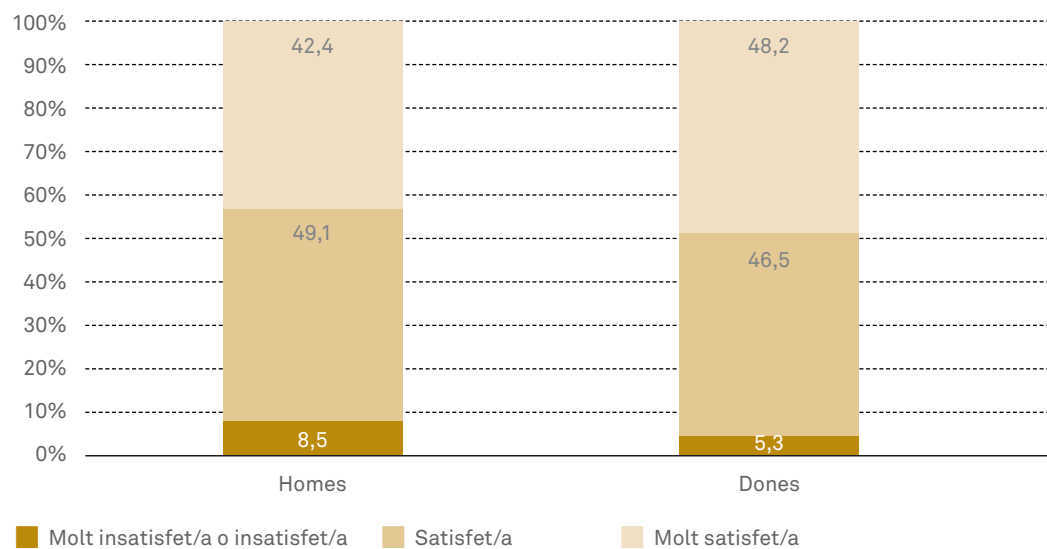
Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

43

**Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports**

Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Gràfic 35. Valoració del grau de satisfacció amb la seva vida actual segons el sexe. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

3. L'ENTORN FÍSIC I SOCIAL DE LA GENT GRAN

3.1. El règim de tinença de l'habitatge principal i les condicions residencials de les persones grans

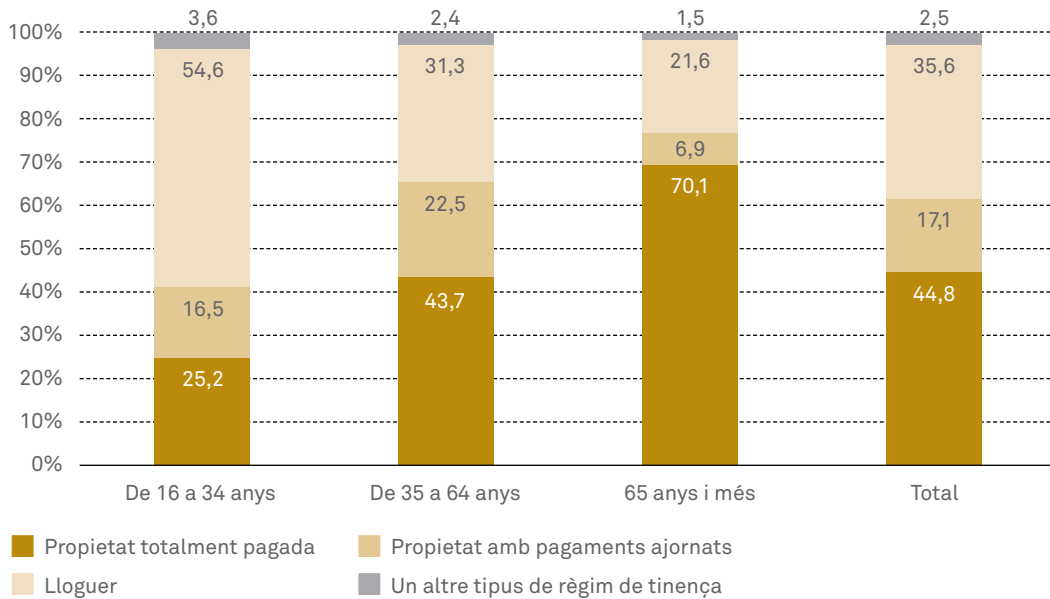
La tercera orientació prioritària del Pla d'Acció Internacional de Madrid sobre l'Envel·liment del 2002 és la creació d'entorns propicis i favorables per a les persones grans, entenent com a entorns tant aquells construïts (l'habitatge, el barri, la ciutat) com els socials (la xarxa de relacions, la participació). Amb aquest objectiu es presenten, entre d'altres, mesures relatives a l'habitatge i la millora del disseny ambiental per promoure la independència i l'envel·liment en la comunitat o la millora de la mobilitat i els transports en els espais urbans. També es considera que l'ajustament de les societats a la longevitat en un context de qualitat de vida requereix promoure un grau més elevat de cohesió social, de relació i de col·laboració entre les diferents generacions.

Aquest capítol s'estructura en tres parts. En primer lloc, es tracta la qüestió de l'habitatge i la gent gran. Segons Bosch (2008) els problemes residencials de la gent gran es poden estructurar en tres grups: els problemes vinculats amb l'accessibilitat de l'habitatge en termes de mobilitat; els problemes de rehabilitació i de l'estat i les característiques de l'habitatge; els problemes del règim de tinença i de l'impacte de la despesa de l'habitatge en la renda. Nolan i Winston (2010), a més d'aquestes dimensions, posen en relleu també la importància de l'entorn residencial com a factor condicionant de la qualitat de vida de les persones grans. Aquest és precisament el tema al qual es dedica la segona part d'aquest capítol, en examinar les valoracions que realitza aquesta població del seu barri i dels equipaments municipals. Per últim, a la tercera part s'estudien les relacions socials i la participació social, enteses com a elements clau també del paradigma d'envel·liment actiu i de benestar durant la vellesa.

A Barcelona, i en general a Catalunya i a Espanya, la gent gran constitueix el grup poblacional en què més predomina la propietat com a règim de tinença de l'habitatge de residència. El 2011, el 77,0% de la població de 65 anys i més viu en un habitatge de propietat i el 70,1% ja el té totalment pagat (gràfic 36). En canvi, en el cas de la població de 35 a 64 anys la proporció de propietaris es redueix al 66,2% i tan sols el 43,7% té l'habitatge totalment pagat. La situació és molt diferent, però, entre la població jove, en què més de la meitat dels individus viuen en habitatges de lloguer (54,6%), una dada que previsiblement seria encara més elevada si es contemplés només la població de 16 a 34 anys emancipada de la llar dels seus progenitors.

Aquesta concentració del patrimoni immobiliari en la gent gran es deu en part al fet que, efectivament, es tracta d'un segment poblacional amb una trajectòria vital més dilatada i, per tant, gaudeixen en aquest sentit de més marge temporal per adquirir l'habitatge de propietat, sobretot per acabar-lo de pagar, respecte a la resta de grups d'edat. No obstant això, hi ha un altre factor que resulta fonamental per entendre aquesta distribució patrimonial i són les polítiques d'habitatge que es van gestar a Catalunya i a Espanya a mitjan segle xx, orientades pràcticament de manera exclusiva a la compravenda, i que són les responsables principals de la consolidació d'un model residencial basat en la propietat. Les possibilitats de finançament, sumades al valor a l'alça dels actius immobiliaris, juntament amb la minsa oferta d'habitatges de lloguer al mercat —com a conseqüència d'una normativa d'arrendament d'immobles força proteccionista amb els llogaters—, van facilitar un ràpid canvi de model de tinença de l'habitatge. Cada vegada eren més els propietaris, de manera que la propietat es va situar, en un parell de dècades, entre els anys cinquanta i setanta, com el règim de tinença majoritari, mentre que el lloguer quedava progressivament com l'única opció d'aquells que no tenien recur-

Gràfic 36. Règim de tinença de l'habitatge principal segons l'edat. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2011

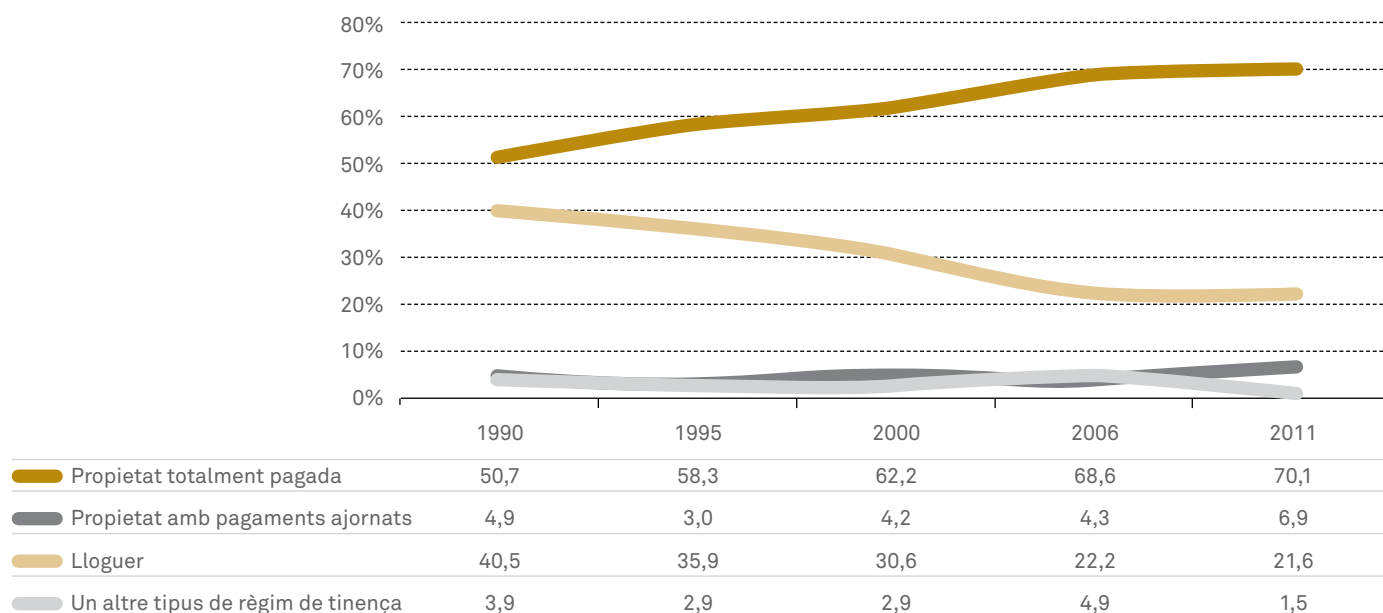
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

sos per accedir a l'habitatge de compra (Bosch, 2008). Aquest model residencial es va anar consolidant durant les dècades següents fins a l'actualitat, tot i que durant el darrer boom immobiliari, i com a conseqüència de l'escalada vertiginosa de preus, les dificultats per accedir a l'habitatge de compra es van estendre i van afectar particularment la població jove (Alguacil, 2013; Consultoria Estratègica DEP i Trilla, 2003; López, 2007). És aquest fet el que acabaria d'explicar la important esquerda generacional que existeix a Espanya en termes patrimonials i en què la ciutat de Barcelona no és cap excepció, sinó més aviat al contrari.

El gràfic 37 mostra com entre la gent gran de la ciutat de Barcelona la tendència creixent dels propietaris d'habitatges s'ha mantingut en les darreres dècades fins a l'arribada de la crisi l'any 2008. Del 1990 al 2006 s'ha incrementat del 50,7% al 68,6% la proporció de població de 65 anys i més amb la residència principal totalment pagada, però a partir del 2006 l'augment d'aquest règim de tinença ha estat molt suau, no arriba als dos punts percentuals (70,1% el 2011).

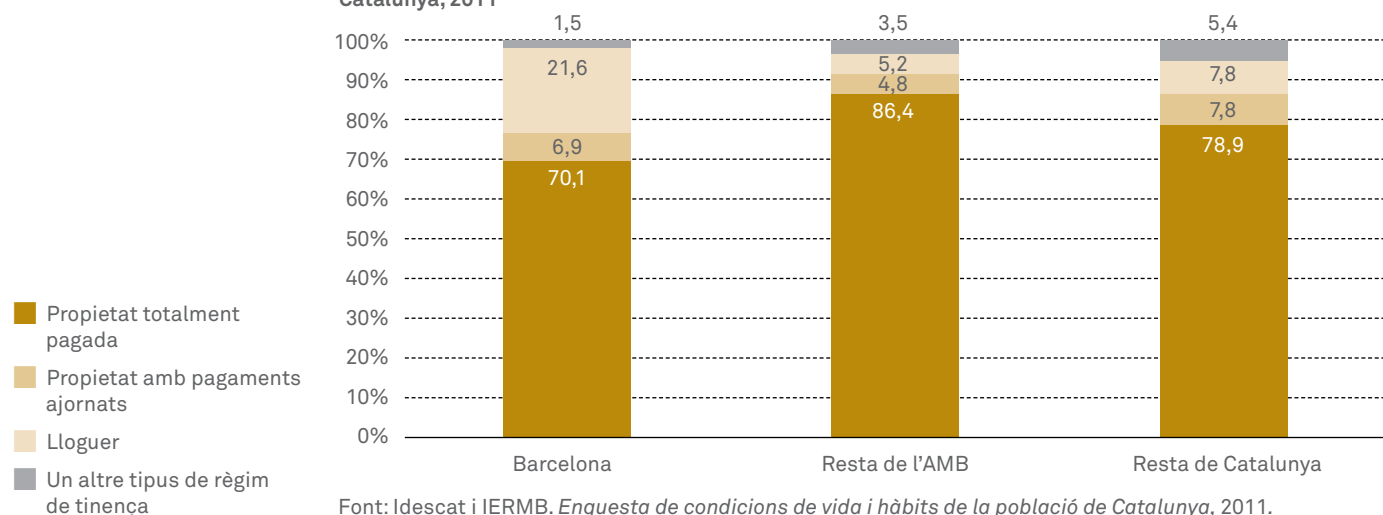
Per la seva banda, els llogaters han seguit una tendència similar però a la inversa. És a dir, registren una important davallada durant el període 1990-2006, en què passen del 40,5% al 22,2%, per gairebé estancar-se amb l'arribada de la crisi (21,6% al 2011). En canvi, el règim de tinença que s'havia mantingut relativament estable entre el 1990 i el 2006 i que ha crescut un 58,8% entre el 2006 i el 2011 (ha passat del 4,3% al 6,9%) és el de propietaris amb pagaments pendents. Aquest resultat reflecteix potser el primer indici dels problemes que podria haver desencadenat l'auge de la compra d'habitatges durant el boom immobiliari i, en particular, els crèdits hipotecaris a llarg termini que van concedir bancs i caixes en aquest període (Colau i Alemanys, 2012; Naredo, 2009). Aquesta és sens dubte una dada que s'haurà de continuar seguint durant els propers anys per tal de vigilar l'evolució del contingent de població jubilada que manté pagaments d'hipoteca pendents, ja que pot constituir un greuge econòmic important que podria revertir en un empitjorament considerable de les condicions de vida d'aquesta població.

Gràfic 37. Règim de tinença de l'habitatge. Població de 65 anys i més. Barcelona, 1990-2011

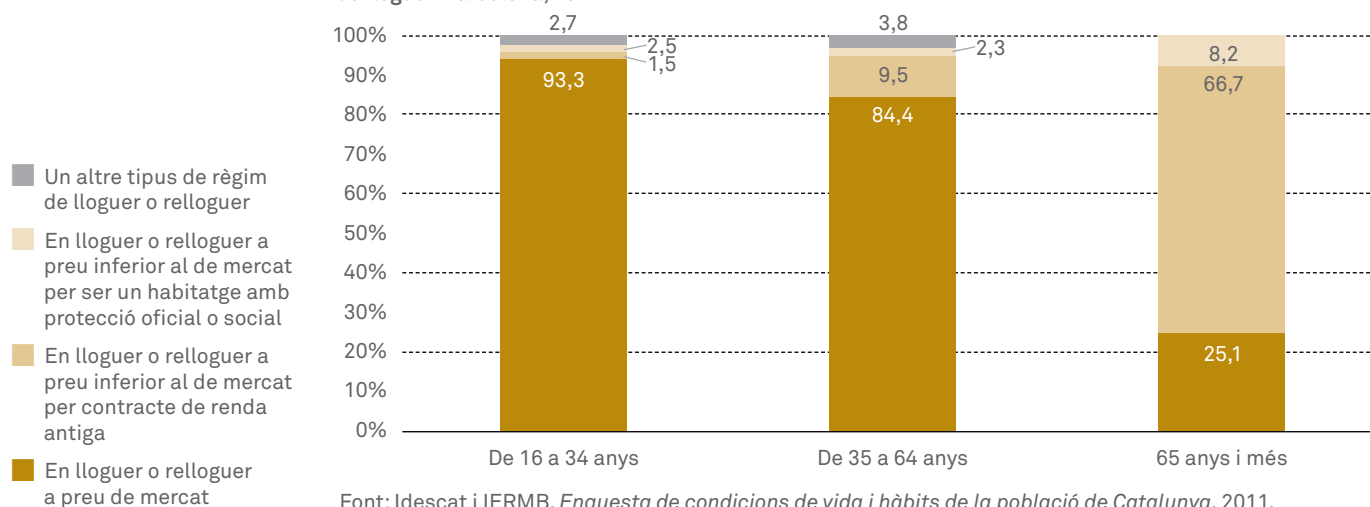
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 1990-2011.

Gràfic 38. Règim de tinença de l'habitatge segons el lloc de residència. Població de 65 anys i més. Catalunya, 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

Gràfic 39. Tipus de contracte de lloguer segons l'edat. Població de 16 anys i més que viu en un habitatge de lloguer. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

Malgrat tot, el pes del règim de tinença de lloguer entre la població de 65 anys i més continua sent molt rellevant a la ciutat de Barcelona (21,6%) si es compara amb la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (4,8%) i amb la resta de Catalunya (7,8%). Segons Bosch (2008), precisament aquest tipus de règim de tinença és un aspecte determinant en les condicions residencials de la gent gran, sobretot quan es tracta de contractes vinculats a la legislació antiga d'arrendaments urbans, ja que habitualment aquests habitatges es troben en finques que acostumen a presentar males condicions de conservació i és on exclusivament es produeixen els casos de *mobbing* o assetjament immobiliari. De fet, com es pot observar al gràfic 39, dos de cada tres individus de 65 anys i més de Barcelona que viuen en un habitatge de lloguer tenen un contracte de renda antiga (66,7%, gairebé 50.000 persones), una proporció molt superior a la de la resta de grups d'edat (9,5% entre la població de 35 a 64 anys i 1,5% entre la població de 16 a 34 anys). D'altra banda, cal destacar també el predomini dels habitatges de lloguer de protecció oficial o social entre la població de 65 anys i més (8,2%) respecte a la resta de població (2,3% entre la població de 35 a 64 anys i 2,5% entre la població de 16 a 34 anys).

La taula 12 posa de manifest que efectivament les condicions residencials de

la població gran són pitjors quan viuen de lloguer. Per exemple, un 23,6% de la població de 65 anys i més que viu en un habitatge llogat declara que té problemes de goteres, humitats o podridura en terres, sostres o finestres de l'habitatge, per un 10,1% en el cas dels propietaris. La manca d'espai és un altre dels problemes que marca fortes diferències segons el règim de tinença, essent en termes relatius cinc vegades més rellevant entre la gent gran que viu de lloguer (22,1%) que entre la que viu en un habitatge de propietat (4,3%). El mateix passa amb la manca de llum natural, però amb menor intensitat, element que afecta el 13,9% de la població gran que viu de lloguer i el 7,0% dels propietaris. Per últim, el problema d'habitabilitat en què es troben menys diferències quant a la incidència entre els llogaters i els propietaris és l'aluminosi o els problemes en l'estructura de la finca, que afecten el 7,0% i el 4,2%, respectivament.

Un altre aspecte interessant que cal remarcar és que aquestes diferències que hi ha en les condicions d'habitabilitat de la gent gran segons el règim de tinença, no són un fenomen exclusiu d'aquest col·lectiu, sinó que es reproduïxen pràcticament de la mateixa manera en la resta de grups d'edat. Fins i tot entre la població de 16 a 34 anys que viu de lloguer, la incidència dels problemes de l'habitatge els pateix, en general, una proporció més

47

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Taula 12. Problemes a l'habitatge segons l'edat i el règim de tinença. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2011

	De 16 a 34 anys		De 35 a 64 anys		65 anys i més		Total	
	Propietat	Lloguer	Propietat	Lloguer	Propietat	Lloguer	Propietat	Lloguer
Goteres, humitats en parets, podridura en terres, sostres o finestres	12,5%	29,4%	15,5%	19,0%	10,1%	23,6%	13,3%	24,2%
Problemes en l'estructura o aluminosi	5,7%	7,8%	6,5%	7,9%	4,2%	7,0%	5,7%	7,7%
Manca d'espai	10,8%	14,4%	12,3%	16,0%	4,3%	22,1%	9,6%	16,2%
Manca de llum natural	10,5%	22,6%	7,5%	19,8%	7,0%	13,9%	7,9%	20,2%
Manca d'ascensor (segon pis o més)	14,3%	20,1%	13,7%	24,7%	10,5%	21,3%	12,9%	22,2%

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya*, 2011.

elevada d'individus, sobretot quan es tracta de problemes de conservació que afecten l'interior de l'habitatge (29,4%) o de problemes de manca de llum (22,6%). Només la manca d'espai de l'habitatge és l'únic problema que apareix amb major intensitat entre la gent gran. Això vol dir, per tant, que les males condicions d'habitabilitat no es deriven necessàriament dels contractes de renda antiga, ni tan sols els problemes de conservació, que són els que podrien estar més relacionats amb aquest tipus de contractació. En aquest sentit, segons aquests resultats, el canvi en la normativa d'arrendaments urbans no hauria acabat de millorar l'oferta d'habitatges de lloguer a Barcelona, essent ara la població jove un dels col·lectius més perjudicats.

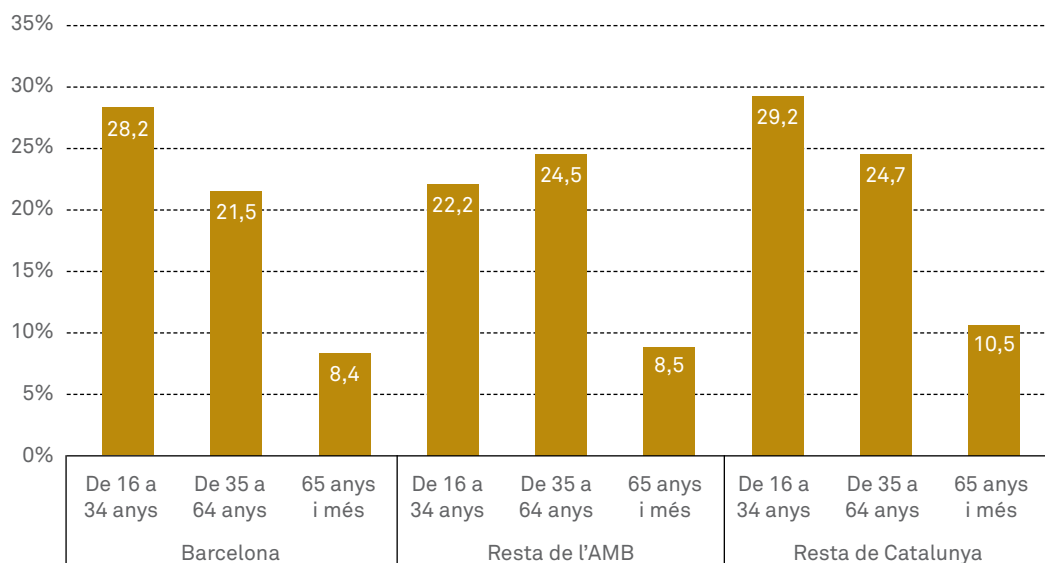
Per últim, un altre dels problemes importants per a la població gran i que té un impacte força diferenciat entre els que són propietaris i llogaters és la manca d'ascensor. Entre la població d'edat avançada l'ascensor constitueix un equipament molt important per facilitar l'accessibilitat a l'immoble. El 21,3% de la població de 65 anys i més que viu de lloguer en un segon pis o un pis superior no disposa d'ascensor a la finca, mentre que en el cas dels propietaris, només el 10,5% es troba en aquesta situació.

Tanmateix, malgrat aquest risc que presenta la gent gran de patir certes privacions residencials —en particular la que viu en pisos de lloguer—, si es considera el cúmul de situacions en què el pagament de l'habitatge està per sota dels preus de mercat —ja sigui per l'efecte de contractes de renda antiga o per contractes de protecció oficial o social, o per l'elevada proporció de propietaris que ja han finalitzat el pagament del préstec hipotecari—, s'ha de dir que, en general, l'impacte de la despesa de l'habitatge en la renda familiar de la població de 65 anys i més és menor respecte a la resta de població. Per exemple, la taxa de sobrecàrrega de despesa de la llar, que indica el percentatge de població que viu en llars que destinen més del

40% de la renda familiar al pagament de despeses de l'habitatge, incloent-hi tant l'import de lloguer o d'hipoteques com el del subministrament dels serveis, se situa entre la població de 65 anys i més de Barcelona en el 8,1%, molt per sota de les puntuacions de la població de 35 a 64 anys (21,5%) i de la població més jove, que és la que en registra el valor més elevat (28,2%). Precisament a Barcelona, la taxa de sobrecàrrega de despesa de l'habitatge entre la gent gran és lleugerament més baixa encara que a la resta de Catalunya (10,5%), segurament pel pes que presenten els lloguers de renda antiga en aquest col·lectiu a la capital. A la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, en canvi, aquesta taxa (8,5%) se situa en un nivell similar al de la ciutat de Barcelona, segurament perquè en aquest cas la sobrecàrrega de despesa en l'habitatge queda compensada per l'elevat percentatge de propietaris sense pagaments pendents (gràfic 40).

En la mateixa línia, a la taula 13 es pot observar com a Barcelona les persones grans són les que menys problemes tenen per fer front a les despeses relacionades amb l'habitatge. Tan sols el 3,2% de la població de 65 anys i més ha patit durant el darrer any algun endarreriment en el pagament de la mensualitat de l'hipoteca o del lloguer, per un 6,1% en el cas de la resta de població. Pel que fa al pagament de factures o rebuts, el percentatge de persones grans que viuen en llars on s'ha produït algun endarreriment durant els últims dotze mesos ascendeix fins al 6,7%, però aquesta xifra es troba encara per sota de la que presenta la població de 35 anys i més (8,9%) i la població de 16 a 34 anys (10,5%). D'altra banda, cal dir que aquests resultats respecte als endarreriments en el pagament de despeses relacionades amb l'habitatge de les persones grans són més elevats a la ciutat de Barcelona que no pas a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona o a la resta de Catalunya, una situació que podria estar relacionada amb l'encariment del nivell de vida a la capital catalana.

Gràfic 40. Taxa de sobrecàrrega de despeses de l'habitatge (més del 40% de la renda familiar disponible) segons l'edat i el lloc de residència. Població de 16 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

49

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Les condicions
de vida de
les persones grans
a la ciutat
de Barcelona

Taula 13. Endarreriment en el pagament de despeses de l'habitatge segons l'edat. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2011

	De 16 a 34 anys	De 35 a 64 anys	65 anys i més
Endarreriment en el pagament d'algun rebut de la hipoteca o el lloguer	6,1%	6,1%	3,2%
Endarreriment en el pagament de les factures o els rebuts de serveis	10,5%	8,9%	6,7%

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Taula 14. Endarreriment en el pagament de despeses de l'habitatge segons el lloc de residència. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

	Barcelona	Resta de l'AMB	Resta de Catalunya
Endarreriment en el pagament d'algun rebut de la hipoteca o el lloguer	3,2%	0,7%	1,9%
Endarreriment en el pagament de les factures o els rebuts de serveis	6,7%	4,7%	4,4%

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

3.2. Les característiques de l'entorn residencial i els equipaments

Una de les característiques més valorades per les persones grans en relació amb el seu entorn residencial és la tranquil·litat. Ara bé, a Barcelona, malgrat que és l'aspecte positiu del barri que més assenyala la població de 65 anys i més (32,6%), encara es troba molt lluny del 54,0% que registra a la resta de Catalunya. En canvi, l'aspecte positiu que marca més les diferències en favor de la ciutat de Barcelona respecte a la resta del territori català entre la gent gran és la bona localització del seu barri. Un 15,2% de la població de 65 anys i més residents a Barcelona assenyala aquesta qüestió, mentre que a la resta de territoris aquest percentatge se situa pels volts del 8%.

Pel que fa als aspectes més negatius, el que més destaca entre la població gran resident a la capital catalana és la contaminació o la brutícia, més d'un de cada

quatre individus indica aquest problema (25,4%), que va perdent importància progressivament a mesura que se surt de la gran aglomeració metropolitana (18,2% a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i 12,6% a la resta de Catalunya). Malgrat tot, s'ha de dir que gran part de la població de 65 anys i més barcelonina, més d'una de cada tres persones (el 35,3%), no troben cap aspecte negatiu al seu barri de residència, una proporció similar a la de la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (35,1%), però bastant inferior que a la resta de Catalunya (51,7%).

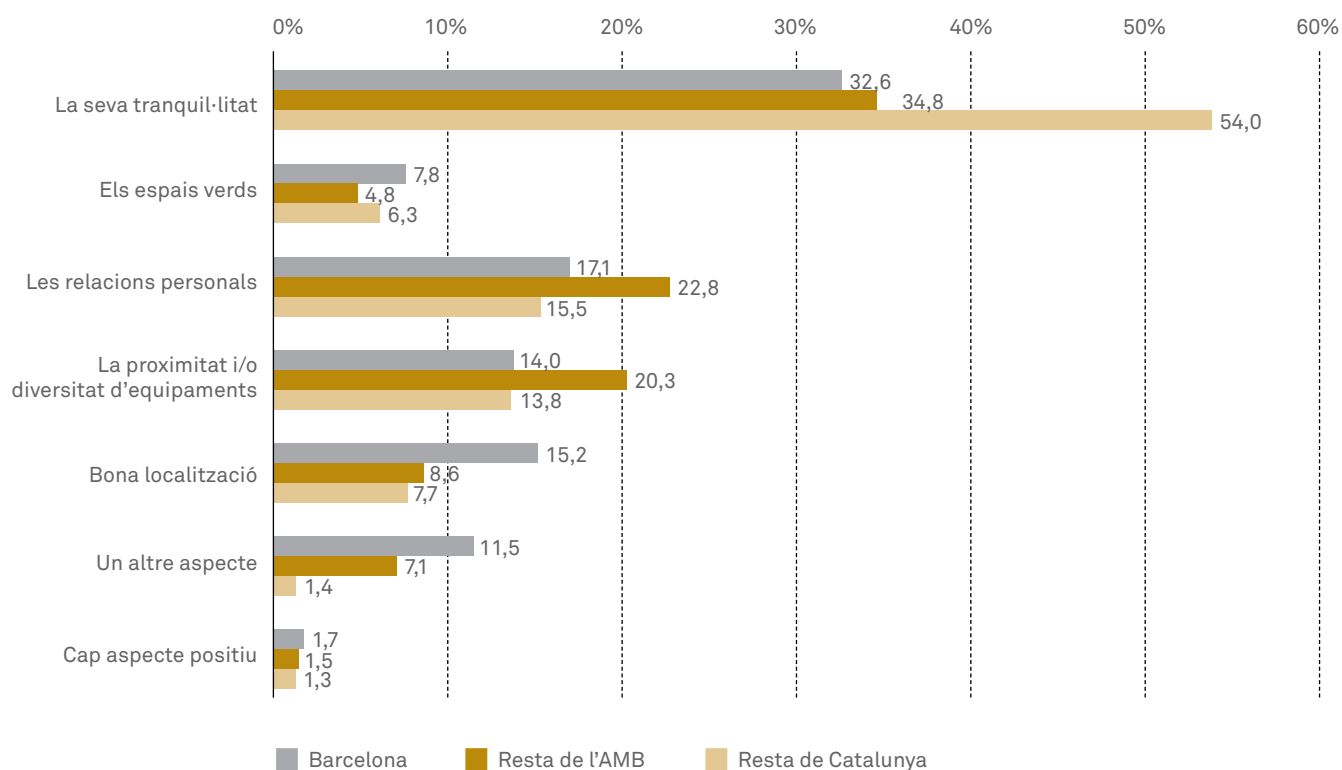
En relació amb la valoració que fa la gent gran sobre alguns aspectes del seu barri com ara l'estat de l'entorn, la seguretat ciutadana, la convivència o la disponibilitat de transport públic, les puntuacions són molt semblants entre Barcelona i la resta de l'Àrea Metropolitana de Barce-

50

Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

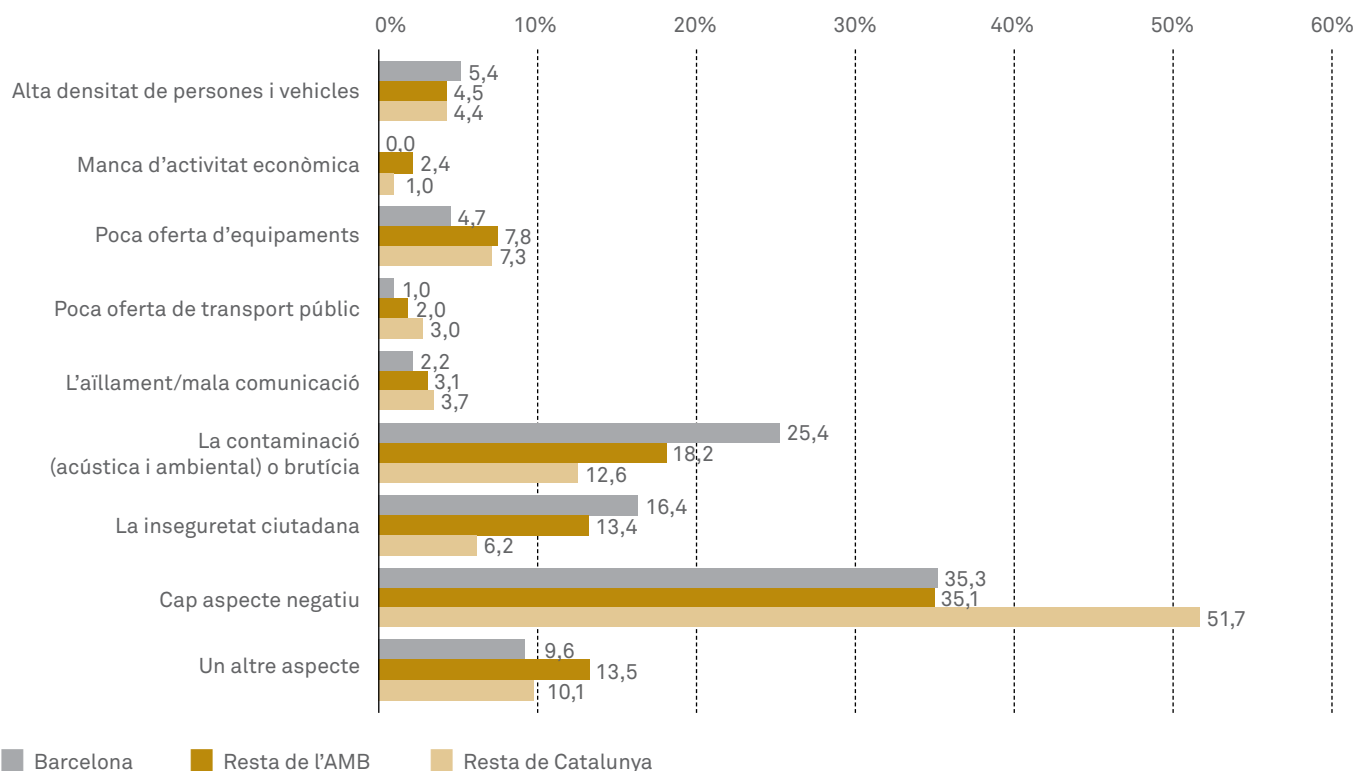
Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Gràfic 41. Aspecte més positiu del barri o de l'entorn residencial. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

Gràfic 42. Aspecte més negatiu del barri o de l'entorn residencial. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

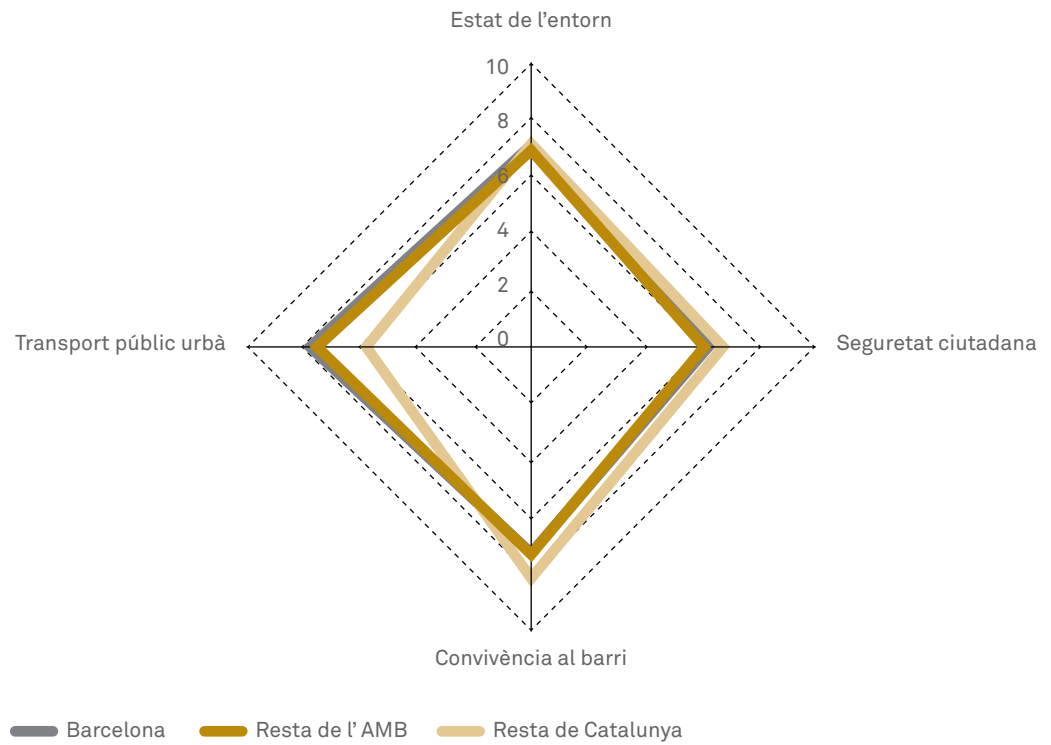
Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

lona, ja que pràcticament tots els valors se situen pels volts del 7. A la resta de Catalunya, en canvi, la gent gran valora pitjor la disponibilitat de transport públic i lleugerament millor la seguretat ciutadana i la convivència al barri respecte a la ciutat de Barcelona.

Tal com posen de manifest algunes investigacions britàniques recents, existeix una certa problemàtica en relació amb determinats processos que tenen lloc en àrees residencials urbanes, com cascos antics o algunes zones de perifèria, en què sectors de gent gran amb pocs recursos es veuen abocats a viure el deteriorament continu de les seves àrees residencials —tant pel que fa referència a l'espai públic, com a la renovació social del barri o, fins i tot, a dèficits de serveis o equipaments—, amb el resultat d'una reducció important de la seva qualitat de vida, i alhora d'un incre-

ment important dels riscos d'exclusió social, davant la seva impossibilitat de marxar del barri (Scharf, 2005; Smith *et al.*, 2004). Per tal de fer una aproximació molt superficial a aquesta qüestió s'ha examinat la correlació existent entre les situacions de risc de pobresa i les valoracions d'alguns aspectes de l'entorn residencial i de l'existència o no d'equipaments al barri. Els resultats es poden observar als gràfics 45 i 46, en què no s'aprecia cap pauta diferenciada entre la població gran que es troba en situació de risc de pobresa i la que no. Això vol dir que, a grans trets, no es percep un patró clar de concentració de població gran pobra en àrees urbanes deteriorades de la ciutat de Barcelona. De manera que, segons aquests resultats, en el cas que ocupa aquesta recerca no es poden considerar riscos com els que s'han esmentat anteriorment.

Gràfic 43. Valoració mitjana d'alguns aspectes de l'entorn residencial (10 molt bona i 0 molt dolenta). Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

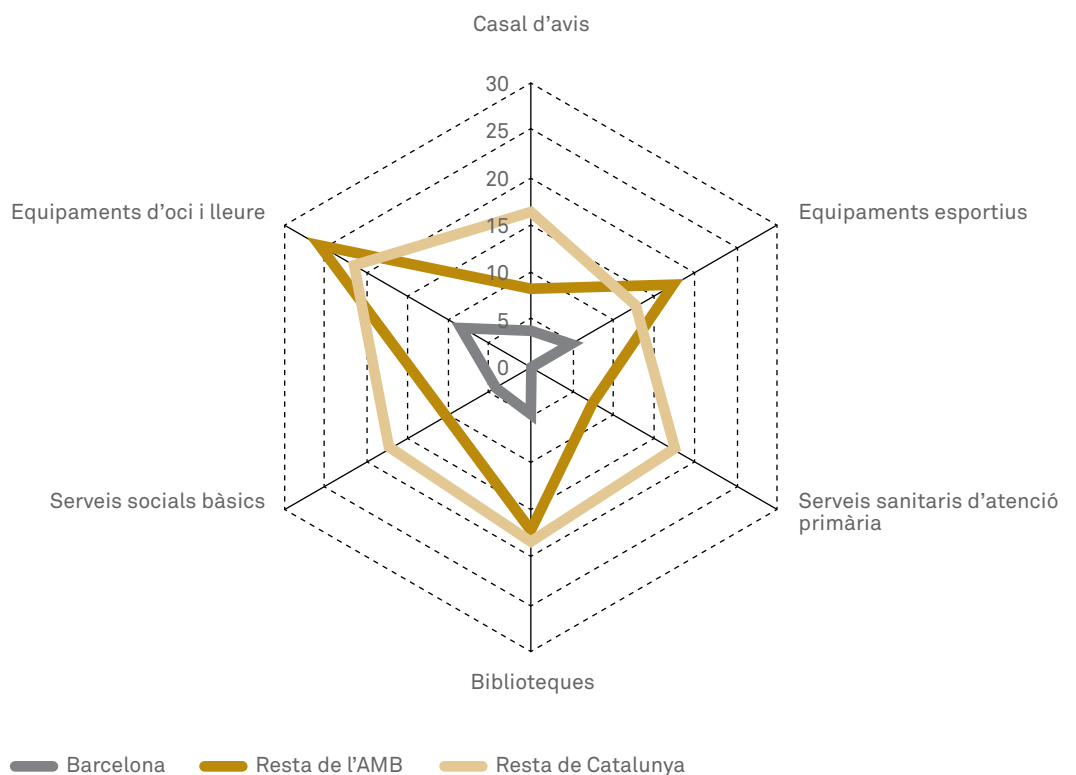
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

52

Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

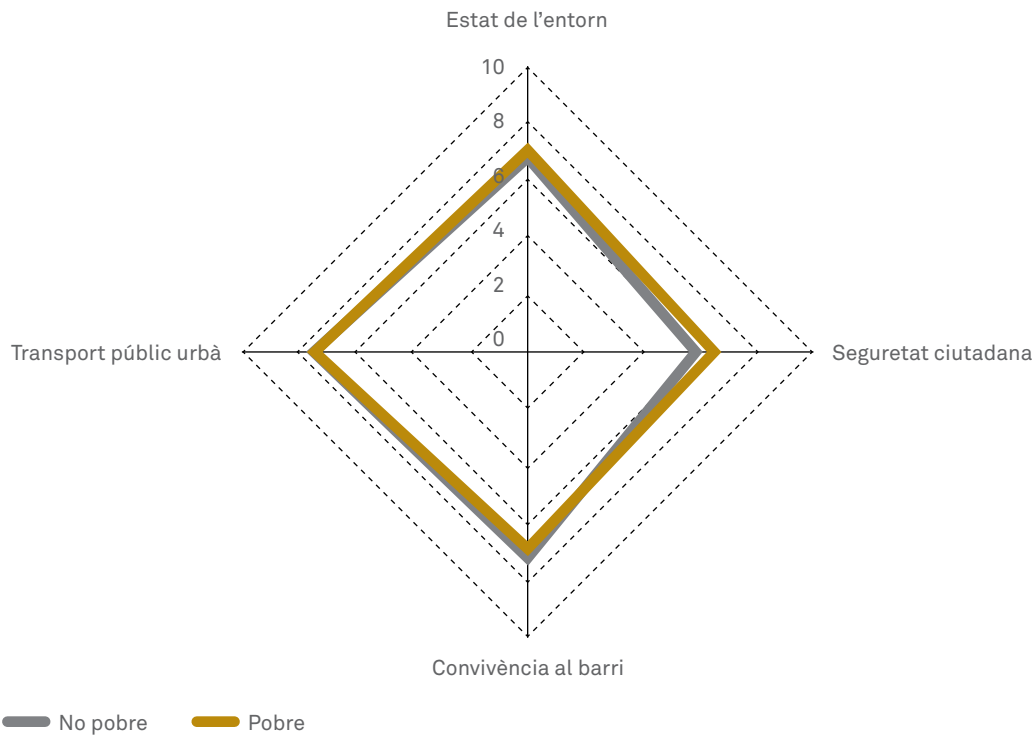
Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Gràfic 44. No disponibilitat d'equipaments a l'entorn residencial. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

Gràfic 45. Valoració mitjana d'alguns aspectes de l'entorn residencial (10 molt bona i 0 molt dolenta) segons la situació de risc de pobresa. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

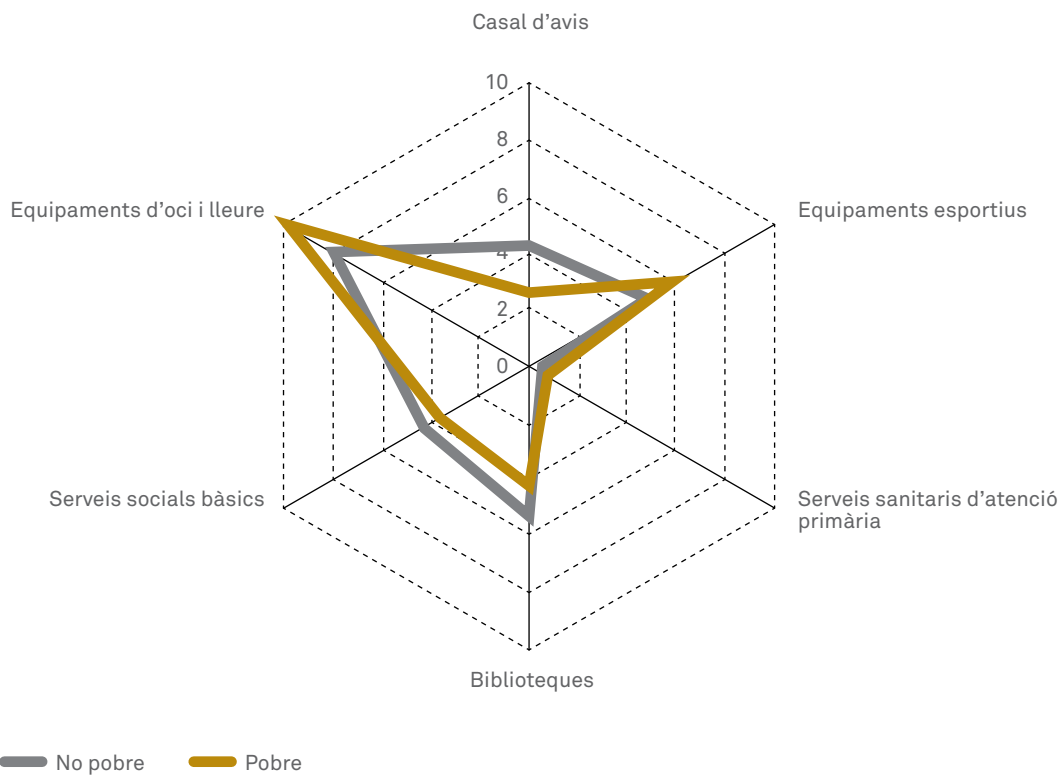

53

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports
Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

Gràfic 46. No disponibilitat d'equipaments a l'entorn residencial segons la situació de risc de pobresa. Població de 65 anys i més. Catalunya, 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

3.3. L'entorn social

L'entorn social és rellevant per a contribuir a l'envelliment actiu i al benestar durant la vellesa. Entre altres aspectes, envellir activament significa relacionar-se socialment i participar en els àmbits familiars, comunitaris i socials. D'una banda, tenir relacions socials permet disposar d'una xarxa familiar, d'amistats o veïnal i, per tant, d'un possible recolzament quan s'està en situació de necessitat o en dificultats. La dimensió d'aquestes relacions de suport i ajuda mútua no només comprèn el recolzament que reben les persones grans de la família, les amistats o el veïnat, sinó també la contribució social que fa la gent gran a la comunitat. D'altra banda, la participació social i l'associacionisme són essencials per a la inclusió de les persones grans, ja que en faciliten la integració i influeixen d'una manera positiva en la seva imatge social. A la vegada, protegeixen les persones grans de l'aïllament i afavoreixen les relacions socials, intergeneracionals, familiars i amb el barri. Així mateix, la participació social permet seguir desenvolupant una vida activa, formar-se i autorealitzar-se en un moment en què l'activitat laboral deixa de formar part de les activitats quotidianes.

Així doncs, la prevenció de la solitud i l'aïllament social de la gent gran és un dels reptes que ha d'afrontar la ciutat de Barcelona. Per aquest motiu un dels principis rectoros que s'exposen al Pla Municipal per a les Persones Grans 2013-2016 és la visió de pluralitat de contextos de participació i desenvolupament personal (família, espais públics, equipaments diversos, grups, xarxes socials, etc.) que promoguin les relacions socials, el desenvolupament personal i la integració en la vida quotidiana de la ciutat de la gent gran, tenint en compte les seves característiques i capacitats individuals. Per tal d'examinar la situació de la gent gran de la Barcelona quant a aquests aspectes, en aquest apartat s'estudien les seves relacions socials amb l'entorn familiar, amical i veïnal, i la seva participació en la vida social mitjançant l'associacionisme. Per a concloure l'apartat s'han

construït tres indicadors que permeten mesurar la proporció de gent gran de Barcelona que es troba en situació d'aïllament social.

3.3.1 Les relacions socials

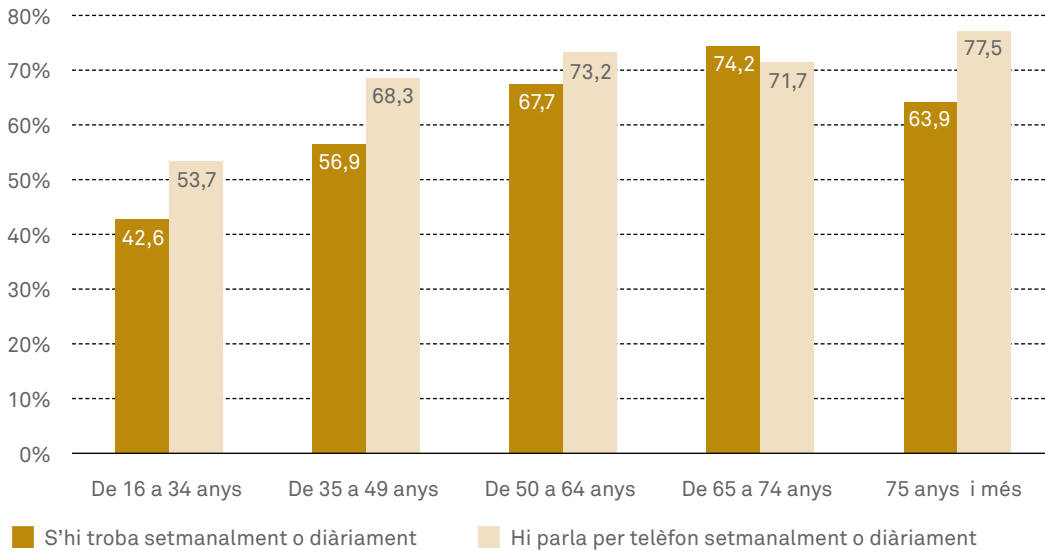
El cicle vital marca clarament el tipus de relacions socials de la població. En termes generals, la intensitat de relació amb la família s'incrementa a mesura que ho fa l'edat, mentre que la relació amb les amistats és més freqüent entre la població més jove. Les relacions veïnals no mantenen una relació directa amb l'edat de la població, i són les menys freqüents en tots els grups d'edat.

L'any 2011 a Barcelona la major part dels joves de 16 a 34 anys es veuen setmanalment amb els seus familiars (cada dia o cada setmana: 42,6%), si bé aquesta freqüència de relació familiar és significativament més elevada entre la població més gran. El 74,2% dels barcelonins de 65 a 74 anys i el 63,9% dels majors de 74 anys es veuen cada dia o cada setmana amb la seva família. El mateix efecte es dona en la relació familiar per telèfon, més freqüent a mesura que s'incrementa l'edat.

En canvi, les relacions socials fonamentades en les amistats són més freqüents entre la població més jove i disminueixen a mesura que s'incrementa l'edat. Per exemple, més del 70% de la població de 16 a 34 anys de la ciutat es veu o parla cada setmana amb els seus amics i/o amigues. La proporció de població que té una relació setmanal amb les seves amistats va disminuint fins a arribar al 50,5% de les persones de més de 74 anys que s'hi troben cada setmana i el 36,5% que hi parla per telèfon cada setmana.

Així doncs, la gent gran de Barcelona, presenta unes relacions socials que es fonamenten principalment en la família. Per exemple, tal i com il·lustra el gràfic 49, l'any 2011 un 56,8% de la població de 65 anys i més de Barcelona es troba amb els seus familiars cada setmana i

Gràfic 47. Relació setmanal amb familiars segons el grup d'edat. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2011

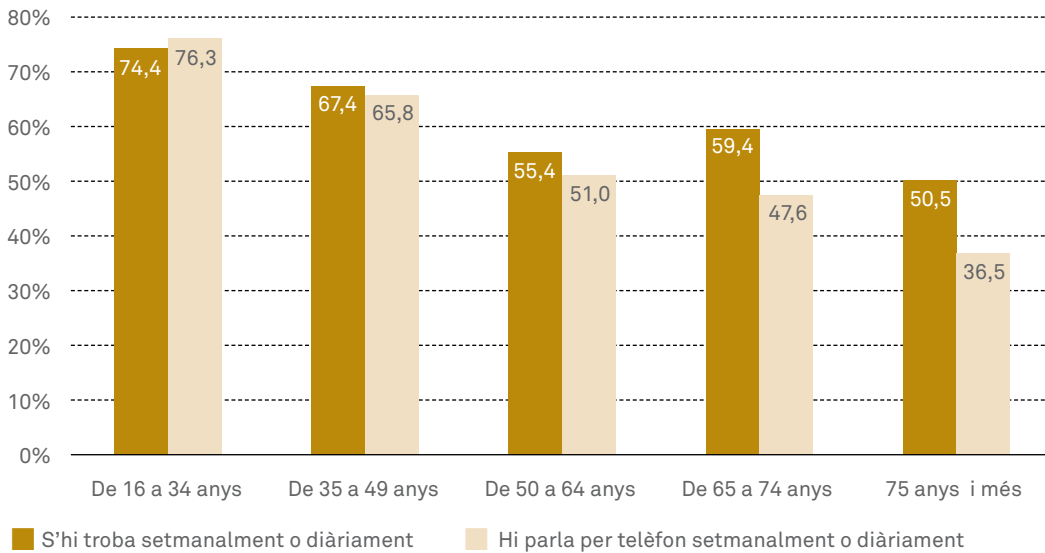

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

55

Qualitat de Vida, Igualtat i Esports
 Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Gràfic 48. Relació setmanal amb amistats segons el grup d'edat. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

un 13,0% s'hi troba cada dia. El 21,2% es troba amb la família una o diverses vegades al mes. Si bé la gent gran es relaciona sobretot amb la seva família, la relació amb amistats també és força freqüent entre aquest col·lectiu. Un 46,6% de la població de 65 anys i més de la ciutat es veu cada setmana amb els

seus amics i/o amigues, i un 33,8% una o diverses vegades al mes. La relació amb el veïnat és la menys freqüent entre la gent gran, si bé la majoria de gent gran s'hi troba cada setmana (33,7%) o cada mes (29,5%). Destaca però que fins a un 23,7% de les persones grans no es relacionen mai amb els seus veïns i/o veïnes.

Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

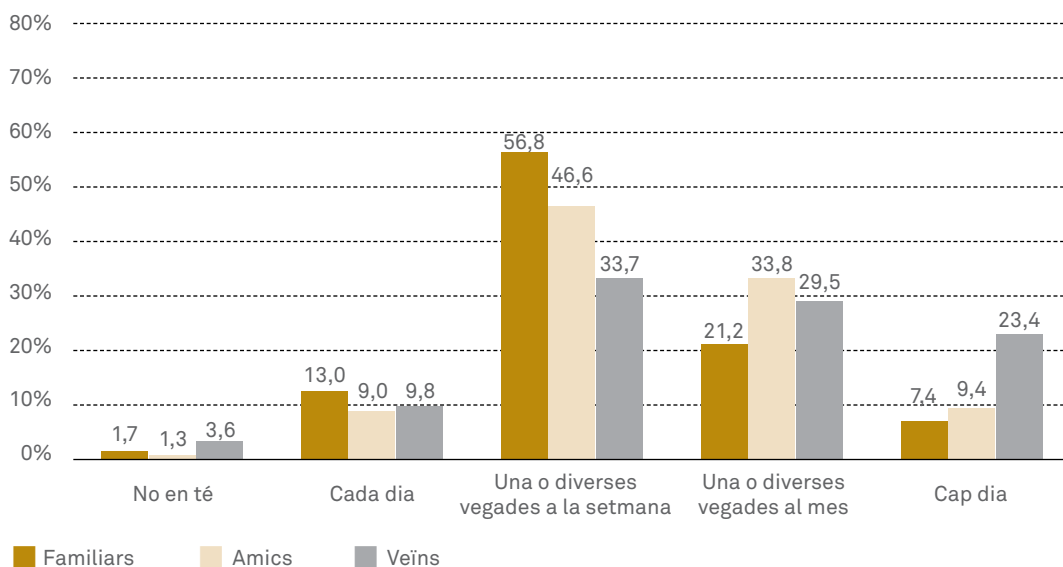
Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

S'observen algunes diferències en les relacions socials de la gent gran de la ciutat de Barcelona i els que viuen a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i de Catalunya. Tal i com mostra la taula 15, en primer lloc, destaca que la relació de la població gran amb els seus familiars és més intensa fora de la ciutat de Barcelona, sobretot en el cas de trobar-s'hi. El percentatge de barcelonins i barcelonines de 65 anys i més que es troben cada dia amb la seva família és del 13,0%, mentre que a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona s'incre-

menta fins al 28,0% i arriba al 36,0% a la resta de Catalunya.

En segon lloc, la gent gran de Barcelona té més relació amb els amics i/o amigues que la gent gran que viu a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i de Catalunya, si bé entre els que sí que hi tenen relació, aquesta és més assídua a fora de la ciutat. Així, només el 9,4% de la població gran de Barcelona no es troba mai amb amics i/o amigues, mentre que a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona aquesta proporció s'incre-

Gràfic 49. Freqüència amb què es troba amb familiars, amistats i veïnat segons el grup d'edat. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

Taula 15. Freqüència amb què es troba amb familiars. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

	Barcelona	Resta de l'AMB	Resta de Catalunya
No té familiars	1,7%	0,0%	0,9%
Cada dia	13,0%	28,0%	36,0%
Una o diverses vegades a la setmana	56,8%	41,4%	41,3%
Una o diverses vegades al mes	21,2%	23,1%	15,3%
Cap dia	7,4%	7,6%	6,5%
Total	100,0%	100,0%	100,0%

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

menta fins al 15,3% i a la resta de Catalunya és del 13,6%. Ara bé, de la gent gran que sí que es relaciona amb amics i/o amigues, els residents de fora de la ciutat ho fan més sovint que els residents a Barcelona. El 9,0% de la gent gran de Barcelona veu els seus amics i/o amigues cada dia, mentre que a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona la relació amb amistats és diària per al 17,2% de la gent gran, i per al 23,9% a la resta de Catalunya.

En tercer lloc, es donen diferències territorials en la relació que té la gent gran amb els seus veïns i/o veïnes. A la taula 17 s'observa com les relacions veïnals són més freqüents entre la gent gran de la resta de Catalunya i, en segon lloc, dels barcelonins i barcelonines, mentre que la població gran de l'Àrea Metropolitana de Barcelona és la que menys s'hi relaciona. Concretament, el 18,2% de la

població gran de la resta de Catalunya no es troba mai amb els seus veïns i/o veïnes, percentatge que s'incrementa fins al 23,4% dels barcelonins i barcelonines i arriba a gairebé un terç de la gent gran de la resta de municipis metropolitans (31,9%). Així, la relació amb el veïnat és diària per al 21,6% de la gent gran de la resta de Catalunya, i sols per al 5,5% de la gent gran de la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i per al 9,8% de la població gran barcelonina.

Tal i com s'observa a les taules 18 i 19, el sexe marca algunes diferències en les relacions socials de la gent gran de Barcelona. El percentatge d'homes que no es veu mai amb la seva família és lleugerament superior al de dones (8,3% 6,7%), si bé entre els que sí que hi tenen relació, no s'estableixen diferències rellevants entre homes i dones en la freqüència amb què es troben amb els seus

Taula 16. Freqüència amb què es troba amb amistats. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

	Barcelona	Resta de l'AMB	Resta de Catalunya
No té amistats	1,3%	0,9%	2,0%
Cada dia	9,0%	17,2%	23,9%
Una o diverses vegades a la setmana	46,6%	38,3%	40,8%
Una o diverses vegades al mes	33,8%	28,2%	19,7%
Cap dia	9,4%	15,3%	13,6%
Total	100,0%	100,0%	100,0%

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Taula 17. Freqüència amb què es troba amb veïns i/o veïnes. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2011

	Barcelona	Resta de l'AMB	Resta de Catalunya
No té veïns ni veïnes	3,6%	5,8%	4,3%
Cada dia	9,8%	5,5%	21,6%
Una o diverses vegades a la setmana	33,7%	19,5%	37,7%
Una o diverses vegades al mes	29,5%	37,2%	18,2%
Cap dia	23,4%	31,9%	18,2%
Total	100,0%	100,0%	100,0%

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

familiars. Pel que fa a les relacions amb la xarxa d'amistats, el percentatge de dones que no s'hi troba mai és superior al d'homes (12,2% i 5,8%), i la freqüència de relació és una mica més intensa en els homes (es veuen cada dia: 10,7% i 7,7%). Tot i això, la major part de les dones també té una relació freqüent amb les seves amistats.

Així, la principal diferència entre homes i dones quant a les seves relacions socials, és que hi ha una major proporció d'homes que no es relacionen amb la família, mentre que hi ha més dones que no tenen xarxa d'amistat. Ara bé, entre la gent gran que sí que es relaciona amb amistats o familiars no s'estableixen diferències rellevants segons el sexe pel que fa a la freqüència de relació.

3.3.2. L'associacionisme

La promoció de la participació de la gent gran és imprescindible per a un enveïlliment actiu. La pertinença a associacions socials, econòmiques, culturals, esportives, esportives, solidàries, etc. contribueix al benestar i a la realització personals i facilita la participació social i comunitària de les persones grans mitjançant la realització d'activitats i el foment de les relacions socials. De fet, tal i com mostra el gràfic 50, s'observa certa tendència a pertànyer més a associacions a mesura que s'incrementa l'edat. La major pertinença a associacions correspon als grups d'edat adulta (un 38,8% de les persones de 50 a 64 anys i un 36,2% de les de 35 a 49 anys), i també a la població més envellida de la ciutat (39,2%).

Taula 18. Freqüència amb què es troba amb familiars segons el sexe. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

	Homes	Dones
No té familiars	2,3%	1,2%
Cada dia	13,3%	12,8%
Una o diverses vegades a la setmana	57,1%	56,5%
Una o diverses vegades al mes	19,1%	22,8%
Cap dia	8,3%	6,7%
Total	100,0%	100,0%

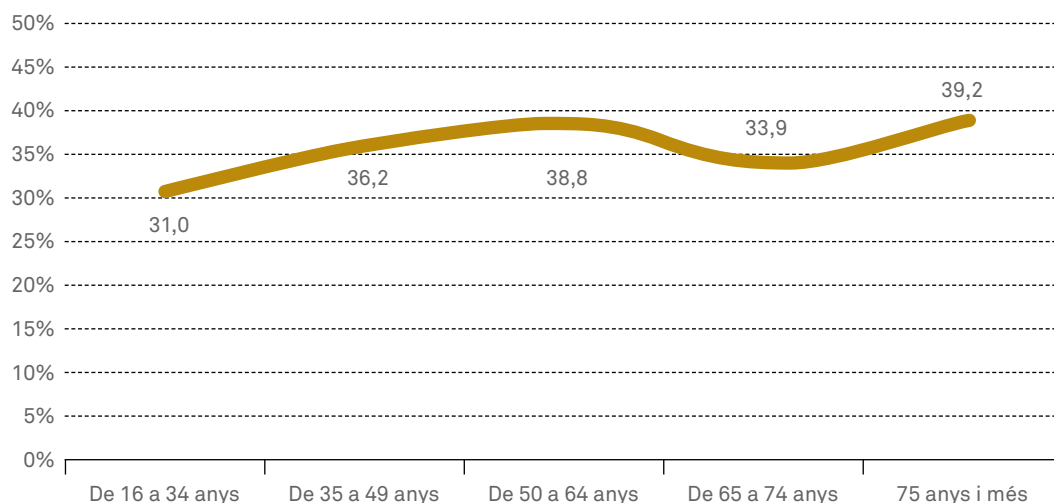
Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Taula 19. Freqüència amb què es troba amb amistats segons el sexe. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

	Homes	Dones
No té amics ni amigues	0,7%	1,7%
Cada dia	10,7%	7,7%
Una o diverses vegades a la setmana	44,6%	48,1%
Una o diverses vegades al mes	38,2%	30,4%
Cap dia	5,8%	12,2%
Total	100,0%	100,0%

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Gràfic 50. Pertinença a associacions segons el grup d'edat. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2011

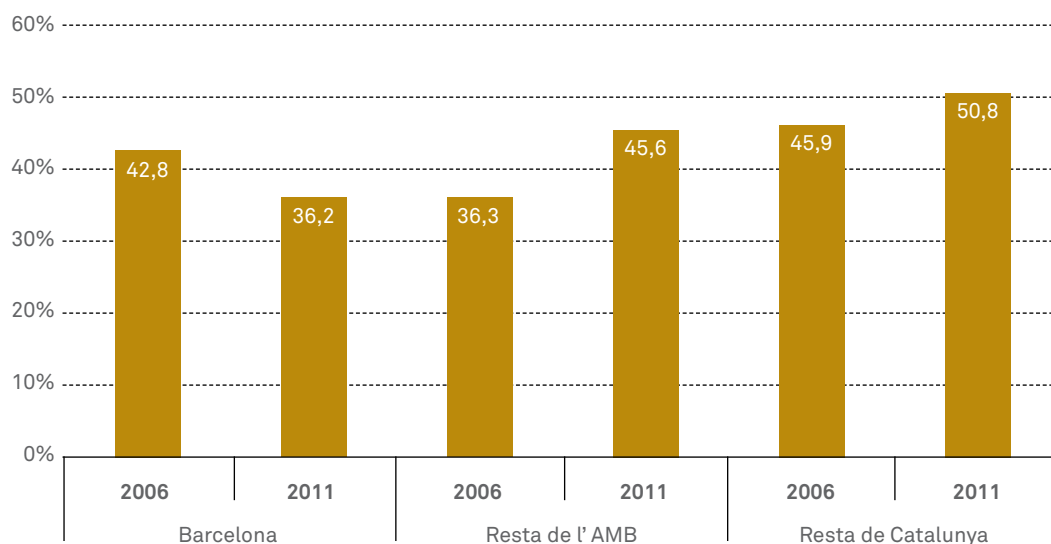

Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.

L'any 2011 el 36,2% de la població de 65 anys i més de Barcelona pertany a algun tipus d'associació. En comparació amb la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i de Catalunya, el nivell d'associacionisme de la gent gran de Barcelona és força menor. A la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona el percentatge

de gent gran associada és del 45,6% i a la resta de Catalunya arriba al 50,8%. En el període 2006-2011 s'observa un decrement en el nivell d'associacionisme de la gent gran de la ciutat, mentre que a la resta de territoris la tendència ha estat la contrària.

Gràfic 51. Pertinença a associacions. Població de 65 anys i més. Barcelona, resta de l'AMB i resta de Catalunya, 2006 i 2011

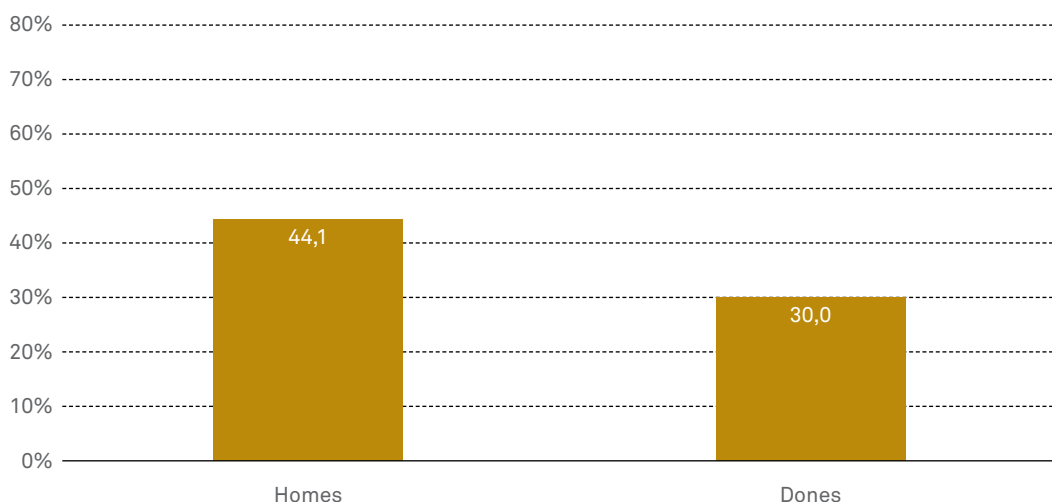
Font: Idescat i IERMB. Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2006 i 2011.

Segons la diversitat de perfils de la gent gran, destaca que els homes pertanyen a associacions i clubs en major proporció que les dones (44,1% els homes i 30,0% les dones).

Pel que fa al tipus d'associacions, l'any 2011 la gent gran de Barcelona pertany sobretot a casals d'avis (11,8%) i clubs esportius (8,5%). A continuació, fins a un

6,2% pertany a algun tipus d'associació solidària o ecologista i un 5,1% a una associació de veïns i veïnes. La pertinença a altres tipus d'associacions és més minoritària. En les pàgines següents s'examina amb més deteniment la participació social de la gent gran mitjançant la pertinença a clubs o associacions segons les seves característiques sociodemogràfiques i les seves condicions de vida.

Gràfic 52. Pertinença a associacions segons el sexe. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

Taula 20. Tipus d'associació a la qual pertany. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Casal d'avis/àvies	11,8%
Club esportiu	8,5%
Associació ecologista, comitès de solidaritat, ONG	6,2%
Associació de veïns i veïnes	5,1%
Associació cultural (corals, cercles d'art, etc.)	4,1%
Sindicat o partit polític	2,9%
Centre excursionista, casal de joves, esplais, escoltes	2,3%
Associació professional	0,5%
Altres tipus d'associacions	7,9%

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

3.3.3. L'aïllament social

La solitud i l'aïllament social no només són impediments per a un envelliment actiu sinó que signifiquen no poder disposar d'una xarxa relacional a qui recórrer en cas de necessitat i, fins i tot, poden tenir conseqüències negatives per la salut. Ara bé, solitud i aïllament social no són estrictament el mateix concepte. La solitud es pot definir com una situació experimentada pels individus segons la qual hi ha una manca de certes relacions socials (o una manca de la qualitat de les mateixes) que no és volguda o no és satisfactòria per a l'individu. Segons aquesta definició, la solitud és una sensació subjectiva que depèn de la persona que l'experimenta. Per contra, l'aïllament social és la descripció objectiva d'una situació en què hi ha una absència de relacions amb altres persones o en què la quantitat de relacions socials és baixa, i se sol establir segons criteris tècnics i no segons una percepció individual. Així, persones que tècnicament es poden considerar aïllades poden no sentir-se soles, mentre que persones que no estan aïllades segons la definició tècnica poden tenir igualment un sentiment de solitud (ActiveAge, 2008).

A continuació s'estudia la proporció de gent gran de la ciutat que viu en situació d'aïllament social i com varia aquesta proporció en funció dels diferents perfils sociodemogràfics de la població gran i les seves condicions de vida. Amb aquesta finalitat s'han construït tres indicadors que s'adapten els conceptes i criteris tècnics d'altres recerques europees (Scharf *et al.*, 2005).

El primer indicador que es presenta és l'índex d'aïllament social, que quantifica la proporció de població que no té ni família, ni amistats, ni veïns ni veïnes, o si en té s'hi relaciona amb poca freqüència. El segon indicador és l'índex de no participació en activitats socials, que mesura el percentatge de població que no pertany a associacions, clubs o

altres entitats i que no fa mai activitats amb companys i/o companyes de club o associació. Finalment, l'índex d'exclusió de les relacions socials sintetitza els dos indicadors anteriors i considera com a excloses les persones que experimenten aïllament social i que a més no participen en activitats socials.

A la ciutat de Barcelona, l'any 2011 un 21,4% de la gent gran es troba en situació d'aïllament social. La proporció de gent gran de la ciutat que viu aïllada és menor que la de la resta de població gran de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (31,7%), però més elevada que la de la resta de Catalunya (16,4%). Pel que fa a la no participació en activitats socials, el 63,9% de la gent gran de la ciutat no pertany a cap club ni associació i no es troba mai amb companys i/o companyes d'aquest tipus d'entitats. A la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona el percentatge de gent gran que no participa en activitats socials és encara més elevat (71,8%) i a la resta de Catalunya queda prop del 65%. Amb tot, la proporció de gent gran de Barcelona que es pot considerar exclosa de les relacions socials l'any 2011 és del 19,0%, un percentatge menor que el referent a la resta de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, però més elevat que el de les persones grans de la resta de Catalunya.

Diversos estudis identifiquen l'edat com un dels factors rellevants en l'exclusió de les relacions socials. Així, a mesura que la població es fa gran s'incrementaria l'aïllament, sobretot en el grup més envellit perquè són persones que fa més anys que no treballen i la seva xarxa professional ha desaparegut, els seus fills no viuen a casa i la seva parella i les seves amistats poden haver mort. Ara bé, la importància del factor de l'edat en l'explicació de l'aïllament social es minimitza quan hi intervenen altres variables, com l'estat de salut o el nivell de renda (Jehoel-Gijsbers i Vrooman, 2008). Aquests factors poden comportar-se de manera ambivalent i limitar o beneficiar la possibilitat d'establir relacions soci-

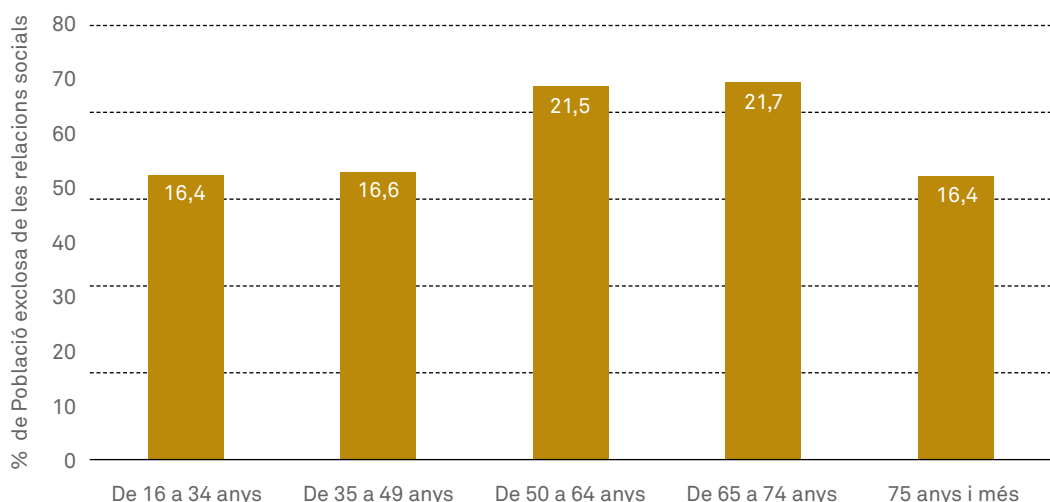
als. Per exemple, la manca de salut pot limitar les possibilitats de relacionar-se socialment en dificultar la mobilitat, a la vegada que pot promoure l'increment de relacions socials ja que l'entorn social i els recursos assistencials despleguen l'atenció cap al malalt. En el seu estudi, Scharf *et al.* (2005) indiquen que l'exclusió de les relacions socials entre la gent gran no tendeix a variar significativament segons l'edat o el sexe, però sí que ho fa segons la seva percepció de l'estat de salut i de la seva qualitat de vida. Així, les persones grans que declaren un mal estat de salut o una mala qualitat de vida resulten més propenses a patir aïllament i exclusió de les relacions socials. Els mateixos autors mostren com la renda, la pobresa i les privacions materials també poden contribuir a restringir la participació en els diversos tipus de relacions socials informals.

A la ciutat de Barcelona, l'any 2011, el percentatge de població que es pot considerar exclosa de les relacions socials s'incrementa a mesura que ho fa l'edat, fins arribar als 74 anys. El salt més significatiu es dona en assolir els 50 anys: l'exclusió de les relacions socials s'incrementa des del 16,6% de la població de 35 a 49 anys fins al 21,5% de la que té

entre 50 i 64 anys. La població de 65 a 74 anys és la que pateix exclusió de les relacions socials en major proporció (fins a un 21,7% de les persones d'aquesta edat). A partir dels 74 anys d'edat, però, la proporció de població exclosa disminueix significativament i se situa en índexs similars als de les persones més joves. Aquesta dada suggereix que les persones més envellides es relacionen amb més freqüència amb el seu entorn social perquè s'activa la seva xarxa de suport formal i informal.

Sigui com sigui, l'anàlisi per al conjunt de població de 65 anys i més ofereix resultats interessants i confirma les tesis segons les quals l'exclusió de les relacions socials és major quan la percepció de l'estat de salut és dolenta i quan l'activitat social es pot veure restringida pel baix nivell de renda, la pobresa i les privacions materials. Així, tal i com il·lustra la taula 21, el percentatge de població de 65 anys i més que es pot considerar exclosa de les relacions socials s'incrementa a mesura que disminueix el nivell de renda (des del 14,8% de la gent gran que disposa d'una renda més elevada fins al 25,0% dels que tenen un nivell de renda més baix). L'exclusió de les relacions socials també és més freqüent

Gràfic 53. Exclusió de les relacions socials segons les característiques de la població. Població de 16 anys i més. Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

entre la població gran que està en situació de risc de pobresa, privació material severa o bé que viu en llars amb una intensitat de treball baixa (taxa AROPE). Pel que fa a l'estat de salut, la proporció de gent gran exclosa de les relacions socials s'incrementa a mesura que es percep un estat de salut més deteriorat, passant del 17,9% entre la gent gran que considera que té una salut bona al 31,2% dels que declaren una salut dolenta o molt dolenta. El sexe també marca diferències, essent els homes els que es troben en situació d'aïllament social en més proporció (20,7% i 18,0% respectivament). Finalment, com ja s'ha dit anteriorment, la població de 65 a 74 anys es troba més aïllada que les persones més envellides.

63

**Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports**

Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

Taula 21. Exclusió de les relacions socials segons les característiques de la població. Població de 65 anys i més. Barcelona, 2011

Exclusió de les relacions socials (% d'exclusos)	
Edat	
De 65 a 74 anys	21,7
75 anys i més	16,4
Sexe	
Homes	20,7
Dones	18,0
Renda personal equivalent disponible anual	
Fins al 50% de la mediana	25,0
Del 50 al 150% de la mediana	19,2
Més del 150% de la mediana	14,8
Taxa de risc de pobresa o exclusió social	
Sense risc d'exclusió	17,9
En situació de risc d'exclusió	22,8
Percepció de l'estat general de salut	
Bo o molt bo	17,9
Regular	26,1
Dolent o molt dolent	31,2

Font: Idescat i IERMB. *Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011.*

CONCLUSIONS

Augment de la complexitat de la transició de l'activitat a la inactivitat i aparició de nous riscos de vulnerabilitat econòmica

- El fort augment de l'atur que s'ha produït en el context de crisi també ha afectat la població activa d'edat madura (de 50 a 64 anys), augmentant el risc d'anticipació del trànsit a la inactivitat per les seves dificultats per reincorporar-se al mercat laboral.

- El grup d'edat que apareix més perjudicat a Barcelona en aquest sentit és el de 60 a 64 anys, entre els quals el 2011 ha caigut fins i tot la proporció de població ocupada respecte al 2006, ja que s'ha passat del 35,8% al 29,9%, fruit de l'augment de persones aturades (del 1,7% al 10,7%) i de les prejubilacions o de les jubilacions anticipades (del 22,7% al 26,9%).

- En el grup de 55 a 59 anys s'ha triplicat l'atur, que ha passat del 4,3% al 12,4%, al mateix temps que s'han reduït significativament les prejubilacions, de manera que augmenta la vulnerabilitat econòmica d'aquest segment de població.

- L'any 2011, el 18,4% de la població activa o prejubilada de 55 a 64 anys de Barcelona rep algun tipus de prestació social com a ingrés principal, mentre que un 6,7% d'aquesta població no rep cap tipus d'ingressos i queda totalment al descobert del sistema de benestar. Per tant, això vol dir que pràcticament una de cada quatre persones actives o prejubilades d'entre 55 a 64 anys no rep rendes del treball com a ingrés principal (25,1%), ni provinents de fonts privades.

- Considerant els ingressos de la llar, el 15,4% de la població d'entre 55 a 59 anys ja viu en llars en què el tipus d'ingrés principal són les transferències socials i aquest percentatge augmenta fins al 48,1% entre la població de 60 a 64 anys, superant fins i tot la proporció de persones d'aquesta edat que viuen en llars en què la font principal d'ingressos són les rendes del treball (44,9%). Aquests

resultats tornen a posar de manifest la vulnerabilitat econòmica d'aquest segment de població, sobretot en aquells casos en què la manca d'ingressos per treball no és compensada per cap dels membres de la llar.

Polarització d'ingressos entre la població activa d'edat madura i compactació dels ingressos de la població jubilada

- La població de 55 a 64 anys és el grup d'edat que presenta les ràtios S75/S25 i S90/S10 més elevades (2,71 i 5,23, respectivament), la qual cosa vol dir que és el segment de població en què les distàncies entre els que més cobren i els que menys cobren són més grans. Aquesta situació reflecteix la bretxa econòmica que s'obre en aquest segment de població quan es produeix la pèrdua del lloc de treball.

- La població de 65 anys i més presenta les ràtios S75/S25 i S90/S10 més baixes, la qual cosa indica una major cohesió dels ingressos entre els que més cobren i els que menys, resultat de l'efecte que provoquen les transferències socials en aquest col·lectiu.

Increment de la coresidència amb fills o familiars amb l'arribada de la crisi

- Amb l'arribada de la crisi la convivència amb fills o altres familiars ha experimentat un fort increment entre les persones de 75 anys i més, ja que s'ha tornat gairebé a valors de l'any 2000 (27,0%), després de registrar-se una gran davallada l'any 2006 (15,7%).

- Darrere d'aquest canvi de tendència podria haver-hi el fet que davant de les dificultats econòmiques pròpies del context de crisi les famílies no poguessin fer front a les despeses que suposen les residències geriàtriques i estiguessin assumint elles en major grau la cura d'aquestes persones. Una altra hipòtesi està relacionada amb la contribució de

les persones grans al sosteniment econòmic dels seus descendents.

Disminució del risc de pobresa de les persones grans amb l'arribada de la crisi

- El 18,1% de les persones grans de la ciutat es troba en risc de pobresa. Si es considera com a comunitat de referència la població barcelonina, a la vegada la més propera en termes socials i de pertinença a una col·lectivitat, el percentatge ascendeix fins al 20,0%. En termes absoluts, la situació de risc de pobresa a la capital catalana entre la població de 65 anys i més afecta un col·lectiu que comprèn entre 60.000 i 67.000 persones.
- Si abans de la crisi el risc de pobresa de les persones grans era superior a la mitjana i a la resta de grups d'edat, l'any 2011 és inferior. Aquesta situació no es donava des de principis de la dècada dels anys noranta (Ayala i Sastre, 2007; Laparra i Pérez, 2012).
- La reducció de les taxes de risc de pobresa de les persones grans no es pot atribuir a millores en el sistema de pensions, sinó que és el resultat de l'efecte que ha tingut en la distribució de la renda la forta disminució d'ingressos que s'ha produït entre la població activa com a conseqüència de la crisi.
- Un altre dels canvis rellevants constatat és que el rostre de la pobresa de la gent gran de la ciutat de Barcelona ja no és tan clarament femení. Si als anys 2000 i 2006, una mica més de dues de cada cinc dones de 65 anys i més de la capital es trobava per sota el llindar de pobresa (43,0% l'any 2000 i 44,6% l'any 2006), l'any 2011 s'hi trobava una de cada cinc (20,9%).

La Llei de dependència millora l'atenció de les persones grans amb problemes d'autonomia personal

- L'evolució en el període 2006-2011 mostra una disminució significativa de la po-

blació gran de Barcelona amb dificultats que queda desatesa. Així, el percentatge de persones grans que no reben ajuda de ningú ha minvat en tots els tipus de dificultats. Per exemple, la gent gran amb dificultats per pujar i baixar escales que quedava desatesa l'any 2006 era del 22,9%, mentre que el 2011 no arriba al 7%.

Millora substancial de les condicions residencials de les persones grans en relació amb la resta de població

- En les darreres dècades la població gran ha incrementat la seva condició de propietària de l'habitatge respecte a la resta de la població. Del 1990 al 2006 ha augmentat del 50,7% al 68,6% la proporció de població de 65 anys i més amb la residència principal totalment pagada, però a partir del 2006 l'augment d'aquest règim de tinença ha estat molt suau, no arriba als dos punts percentuals (70,1% al 2011). Per la seva banda, els llogaters han seguit una tendència similar però a la inversa. És a dir, registren una davallada important durant el període 1990-2006, en què passen del 40,5% al 22,2%, i gairebé s'estanca aquesta tendència amb l'arribada de la crisi (21,6% al 2011).
- Les condicions residencials de la població gran són pitjors quan viuen en habitatges de lloguer. Per exemple, el 23,6% de la població de 65 anys i més que viu en un habitatge llogat declara que té problemes de goteres, humitats o podridura en terres, sostres o finestres al seu habitatge, per un 10,1% en el cas dels propietaris. Però aquestes diferències que es troben en les condicions d'habitabilitat de la gent gran segons el règim de tinença no són un fenomen exclusiu d'aquest col·lectiu, sinó que es reproduïxen pràcticament de la mateixa manera en la resta de grups d'edat. Fins i tot, entre la població de 16 a 34 anys que viu de lloguer, en general, una proporció més elevada d'individus sofreix problemes de l'habitatge. Això vol dir que les males condicions d'habi-

65

**Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports**

Les condicions de vida de les persones grans a la ciutat de Barcelona

tabilitat no es deriven necessàriament dels contractes de renda antiga com s'ha apuntat en nombroses ocasions. Per tant, el canvi en la normativa d'arrendaments urbans no hauria acabat de millorar l'oferta d'habitatges de lloguer a Barcelona, ja que ara la població jove és un dels col·lectius més perjudicats.

- L'impacte de la despesa d'habitatge en la renda familiar de la població de 65 anys i més és menor en relació amb la resta de població. Per exemple, la taxa de sobrecàrrega de despesa de la llar se situa entre la població de 65 anys i més de Barcelona en el 8,1%, molt per sota de les puntuacions de la població de 35 a 64 anys (21,5%) i de la població més jove, que és la que en registra un valor més elevat (28,2%).

L'aïllament social s'incrementa amb factors com l'estat de salut o el nivell de renda

- El percentatge de població de 65 anys i més que es pot considerar exclosa de les relacions socials augmenta a mesura que disminueix el nivell de renda (des del 14,8% de la gent gran que disposa d'una renda més elevada fins al 25,0% dels que tenen un nivell de renda més baix).

- Pel que fa a l'estat de salut, la proporció de gent gran exclosa de les relacions socials s'incrementa a mesura que es percep un estat de salut més deteriorat, passant del 17,9% entre la gent gran que considera que té una salut bona al 31,2% entre els que declaren que tenen una salut dolenta o molt dolenta.

BIBLIOGRAFIA

- ACTIVEAGE (2008). *The role of Social Networks in helping to alleviate loneliness and isolation for senior citizens*. ActiveAge Discussion Paper, desembre de 2008.
- ALBERTINI, M. (2008). «Equalizing or Not? The Effect of Changing Household Characteristics on Income Inequality». *European Sociological Review*, núm. 24(3), p. 285-298.
- ALGUACIL, A.; ALGUACIL, J.; ARASANZ, J.; FERNÁNDEZ, G.; PANIAGUA, J. L.; OLEA, S.; RENES, V. (2013). *La vivienda en España en el siglo XXI: Diagnóstico del modelo residencial y propuestas para otra política de vivienda*. Madrid: Fundación Foessa.
- AJUNTAMENT DE BARCELONA (2013). *Pla Municipal per a les Persones Grans 2013-2016*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- ARRIBA, A. (2008). «Políticas y bienes sociales: procesos de vulnerabilidad y exclusión social», a RENES, V. (coord.). *VI Informe sobre exclusión y desarrollo social en España*. Madrid: Fundación Foessa.
- AYALA, L.; SASTRE, M. (2007). «Pobreza, mayores y Seguridad Social: una perspectiva económica». *Revista del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales*, núm. 6, p. 207-229.
- BERNARDI, F.; GARRIDO, L. (2006). «Men's late careers and career exits in Spain», a BLOSSFELD, H.P.; BUCH-HOLZ, S.; HOFÄCKER, D. (eds.). *Globalization, Uncertainty and Late Careers in Society*. Nova York: Routledge.
- BOSCH, J. (2008). «Envelliment i habitatge: les necessitats residencials de la gent gran a Catalunya», a BELLET, C.; GANAU, J.; LLOP, J. M. (eds.). *Vivenda y sociedad: nuevas demandas, nuevos instrumentos*. Lleida: Milenio.
- COLAU, A.; ALEMANY, A. (2012). *Vidas hipotecadas: De la burbuja inmobiliaria al derecho a la vivienda*. Barcelona: Cuadrilátero de libros.
- CONSULTORIA ESTRATÈGICA DEP; TRILLA, C. (2003). *Els joves catalans i l'habitatge 1999-2003*. Barcelona: Secretaria de Joventut. Generalitat de Catalunya.
- DEVESA, J. E.; DEVESA, M. (2009). «Los desincentivos a la jubilación anticipada y retrasada por parte de la Seguridad Social española». *Innovar*, núm. 19(33), p. 105-117.
- FLAQUER, L. (2003). «Pobreza y familia». *Arbor*, núm. 176(694), p. 327-342.
- FLAQUER, L.; ALMEDA, E.; NAVARRO-VARAS, L. (2006). *Monoparentalitat i infància*. Barcelona: Fundació «La Caixa».
- GÓMEZ, M.; MIRET, P. (2012). «Caída de la actividad en la población adulta: ¿Un efecto de la crisis económica o de la estructura del mercado de trabajo?». Ponència presentada a *XIII Congreso de la Población Española. La población en clave territorial. Procesos, estructuras y perspectivas de análisis*. Santander.
- GOTTSCHALK, P.; SMEEDING, T. (1997). «Cross-National Comparisons of Earnings and Income Inequality». *Journal of economic literature*, núm. 35(2), p. 633-687.
- GREWAL, I.; LEWIS, J.; FLYNN, T.; BROWN, J.; BOND, J.; COAST, J. (2006). «Developing attributes for a generic quality of life measure for older people: Preferences or capabilities». *Social Science & Medicine*, núm. 62, p. 1891-1901.
- HIGGS, P.; HYDE, M.; WIGGINS, R.; BLANE, D. (2003). «Researching Quality of Life in Early Old Age: The Importance of the Sociological Dimension». *Social Policy & Administration*, núm. 37(3), p. 239-252.
- JEHOEL-GIJSBERS, G.; VROOMAN, C. (2008). «Social exclusion of the elderly. A comparative study of EU member states». *Social Policy & Administration*, núm. 57.
- LAPARRA, M.; PÉREZ, B. (coords.) (2012). *Crisis y fractura social en Europa: Causas y efectos en España*. Barcelona: Obra Social «La Caixa».

LÓPEZ, J. (2007). «Algunes qüestions sobre l'anomenat "problema dels joves i l'habitatge"». *ACE. Arquitectura, Ciudad y Entorno*, núm. 3(5), p. 331-344.

MACK, J.; LANSLEY, S. (1985). *Poor Britain*. Londres: Allen and Unwin.

MARTÍNEZ PASTOR, J. I.; BERNARDI, F. (2011). «La flexibilidad laboral: significados y consecuencias». *Política y Sociedad*, núm. 48(2), p. 381-402.

McLANAHAN, S. (2000). «Family, state and child well-being». *Annual Review of Sociology*, núm. 26, p. 703-706.

MUÑOZ DE BUSTILLO, R.; ANTÓN, J.-I. (2011). «From the highest employment growth to the deepest fall: Economic crisis and labour inequalities in Spain», a VAUGHAN-WHITEHEAD, D. (ed.). *Work inequalities in the crisis: evidence from Europe*. Cheltenham: Edward Elgar.

MURIEL, A.; SIBIETA, L. (2009). *Living Standards During Previous Recessions*. Londres: Institute for Fiscal Studies.

NACIONS UNIDES (2003). *Declaración Política y Plan de Acción Internacional de Madrid sobre el Envejecimiento*. Nova York: Naciones Unidas.

NAREDO, J. M. (2009). «La cara oculta de la crisis. El fin del boom inmobiliario y sus consecuencias», núm. 7, p. 313-340.

NOLAN, B.; WHELAN, C. T. (2010). «Using non-monetary deprivation indicators to analyse poverty and social exclusion: Lessons from Europe?». *Journal of Policy Analysis and Management*, núm. 29(2), p. 305-325.

NOLAN, B.; WINSTON, N. (2010). «Dimensions of Housing Deprivation for Older People in Ireland». *Social Indicators Research*, núm. 104(3), p. 369-385.

OBSERVATORIO DE LAS PERSONAS MAYORES (2007). «El proyecto SHARE. La encuesta de salud, envejecimiento y jubilación de

Europa». *Boletín sobre el Envejecimiento*, núm. 30.

ORGANITZACIÓ MUNDIAL DE LA SALUT (2002). «Active ageing: a policy framework». *The Aging Male*, núm. 5, p. 1-37.

PRIETO, Ò. (2009a). *Condicions de vida i hàbits de la gent gran a la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

PRIETO, Ò. (2009b). *Condicions de vida i hàbits de la gent gran de la província de Barcelona*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

SALVADÓ, A. (1993). *Les condicions de vida de la població vella de la Regió Metropolitana de Barcelona*. Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

SARASA, S. (2007). «Pensiones de jubilación en España: reformas recientes y algunas consecuencias sobre el riesgo de pobreza». *Política y Sociedad*, núm. 44(2), p. 87-99.

SARASA, S.; PORCEL, S.; NAVARRO-VARAS, L. (2013). «L'impacte social de la crisi a l'Àrea Metropolitana de Barcelona i a Catalunya». *Papers, Regió Metropolitana de Barcelona*, núm. 56, p. 11-87.

SCHARF, T.; PHILLIPSON, C.; SMITH, A. E. (2005). «Social exclusion of older people in deprived urban communities of England». *European Journal of Ageing*, núm. 2(2), p. 76-87.

SINTES, E.; COLLADO, A. (2002). *Condicions de vida de la gent gran de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

SINTES, E.; RAMÓN, A. (2003). *Condicions de vida i hàbits de la gent gran de la província de Barcelona*. Barcelona: Diputació de Barcelona i Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

SMITH, A. E.; SIM, J.; SCHARF, T.; PHILLIPSON, C. (2004). «Determinants of quality of life amongst older people in deprived neigh-

bourhoods». *Ageing and Society*, núm. 24(5), p. 793-814.

SUBIRATS, M.; BONAL, X. (1988). *Les condicions de vida de la població vella*. Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

TIRADO, S.; LÓPEZ, J. L.; MARTÍN, P. (2012). *Pobreza energètica en España. Potencial de generació de empleo derivado de la rehabilitación energética de viviendas*. Madrid: Asociación de Ciencias Ambientales.

WHELAN, C.; MAITRE, B. (2012). «Understanding material deprivation in Europe: a multilevel analysis». *GINI Discussion Paper*, núm. 37.

BCN

Les condicions de vida
de les persones grans
a la ciutat de Barcelona

**bcn.cat/
serveissocials**
facebook.com/Bcn.cat
twitter.com/Barcelona_cat